

**Strategia Rozwiązywania
Problemów Społecznych
dla Gminy Rajcza
na lata 2021-2027**

Spis treści

I.	WPROWADZENIE	5
	Metodologia opracowywania Strategii	6
	Uwarunkowania formalne opracowania Strategii	7
	Spójność z dokumentami strategicznymi	10
II.	CHARAKTERYSTYKA GMINY RAJCZA	13
	Położenie Gminy	13
	Sytuacja demograficzna	14
	Kapitał społeczny i gospodarczy Gminy	16
	Sytuacja gospodarcza i finanse publiczne	16
	Rynek pracy	23
	Wychowanie i edukacja	24
	Infrastruktura Gminy	29
	Kultura, sport i rekreacja	30
	Opieka zdrowotna	34
	Potencjał do rozwiązywania problemów społecznych	35
	Współpraca z organizacjami pozarządowymi i stowarzyszeniami	35
	Pomoc społeczna	37
III.	DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ	44
	Dziedziny planowania strategicznego	45
	Wspieranie rodziny	45
	Wsparcie osób niepełnosprawnych	51
	Zdrowie psychiczne	56
	Profilaktyka i rozwiązywanie problemów uzależnień od substancji psychoaktywnych	59
	Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie	68
	Aktywność i integracja społeczna seniorów	76
	Promocja zatrudnienia, reintegracja zawodowa i społeczna osób podlegających wykluczeniu społecznemu	82
	Wsparcie osób z problemem ubóstwa	88
	Problem przestępczości	94
	Analiza SWOT	97
	Misja i wizja rozwiązywania problemów społecznych	100
	Prognoza zmian w zakresie objętym Strategią	100
	System wdrażania Strategii	101
	Monitoring	101

STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH DLA GMINY RAJCZA NA LATA 2021-2027

Ewaluacja	108
Zakres ewaluacji.....	108
Sposób ewaluacji.....	109
Narzędzia ewaluacji	109
Okres ewaluacji	109
Ramy finansowe.....	109
Ocena ryzyka.....	111
IV. WNIOSKI I PODSUMOWANIE.....	112
V. BIBLIOGRAFIA	115
VI. SPIS RYSUNKÓW, WYKRESÓW I TABEL	117

Wykaz skrótów:

UG – Urząd Gminy

GOPS – Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej

NGO – (ang. non-government organization) – organizacja pozarządowa

PFRON – Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych

NFZ – Narodowy Fundusz Zdrowia

POZ – Podstawowa Opieka Zdrowotna

PUP – Powiatowy Urząd Pracy

GUS – Główny Urząd Statystyczny

GKRPAiPN – Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych
i Przeciwdziałania Narkomanii

KBPN – Krajowe Biuro Do Spraw Przeciwdziałania Narkomanii

PARPA – Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych

ZI – Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie

KP – Komisariat Policji

CKiS – Centrum Kultury i Sportu

PCPR – Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie

I. WPROWADZENIE

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Rajcza na lata 2021-2027¹ jest dokumentem definiującym najważniejsze kierunki interwencji w odniesieniu do problemów społecznych występujących na terenie Gminy Rajcza. Wskazuje ona obszary problemowe, priorytetowe kierunki działań oraz wytyczne dla wdrażania planowanych zadań. W celu osiągnięcia rezultatów i celów Strategii, planowane do realizacji działania podlegają stałemu monitoringowi i okresowej ewaluacji.

Planowanie strategiczne zakłada myślenie długofalowe, skupione na dążeniu do realizacji określonego strategicznego celu działań – w obszarze rozwiązywania problemów społecznych, jest to przede wszystkim integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka, a w konsekwencji zachowanie lub podniesienie spójności społecznej w społeczności lokalnej.

Badania wskazują, iż „zarządzanie i rozwój przy pomocy konstruowania strategii jest skuteczną i wypróbowaną metodą zarówno w regionach, poszczególnych krajach i gminach. Wypróbowaną, czyli przyspieszającą osiągnięcie założonego celu lub celów”².

W Strategii uwzględniono zakres problematyki społecznej, który ma swoje źródło w regulacjach normatywnych. W przedstawionym kontekście planowaniem strategicznym objęto następujące dziedziny:

- wspieranie rodziny,
- wsparcie osób niepełnosprawnych,
- zdrowie psychiczne,
- profilaktykę i rozwiązywanie problemów uzależnień od substancji psychoaktywnych,
- przeciwdziałanie przemocy w rodzinie,
- aktywność i integrację społeczną seniorów,
- promocję zatrudnienia, reintegrację zawodową i społeczną osób podlegających wykluczeniu społecznemu,
- wsparcie osób z problemem ubóstwa,
- problem przestępczości.

¹ Na potrzeby niniejszego opracowania dla występujących w tekście sformułowań „Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Rajcza na lata 2021-2027” stosowana będzie skrócona nazwa „Strategia”.

² Joanna Staręga-Piasek, *Metodologia strategicznego rozwiązywania problemów społecznych*, Warszawa 2013, s. 10.

Wyróżnione dziedziny nie mają charakteru rozłącznego – cechą charakterystyczną są wzajemne powiązania, zarówno w odniesieniu do obszaru funkcjonalnego, jak i na płaszczyźnie podmiotowej. Współwystępowanie u beneficjentów różnych problemów społecznych nakłada na realizatorów polityki społecznej konieczność uwzględniania adekwatnych instrumentów pomocowych. Świadomość przenikania się perspektyw problemowych nakazuje uznać, iż w rozwiązywanie problemów społecznych powinni zostać zaangażowani różni przedstawiciele społeczni – poza przedstawicielami sektora publicznego także przedstawiciele sektora pozarządowego oraz pozostali członkowie wspólnoty samorządowej Gminy Rajcza.

Przy rozwiązywaniu problemów społecznych należy położyć nacisk na wykorzystanie dostępnych instrumentów o charakterze innowacyjnym, aktywizującym, w tym z zakresu ekonomii społecznej. Aby można było mówić o angażowaniu członków społeczności lokalnej w proces strategicznego rozwiązywania problemów społecznych, ich udział musi zostać uwzględniony na każdym etapie planowania strategicznego – począwszy od diagnozy, poprzez wybór kierunków priorytetowych, a skończywszy na opracowaniu planu wdrażania i monitorowania Strategii. Skuteczna strategia to taka, która jest konkretnym instrumentem kierowania i programowania działań społecznych. To zbiór reguł, które metodycznie stosowane pozwalają na efektywne działanie, urzeczywistniając jednocześnie sukces podejmowanych przedsięwzięć. Stanowią szansę na skuteczne budowanie i wykorzystanie potencjału w sferze instytucjonalnej i społecznej na rzecz kształtowania ładu społecznego.

Metodologia opracowywania Strategii

Obowiązek opracowania Strategii dla gminy i powiatu nakłada ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej³. Wskazuje ona podstawowe elementy Strategii, nie określając szczegółowych zasad dotyczących sposobu opracowania dokumentu. Ostateczną decyzję w tej sprawie pozostawiono samorządom.

W procesie opracowywania Strategii dla Gminy Rajcza wykorzystano podejście partycypacyjno-eksperckie. Zastosowanie podejścia partycypacyjnego wynika z wymagań stawianych przed samorządami oraz z dostrzegalnej przez przedstawicieli władzy samorządowej potrzeby, aby jak najpełniej angażować przedstawicieli lokalnych społeczności w podejmowanie decyzji.

---

³ Ustawa z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej: Art. 16 b, Art. 17, Art. 19.

Partycypacja społeczna, czyli uspołecznienie procesów decyzyjnych poprzez zwiększenie zaangażowania i roli obywateli, to efekt wdrażania konstytucyjnej zasady subsydiarności. Zasada ta ma fundamentalne znaczenie dla budowania współpracy i zapewnienia warunków udziału w życiu publicznym obywateli, najczęściej zrzeszonych w nieformalnych grupach społecznych lub działających w ramach organizacji pozarządowych.

Dla uzyskania możliwie pełnego obrazu kwestii społecznych w społeczności lokalnej Gminy Rajcza, przyjęto założenie, że partycypacyjno-ekspercki proces planowania strategicznego powinien zostać uzupełniony o badania społeczne. Wśród społeczności lokalnej Gminy Rajcza przeprowadzone zostały badania. Celem badań było poznanie opinii mieszkańców odnośnie występujących w Gminie problemów społecznych oraz zaprezentowanie rekomendacji dotyczących możliwości rozwiązywania tychże problemów. Wyniki badań zaprezentowano w rozdziale *Kierunki rozwiązywania problemów społecznych*.

Uwarunkowania formalne opracowania Strategii

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Rajcza, podobnie jak inne dokumenty strategiczne przygotowywane na różnych szczeblach administracji publicznej, jest dokumentem uwarunkowanym prawnie. Obowiązek jej opracowania wynika z: ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 2020 r., poz. 920), ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2020 r., poz. 713 z późn. zm.), art. 17 ust. 1 pkt 1 i art. 19 pkt 1, w powiązaniu z art. 16 b., ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2020 r. poz. 1876 z późn. zm.), które w ramach zadań własnych gminy i zadań własnych powiatu przewidują „opracowanie i realizację Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka” - dla gminy oraz opracowanie i realizacja Powiatowej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych, ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, wspierania osób niepełnosprawnych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka po konsultacji z właściwymi terytorialnie gminami⁴ - na poziomie powiatu.

⁴ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2020 r. poz. 1876 z późn. zm.)

Na treść Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych obok wyżej cytowanej ustawy o pomocy społecznej mają również wpływ inne akty prawne. Należą do nich:

1. ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. o dodatkach mieszkaniowych (Dz. U. z 2021 r. poz. 11),
2. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 2009 r. Nr 114, poz. 946),
3. ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2021 r. poz. 159),
4. ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2021 r. poz. 573),
5. ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz. U. z 2020 r., poz. 685),
6. ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2021 r. poz. 41 z późn. zm.),
7. ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz. U. z 2020 r. poz. 2050),
8. ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2020 r. poz. 218 z późn. zm.),
9. ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2020 r. poz. 1409 z późn. zm.), wraz z aktami wykonawczymi,
10. ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz. U. z 2020 r., poz. 176), wraz z aktami wykonawczymi,
11. ustawa z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych (Dz. U. z 2020 r., poz. 2085), wraz z aktami wykonawczymi,
12. ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. z 2020 r. poz. 1057),
13. ustawa z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego (Dz. U. z 2021 r., poz. 38 z późn. zm.), wraz z aktami wykonawczymi,
14. ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach (Dz. U. z 2021 r., poz. 159), wraz z aktami wykonawczymi,
15. ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2020 r., poz. 322 z późn. zm.), wraz z aktami wykonawczymi,

16. ustawa z dnia 9 listopada 2000 r. o repatriacji (Dz. U. z 2019 r., poz. 1472), wraz z aktami wykonawczymi,
17. ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2020 r. poz. 111),
18. ustawa z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (Dz. U. z 2020 r. poz. 808 z późn. zm.),
19. ustawa z dnia 17 listopada 1964 roku Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2021 r., poz. 11), wraz z aktami wykonawczymi,
20. ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. z 2020 r., poz. 1359),
21. ustawa z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2021 r., poz. 291 z późn. zm.), wraz z aktami wykonawczymi,
22. ustawa z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 2021 r., poz. 423 z późn. zm.), wraz z aktami wykonawczymi,
23. ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U. z 2021 r. poz. 735), wraz z aktami wykonawczymi,
24. ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2021 r., poz. 305), wraz z aktami wykonawczymi,
25. ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz. U. z 2021 r., poz. 217), wraz z aktami wykonawczymi,
26. ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy, o zmianie Kodeksu Cywilnego (Dz. U. z 2021 r., poz. 11), wraz z aktami wykonawczymi,
27. ustawa z dnia 8 grudnia 2006 r. o finansowym wsparciu tworzenia lokali mieszkalnych na wynajem, mieszkań chronionych, noclegowni, schronisk dla bezdomnych, ogrzewalni i tymczasowych pomieszczeń (Dz. U. z 2021 r., poz. 11 z późn. zm.),
28. ustawa z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz. U. z 2018 r., poz. 969),
29. ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. z 2021 r., poz. 97, z późn. zm.), wraz z aktami wykonawczymi,
30. ustawa z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej (Dz. U. z 2021 r., poz. 711),

31. ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2021 r. poz. 4);
32. ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2020 r. poz. 713 z późn. zm.),
33. ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2020 r. poz. 1876 z późn. zm.),
34. ustawa z dnia 5 grudnia 2014 r. o Karcie Dużej Rodziny (Dz. U. z 2020 r. poz. 1348 z późn. zm.),
35. ustawa z dnia 4 listopada 2016 r. o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem” (Dz. U. z 2019 r. poz. 473 z późn. zm.),
36. ustawa z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci (Dz. U. z 2019 r. poz. 2407),
37. rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 maja 2018 r. w sprawie szczegółowych warunków realizacji rządowego programu „Dobry Start” (Dz. U. z 2018 r. poz. 1061 z późn. zm.).

Spójność z dokumentami strategicznymi

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Rajcza, jak już wspomniano wcześniej, konstruowana jest zgodnie z logiką kaskadowego układu strategii i programów. Celem takiej konstrukcji jest uspoźnienie podejścia do procesu programowania, zarówno w odniesieniu do relacji strategii z programami szerszego zasięgu jak i konstruowanymi w jej ramach programami.

W praktyce oznacza to, że długie i średniookresowe programy operacyjne i strategiczne na poziomie krajowym są planami wykonawczymi dla polityk formułowanych na poziomie Unii Europejskiej. Z kolei na poziomie lokalnym programy operacyjne i strategiczne rozwoju stanowią głównie długo i średniookresowe plany wykonawcze dla polityk formułowanych na poziomie krajowym. Zachowanie spójności niesie ze sobą również korzyści związane z możliwością aplikowania o środki pomocowe z funduszy UE.

W opisywanym zakresie, Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Rajcza wpisuje się w elementy polityki spójności Unii Europejskiej, która ma wspierać rozwój inteligentny, zrównoważony i sprzyjający włączeniu społecznemu. Jest to jeden z głównych priorytetów Strategii „Europa 2020”, która zastąpiła „Strategię Lizbońską”. Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu koncentruje się na zwiększeniu aktywności zawodowej społeczeństw UE, podnoszeniu kwalifikacji obywateli oraz walce z ubóstwem.

W powyższe cele wpisuje się siedem projektów przewodnich (zwanymi także inicjatywami flagowymi) oraz 10 Zintegrowanych Wytycznych dla polityki gospodarczej i zatrudnienia państw członkowskich. Projekty przewodnie składają się z działań realizowanych zarówno na poziomie unijnym jak i krajowym, należą do nich:

- „Unia innowacji” – projekt na rzecz poprawy warunków ramowych i dostępu do finansowania badań i innowacji, tak by innowacyjne pomysły przeradzały się w nowe produkty i usługi, które z kolei przyczynią się do wzrostu gospodarczego i tworzenia nowych miejsc pracy;
- „Młodzież w drodze” – projekt na rzecz poprawy wyników systemów kształcenia oraz ułatwiania młodzieży wejścia na rynek pracy;
- „Europejska agenda cyfrowa” – projekt na rzecz upowszechnienia szybkiego Internetu i umożliwienia gospodarstwom domowym i przedsiębiorstwom czerpania korzyści z jednolitego rynku cyfrowego;
- „Europa efektywnie korzystająca z zasobów” – projekt na rzecz niezależnienia wzrostu gospodarczego od wykorzystania zasobów, przejścia na gospodarkę niskoemisyjną, większego wykorzystania odnawialnych źródeł energii, modernizacji transportu oraz propagowania efektywności energetycznej;
- „Polityka przemysłowa w erze globalizacji” – projekt na rzecz poprawy otoczenia biznesu, szczególnie w odniesieniu do MŚP, oraz wspierania rozwoju silnej i zrównoważonej bazy przemysłowej, przygotowanej do konkurencji na rynkach światowych;
- „Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia” – projekt na rzecz modernizacji rynków pracy i wzmocnienia pozycji obywateli poprzez rozwój kwalifikacji przez całe życie w celu zwiększenia współczynnika aktywności zawodowej i lepszego dopasowania popytu do podaży na rynku pracy, między innymi dzięki mobilności siły roboczej;
- „Europejski program walki z ubóstwem” – projekt na rzecz zapewnienia spójności społecznej i terytorialnej, tak aby korzyści płynące ze wzrostu gospodarczego i zatrudnienia były szeroko dostępne, a osoby ubogie i wykluczone społecznie mogły żyć godnie i aktywnie uczestniczyć w życiu społeczeństwa⁵.

⁵ Europa 2020 Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu.

Na poziomie krajowym Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Rajcza wpisuje się w dokumenty strategiczne, które powstawały w okresie finalizacji prac nad strategią „Europa 2020”. Wspólną podstawę dla krajowych dokumentów strategicznych stanowi raport „POLSKA 2030. Wyzwania rozwojowe”, w którym wskazane zostały wyzwania rozwojowe stojące przed Polską w perspektywie do 2030 roku. Wśród wyzwań tych wymieniono: wzrost i konkurencyjność, sytuację demograficzną, wysoką aktywność zawodową oraz adaptacyjność zasobów pracy, odpowiedni potencjał infrastruktury, bezpieczeństwo energetyczno-klimatyczne, gospodarkę opartą na wiedzy i rozwój kapitału intelektualnego, solidarność i spójność regionalną, poprawę spójności społecznej, sprawne państwo oraz wzrost kapitału społecznego Polski.

Strategia średniookresowa do 2020 roku wytycza obszary strategiczne (Sprawne i efektywne państwo, Konkurencyjna gospodarka, Spójność społeczna i terytorialna), w których koncentrować się będą główne działania do 2020 roku oraz określa, jakie interwencje są niezbędne w perspektywie średniookresowej w celu przyspieszenia procesów rozwojowych.

Na poziomie regionalnym najważniejszymi dokumentami strategicznymi dla Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Rajcza są: Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „ŚLĄSKIE 2030” wraz ze Strategią Zrównoważonego Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Powiatu Żywieckiego.

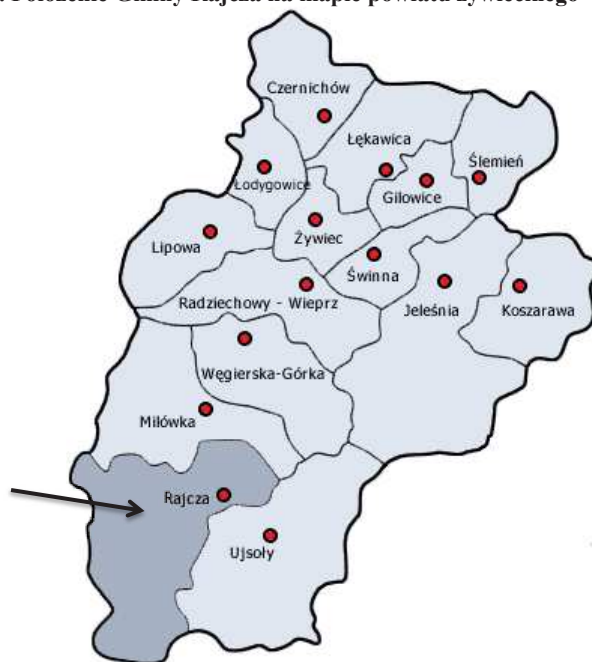
Wśród ważnych instrumentów finansowania projektów należy wymienić Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT), jako zupełnie nowe narzędzie zaproponowane przez Komisję Europejską, przy pomocy którego partnerskie jednostki samorządu terytorialnego mogą realizować wspólne przedsięwzięcia.

II. CHARAKTERYSTYKA GMINY RAJCZA

Położenie Gminy

Gmina Rajcza położona jest w województwie śląskim, w powiecie żywieckim, w południowo-zachodniej części Beskidu Żywieckiego. Swoim specyficznym położeniem tworzy odrębną część Beskidów nazywaną Workiem Raczańskim (Grupa Wielkiej Raczy) ze szczytami: Wielka Racza (1 236 m), Rachowiec (954 m), Skalanka (867 m), Ożna (962 m), Bendoszka (1 144 m), Praszywka (1 044 m) oraz pasmo Pilska - Sucha Góra (1 040 m). Gmina Rajcza sąsiaduje z gminami: Milówka, Istebna i Ujszoły, a także ze Słowacją. W skład Gminy wchodzi 6 sołectw: Rajcza, Rycerka Dolna, Rycerka Górna, Sól, Sól – Kiczora i Zwardoń, a jej powierzchnia to 131,17 km².

Rysunek 1. Położenie Gminy Rajcza na mapie powiatu żywieckiego

Źródło: <http://www.rajcza.naszgok.pl/o-gminie-rajcza/polozenie>

Sytuacja demograficzna

Struktura demograficzna, będąca rezultatem procesów demograficznych w przeszłości, determinuje kształtowanie się zjawisk demograficznych i społecznych w przyszłości. Rozpoznanie istotnych cech, zjawisk i procesów społecznych jest także kontekstem dla weryfikacji kierunków dotychczasowych działań na rzecz rozwiązywania problemów społecznych, a co za tym idzie umożliwia wnioskowanie dotyczące wymaganych w tym zakresie zmian, zarówno w odniesieniu do skali interwencji, jak i jej rodzaju.

Liczba ludności na terenie Gminy Rajcza wyniosła 8 810 osób (stan na 30.06.2020), z czego kobiety stanowiły 51,2%, a mężczyźni 48,8%. Liczba mieszkańców według grup wiekowych i płci przedstawia poniższa tabela.

Tabela 1. Liczba mieszkańców Gminy Rajcza według grup wiekowych i płci (stan na 30 czerwca 2020 roku)

Grupa wiekowa	Mężczyzna	Kobieta
0-3	148	160
4-6	129	111
7-18	528	535
19	48	37
wiek produkcyjny	2 813	2 383
60-64	-	292
65-74	408	519
75-79	102	149
80+	122	326
ogółem	4 298	4 512

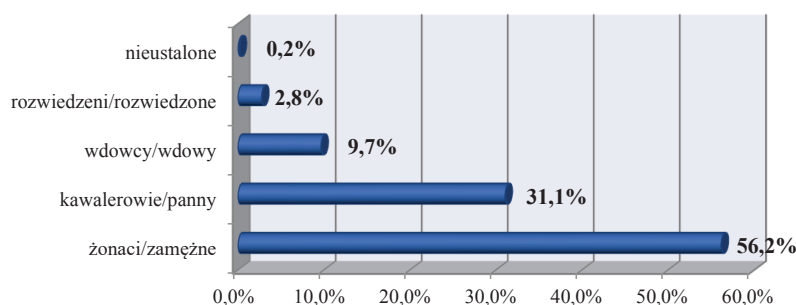
Źródło: Dane udostępnione przez Urząd Gminy w Rajczy

Współczynnik feminizacji dla Gminy Rajcza wynosi 105, co oznacza, że na każdych 100 mężczyzn przypada 105 kobiet. Wskaźnik ten jest nieco niższy w porównaniu do wskaźnika feminizacji w województwie śląskim, który kształtuje się na poziomie 107.

Mieszkańcy Rajczy zawarli w 2019 roku 47 małżeństw, co oznacza, że zostało zawartych 5,32 małżeństw na 1000 mieszkańców. Jest to nieco większa wartość w porównaniu do powiatu żywieckiego (5,0) oraz województwa śląskiego, gdzie wynosi ona 4,7.

Z danych znajdujących się w Narodowym Spisie Powszechnym z 2011 roku wynika, iż 31,1% mieszkańców Gminy Rajcza jest stanu wolnego, 56,2% żyje w małżeństwie, 2,8% mieszkańców jest po rozwodzie, a 9,7% to wdowy/wdowcy. Stan cywilny mieszkańców obrazuje poniższy wykres.

Wykres 1. Stan cywilny mieszkańców Gminy Rajcza

Źródło: Narodowy Spis Powszechny 2011

Wskaźnikiem dodatkowo obrazującym dynamikę zmian w strukturze demograficznej jest wskaźnik przyrostu naturalnego. Przyrost naturalny, czyli różnica między liczbą urodzeń żywych, a liczbą zgonów w 2019 roku był ujemny i wynosił -25. Możemy zauważyć, iż w latach 2017-2019 przyrost naturalny w Rajczy cały czas przyjmował wartości ujemne, co oznacza, że liczba zgonów przewyższa liczbę urodzeń. Poniższa tabela przedstawia dane dotyczące przyrostu naturalnego w latach 2017-2019.

Tabela 2. Przyrost naturalny dla Gminy Rajcza w latach 2017-2019

Wyszczególnienie	2017	2018	2019
Urodzenia żywe ogółem	87	76	81
Zgony ogółem	118	111	106
Przyrost naturalny Ogółem	-31	-35	-25
Mężczyźni	-18	-22	-16
Kobiety	-13	-13	-9

Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl>

W 2019 roku zarejestrowano łącznie 67 zameldowań oraz 82 wymeldowania, w wyniku czego saldo migracji dla Gminy Rajcza wynosiło -15. Warto zaznaczyć, że na przestrzeni analizowanych lat saldo migracji przyjmowało cały czas wartości ujemne. Odnotowano 40 zameldowań do wsi oraz 39 wymeldowań ze wsi – daje to saldo wynoszące 1. W latach 2017-2019 zauważalny jest wzrost liczby zameldowań zarówno z miasta, jak i wsi. Szczegółowe informacje dotyczące salda migracji przedstawia poniższa tabela.

Tabela 3. Migracje na pobyt stały według typu i kierunku w Gminie Rajcza

Wyszczególnienie		2017	2018	2019
miasto	zameldowania	22	23	27
	wymeldowania	25	37	43
	saldo	-3	-14	-16
wieś	zameldowania	21	19	40
	wymeldowania	44	33	39
	saldo	-23	-14	1
zagranica	zameldowania	1	1	0
	wymeldowania	0	0	0
	saldo	1	1	0
Zameldowania ogółem		44	43	67
Wymeldowania ogółem		69	70	82
Saldo migracji		-25	-27	-15

Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl>**Kapitał społeczny i gospodarczy Gminy****Sytuacja gospodarcza i finanse publiczne**

Jednym ze wskaźników określających aktywność gospodarczą danej zbiorowości, jest liczba podmiotów gospodarczych funkcjonujących na danym terenie. W Rajczy pod koniec 2019 roku zarejestrowanych było 765 podmiotów gospodarki narodowej. Spośród łącznej liczby podmiotów gospodarczych jako nowo zarejestrowane figurowało 88 podmiotów. Wskaźnik liczby podmiotów gospodarczych na 10 tysięcy mieszkańców wyniósł 868 i był niższy od średniej wojewódzkiej (1 042) oraz od średniej powiatowej (945). Liczba podmiotów gospodarczych w okresie 2017-2019 przyjęła trend wzrastający. Porównując rok 2019 z rokiem 2017 można zauważyć wzrost liczby podmiotów gospodarczych, który wyniósł 9,9%. Największy udział w sektorze prywatnym posiadały osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą – w 2019 roku stanowiły one 80,8% podmiotów sektora prywatnego. Następnymi w kolejności pod względem liczebności były stowarzyszenia i organizacje społeczne – 32 podmioty oraz spółki handlowe – 21 podmiotów. Na terenie Gminy w 2019 roku funkcjonowały także 3 spółdzielnie oraz 5 fundacji.

Tabela 4. Podmioty gospodarcze działające na terenie Gminy Rajcza w latach 2017-2019

Wyszczególnienie	2017	2018	2019
podmioty gospodarki narodowej ogółem	696	725	765
sektor publiczny ogółem	19	19	19
sektor publiczny - państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego	15	15	15
sektor prywatny – ogółem, w tym:	676	704	745
osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	556	580	618
spółki handlowe	21	20	21
spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	1	0	0
spółdzielnie	4	3	3
sektor prywatny - fundacje	4	5	5
stowarzyszenia i organizacje społeczne	31	32	32

Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl>

Zgodnie z poniższą tabelą, prywatna działalność gospodarcza w Rajczy koncentruje się głównie na budownictwie (134 podmioty) oraz na handlu hurtowym i detalicznym, naprawie pojazdów samochodowych włączając w to motocykle (116 podmiotów). Ważnymi sekcjami są również: przetwórstwo przemysłowe (104 podmioty), rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo, rybactwo (48 podmiotów), transport i gospodarka magazynowa (44 podmioty) oraz działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi (42 podmioty). Najmniej zarejestrowanych jest natomiast działalności związanych z obsługą rynku nieruchomości (5 podmiotów), a także z kulturą, rozrywką i rekreacją (4 podmioty).

Tabela 5. Rodzaj prowadzonej działalności osób fizycznych w Gminie Rajcza (stan na koniec 2019 roku)

SEKCJA	LICZBA PROWADZONYCH DZIAŁALNOŚCI
Budownictwo	134
Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	116
Przetwórstwo przemysłowe	104
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo, rybactwo	48
Transport i gospodarka magazynowa	44
Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	42
Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	25

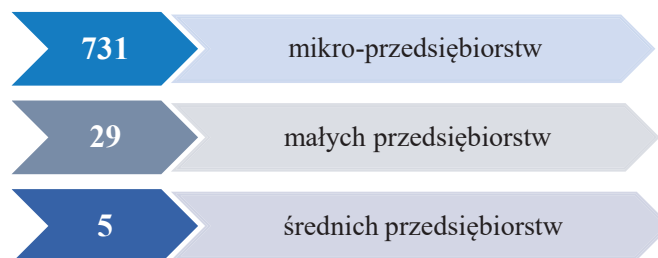

Pozostała działalność usługowa	25
Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	21
Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	18
Informacja i komunikacja	13
Edukacja	12
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	7
Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	5
Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	4

Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl>

Największa ilość podmiotów gospodarczych działających w Rajczy według klas wielkości to mikro-przedsiębiorstwa zatrudniające 0-9 pracowników – jest ich 731 (stan na koniec 2019 roku). Małych przedsiębiorstw zatrudniających 10-49 pracowników jest w Gminie 29, natomiast średnich przedsiębiorstw zatrudniających 50-249 pracowników jest 5. W Gminie nie ma dużych przedsiębiorstw zatrudniających powyżej 250 pracowników.

Rysunek 2. Liczba podmiotów zarejestrowanych na terenie Gminy Rajcza według klas wielkości (stan na koniec 2019 roku)

Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl>

Ważną wskazówką dla inwestorów zainteresowanych dokonaniem inwestycji w województwie śląskim, może być lista tzw. sektorów wysokich szans, ustalona przez Polską Agencję Inwestycji i Handlu przy współpracy z samorządem województwa śląskiego w oparciu o obserwacje tendencji w zakresie napływu inwestycji do tego województwa. Są to sektory:

- informatyczny,
- motoryzacyjny,
- energetyczny,
- medyczny.

Inwestycje te mogą być lokowane w specjalnie przygotowanych na preferencyjnych warunkach atrakcyjnych lokalizacjach oferowanych przez Katowicką lub Mielecką Specjalną Strefę Ekonomiczną, do której zaliczono Gminę Rajcza⁶.

Budżet na rok 2020 został określony uchwałą Rady Gminy Rajcza Nr XVII/96/2019 w sprawie budżetu Gminy Rajcza na rok 2020 z dnia 30 grudnia 2019 roku. Uchwała ustaliła dochody budżetowe na rok 2020 w wysokości 49 443 889,77 zł oraz wydatki budżetowe na rok 2020 w wysokości 50 603 698,52 zł⁷.

Dochodami Gminy są w szczególności:

- dochody własne,
- subwencja ogólna,
- dotacje celowe z budżetu państwa (w rozumieniu ustawy dochodami własnymi jednostek samorządu terytorialnego są również udziały we wpływach z podatku dochodowego od osób fizycznych oraz z podatku dochodowego od osób prawnych).

Dochodami Gminy mogą być również:

- środki pochodzące ze źródeł zagranicznych niepodlegające zwrotowi,
- środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej,
- inne środki określone w odrębnych przepisach.

Wydatki Gminy przeznaczone są na realizację zadań określonych w przepisach, a w szczególności na:

- zadania własne jednostek samorządu terytorialnego,
- zadania z zakresu administracji rządowej i inne zadania zlecone ustawami jednostkom samorządu terytorialnego,
- zadania przejęte przez jednostki samorządu terytorialnego do realizacji w drodze umowy lub porozumienia,
- zadania realizowane wspólnie z innymi jednostkami samorządu terytorialnego,
- pomoc rzeczową lub finansową dla innych jednostek samorządu terytorialnego, określoną odrębną uchwałą przez organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego,
- programy finansowane z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 i 3.

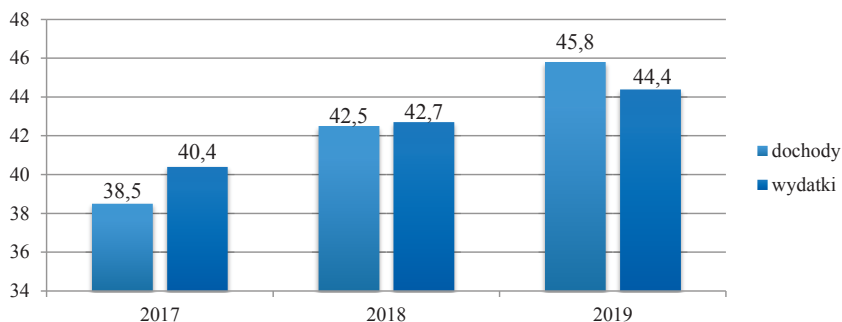
⁶ *Atrakcyjność inwestycyjna regionów 2017. Województwo Śląskie*

⁷ Uchwała Rady Gminy Rajcza Nr XVII/96/2019 w sprawie budżetu Gminy Rajcza z dnia 30 grudnia 2019 roku.

Struktura dochodów i wydatków Gminy na przestrzeni lat 2017-2019 wykazuje tendencję wzrostową. W porównaniu do roku 2017 dochody Gminy wzrosły o 7,3 mln, a wydatki o 4,0 mln. Dochód na jednego mieszkańca w 2019 roku wyniósł około 5 190 zł, a wydatki na jednego mieszkańca były minimalnie niższe i wynosiły 5 032 zł.

Wykres 2. Dochody i wydatki Gminy Rajcza ogółem w latach 2017-2019 (w milionach złotych)

Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl>

Strukturę dochodów budżetu Gminy ze względu na działy w latach 2017-2019 przedstawia poniższa tabela. Kolorem czerwonym została zaznaczona najmniejsza wartość w danym dziale na przestrzeni lat, a kolorem zielonym największa wartość. Dochód na jednego mieszkańca w stosunku do roku 2017 wzrósł o 20%. W 2019 roku największy udział stanowią dochody od różnych rozliczeń – 34,7% udziału całości dochodów budżetu. Na drugim miejscu pod tym względem znajduje się dział nr 756, tj. dochody od osób prawnych, od osób fizycznych i od innych jednostek nieposiadających osobowości prawnej oraz wydatki związane z ich poborem, który stanowi 25,8% ogółu dochodów. Na poniższej tabeli można zauważyć, że najwyższy wzrost dochodów w stosunku do 2018 roku występuje w dziale nr 758, tj. różnych rozliczeń – dochody zwiększyły się o 1,7 miliona. Porównując rok 2019 z rokiem 2018, zauważyć można znaczny spadek liczby dochodów z działu transport i łączność – różnica wynosi 1,0 mln.

Tabela 6. Struktura dochodów budżetu Gminy Rajcza według działów w latach 2017-2019 (w złotych)

wyszczególnienie	2017	2018	2019
Ogółem (zł)	38,5 mln	42,5 mln	45,8
Na jednego mieszkańca (zł)	4,3 tys.	4,8 tys.	5,2 tys.
kultura i ochrona dziedzictwa narodowego [dział 921]	0	842,2 tys.	319,6 tys.
gospodarka komunalna i ochrona środowiska [dział 900]	839,5 tys.	1,0 mln	1,2 mln
rolnictwo i łowiectwo [dział 010]	13,4 tys.	17,3 tys.	23,9 tys.
transport i łączność [dział 600]	1,3 mln	2,3 mln	1,3 mln
kultura fizyczna [dział 926]	0	30,7 tys.	23,8 tys.
gospodarka mieszkaniowa [dział 700]	284,9 tys.	471,6 tys.	368,4 tys.
urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontrolii ochrony prawa oraz sądownictwa [dział 751]	2,4 tys.	95,5 tys.	101,7 tys.
administracja publiczna [dział 750]	281,3 tys.	340,5 tys.	808,9 tys.
oświata i wychowanie [dział 801]	1,2 mln	1,2 mln	1,7 mln
edukacyjna opieka wychowawcza [dział 854]	65,5 tys.	77,8 tys.	95,4 tys.
pomoc społeczna [dział 852]	571,9 tys.	551,4 tys.	558,0 tys.
rodzina [dział 855]	10,1 mln	9,9 mln	11,2 mln
obrona narodowa [dział 752]	0,271 tys.	0,333 tys.	0,299 tys.
turystyka [dział 630]	464,5 tys.	192 tys.	74,1 tys.
różne rozliczenia [dział 758]	14,2 mln	14,2 mln	15,9 mln
działalność usługowa [dział 710]	3,5 tys.	25,0 tys.	3,0 tys.
leśnictwo [dział 020]	1,9 tys.	3,3 tys.	2,4 tys.
dochody od osób prawnych, od osób fizycznych i od innych jednostek nieposiadających osobowości prawnej oraz wydatki związane z ich poborem [dział 756]	9,5 mln	11,1 mln	11,8 mln
Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa [dział 754]	0	0,020 tys.	298,5 tys.

Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl>

Strukturę wydatków budżetu Gminy ze względu na działy w latach 2017-2019 przedstawia poniższa tabela. Kolorem czerwonym została zaznaczona najmniejsza wartość w danym dziale na przestrzeni lat, a kolorem zielonym największa wartość. Wydatki na jednego mieszkańca w stosunku do roku 2017 wzrosły o 10,7%. W 2019 roku największy udział stanowią wydatki na oświatę i wychowanie – 39,2% udziału całości wydatków budżetu. Znaczny odsetek wydatków przeznaczony został również na rodzinę – 11,2 miliona, co stanowi 25,2% ogółu wydatków z budżetu. Na poniższej tabeli można zauważyć, że

najwyższy wzrost wydatków w 2019 roku przeznaczony był na oświatę i wychowanie – w stosunku do 2018 roku wydatki zwiększyły się o 2,2 miliona. Na drugim miejscu pod tym względem znalazła się rodzina, gdzie poniesione wydatki wzrosły o 1,3 miliona. W porównaniu do 2018 roku największy spadek wydatków można zaobserwować w dziale kultura i ochrona dziedzictwa narodowego – liczba wydatków zmniejszyła się o 1,2 miliona złotych.

Tabela 7. Struktura wydatków budżetu Gminy Rajcza według działów w latach 2017-2019 (w złotych)

wyszczególnienie	2017	2018	2019
Ogółem (zł)	40,4 mln	42,7 mln	44,4
Na jednego mieszkańca (zł)	4,5 tys.	4,8 tys.	5,0 tys.
kultura i ochrona dziedzictwa narodowego [dział 921]	794,2 tys.	2,2 mln	1,0 mln
gospodarka komunalna i ochrona środowiska [dział 900]	4,0 mln	4,6 mln	4,6 mln
rolnictwo i łowiectwo [dział 010]	15,6 tys.	19,6 tys.	25,4 tys.
transport i łączność [dział 600]	4,1 mln	1,3 mln	2,2 mln
kultura fizyczna [dział 926]	218,9 tys.	343,3 tys.	402,6 tys.
gospodarka mieszkaniowa [dział 700]	27,4 tys.	18,1 tys.	24,8 tys.
urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa [dział 751]	2,4 tys.	95,5 tys.	101,7 tys.
administracja publiczna [dział 750]	4,1 mln	4,0 mln	4,6 mln
oświata i wychowanie [dział 801]	14,0 mln	15,2 mln	17,4 mln
edukacyjna opieka wychowawcza [dział 854]	306,7 tys.	421,5 tys.	532,8 tys.
pomoc społeczna [dział 852]	1,2 mln	1,2 mln	1,1 mln
rodzina [dział 855]	10,1 mln	9,9 mln	11,2 mln
obrona narodowa [dział 752]	0,271 tys.	0,333 tys.	0,299 tys.
bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa [dział 754]	557,9 tys.	202,1 tys.	348,3 tys.
ochrona zdrowia [dział 851]	204,3 tys.	196,8 tys.	221,8 tys.
obsługa długu publicznego [dział 757]	216,7 tys.	249,1 tys.	253,3 tys.
działalność usługowa [dział 710]	68,2 tys.	81,8 tys.	41,6 tys.
turystyka [dział 630]	337,6 tys.	245,8 tys.	196,4 tys.
wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę [dział 400]	102,4 tys.	68,9 tys.	76,7 tys.

Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl>

Rynek pracy

Struktura ludności według ekonomicznych grup wieku w 2018 roku w Gminie Rajcza przedstawia się następująco:

- 63,7% mieszkańców jest w wieku produkcyjnym (5 682 osób) – dla kobiet jest to między 15-59 rokiem życia, a dla mężczyzn między 15-64 rokiem życia,
- 14,5% jest w wieku przedprodukcyjnym (1 280 osób), czyli do 14 roku życia,
- 21,8% mieszkańców jest w wieku poprodukcyjnym (1 918 osób) – 65 lat i więcej dla mężczyzn, 60 lat i więcej dla kobiet.

Tabela 8. Liczba osób w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym, poprodukcyjnym w latach 2017-2019

Wyszczególnienie	Jednostka miary	2017	2018	2019
W wieku przedprodukcyjnym				
Ogółem	Osoba	1 301	1 281	1 280
Mężczyźni	Osoba	654	643	643
Kobiety	Osoba	647	638	637
W wieku produkcyjnym				
Ogółem	Osoba	5 743	5 683	5 612
Mężczyźni	Osoba	3 113	3 073	3 023
Kobiety	Osoba	2 630	2 610	2 589
W wieku poprodukcyjnym				
Ogółem	Osoba	1 847	1 878	1 918
Mężczyźni	Osoba	597	608	632
Kobiety	Osoba	1 250	1 270	1 286
Udział ludności według ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem				
W wieku przedprodukcyjnym	%	14,6	14,5	14,5
W wieku produkcyjnym	%	64,6	64,3	63,7
W wieku poprodukcyjnym	%	20,8	21,2	21,8

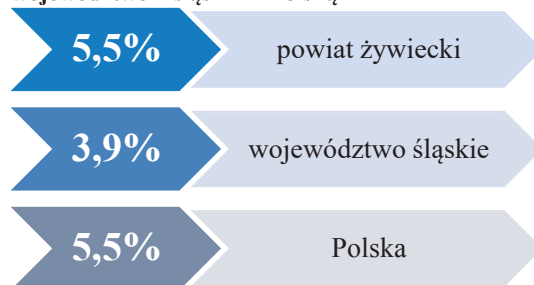
Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl>

Analizując dane zawarte w powyższej tabeli można zauważyć, że liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym utrzymuje się na stałym poziomie, a liczba ludności w wieku poprodukcyjnym wzrasta. Liczba ludności w wieku produkcyjnym w analizowanym okresie również uległa zmniejszeniu – w 2019 roku była niższa niż w 2017 roku o 0,9%. Powyższe dane świadczą o starzejącym się społeczeństwie w Gminie Rajcza.

Ważnym wskaźnikiem w ocenie rynku pracy jest stopa bezrobocia rejestrowanego, która jest wyrażonym w procentach stosunkiem liczby osób zarejestrowanych jako bezrobotne w urzędach pracy, do liczby ludności aktywnej zawodowo (zasobu siły roboczej danej populacji). Dane o bezrobociu na poziomie miast są szacowane w oparciu o stopę bezrobocia rejestrowanego dla powiatu oraz porównanie stosunku liczby bezrobotnych do ogółu ludności w wieku produkcyjnym w powiecie i mieście. Pod koniec lutego 2020 roku stopa bezrobocia dla powiatu żywieckiego wynosiła 5,5%, podczas gdy w województwie śląskim była ona równa 3,9%, a dla Polski wyniosła 5,5%.

Rysunek 3. Stopa bezrobocia pod koniec lutego 2020 roku dla powiatu żywieckiego, w porównaniu z województwem śląskim i Polską

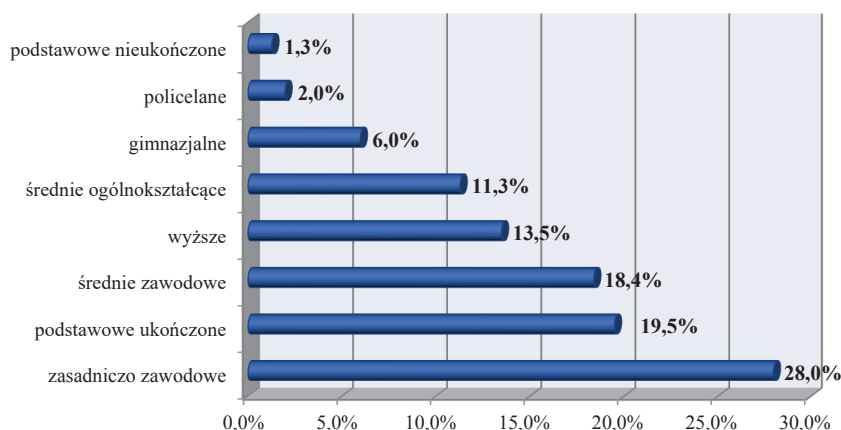

Wychowanie i edukacja

Według Narodowego Spisu Powszechnego z 2011 roku struktura wykształcenia mieszkańców Gminy Rajcza przedstawia się następująco:

- 13,5% ludności posiada wykształcenie wyższe,
- 2,0% wykształcenie policealne,
- 11,3% średnie ogólnokształcące,
- 18,4% średnie zawodowe,
- 28,0% zasadnicze zawodowe,
- 6,0% gimnazjalne,
- 19,5% podstawowe ukończone,
- 1,3% zakończyło edukację przed ukończeniem szkoły podstawowej.

Wykres 3. Poziom wykształcenia mieszkańców Gminy Rajcza

Źródło: Narodowy Spis Powszechny 2011

1 969 mieszkańców Rajczy jest w wieku potencjalnej nauki (3-24 lata) (w tym 990 kobiet oraz 979 mężczyzn). 15,9% mieszkańców w wieku potencjalnej nauki zalicza się do przedziału 3-6 lat - wychowanie przedszkolne (313 osób). Na poziomie podstawowym (7-12 lat) kształcą się 27,6% ludności (543 osoby). Wśród mieszkańców 13,7% zalicza się do przedziału 13-15 lat - (269 osób). Na poziomie ponadgimnazjalnym (16-19 lat) kształcą się 17,1% mieszkańców (336 osób). W przedziale wiekowym odpowiadającym edukacji w szkołach wyższych (20-24 lat) znajduje się 25,8% mieszkańców Rajczy (508 osób). Ludność Gminy według edukacyjnych grup wieku w podziale na płeć prezentuje poniższa tabela.

Tabela 9. Ludność Gminy według edukacyjnych grup wieku w podziale na płeć pod koniec 2019 roku

Przedział wiekowy	Ogółem	Kobiety	Mężczyźni
3-6	313	153	160
7-12	543	271	272
13-15	269	142	127
16-19	336	159	177
20-24	508	265	243
RAZEM	1 969	990	979

Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl>

W roku szkolnym 2018/2019 Gmina Rajcza była organem prowadzącym dla:

- pięciu ośmioklasowych szkół podstawowych: w Rajczy, Rycerce Dolnej, Rycerce Górnej, Soli i Zwardoniu. Przy szkołach w Rycerce Dolnej i Rycerce Górnej funkcjonowały oddziały przedszkolne, natomiast w Rajczy, Rycerce Górnej i Zwardoniu – III klasy gimnazjalne,
- trzech przedszkoli: w Rajczy, Soli i Zwardoniu,
- dwóch punktów przedszkolnych: w Rycerce Górnej i Rycerce Dolnej.

Ponadto na terenie Gminy Działały placówki niepubliczne:

- Niepubliczne Przedszkole Językowe w Rajczy „English House”,
- Szkoła Podstawowa oraz Zespół Wychowania Przedszkolnego w Soli-Kiczorze prowadzone przez Fundację „Elementarz”.

W roku szkolnym 2018/2019 z nauki, opieki i wychowania w wymienionych wyżej placówkach korzystało:

- 299 uczniów z przedszkoli i oddziałów przedszkolnych przy szkołach podstawowych,
- 44 uczniów z punktów przedszkolnych,
- 858 uczniów ze szkół podstawowych, w tym 89 uczniów III klasy gimnazjum.

Na podstawie orzeczeń poradni psychologiczno-pedagogicznych prowadzone były także zajęcia rewalidacyjno-wychowawcze, zajęcia rewalidacji indywidualnej, nauczanie indywidualne, zindywidualizowane ścieżki kształcenia i indywidualne roczne przygotowanie przedszkolne oraz wczesne wspomaganie rozwoju dzieci. Zajęcia te odbywały się zarówno w szkołach i przedszkolach, jak i w miejscu zamieszkania ucznia, w zależności od możliwości fizycznych i psychicznych dziecka. Dla uczniów z niepełnosprawnościami sprzężonymi i autyzmem, w tym zespołem Aspergera, objętych kształceniem specjalnym zatrudnieni zostali nauczyciele wspomagający lub opiekunowie – w roku szkolnym 2018/2019 zatrudnionych było 6 nauczycieli wspomagających.

Zadaniem własnym Gminy jest dowożenie uczniów do szkół i przedszkoli. Koszty dowożenia w roku szkolnym 2018/2019 to 491 557,88 zł. Kilko uczniów z różnymi niepełnosprawnościami, posiadających orzeczenie Poradni Psychologiczno-Pedagogicznych, dowożonych było do szkół i placówek oświatowych poza terenem Gminy Rajcza:

- pięcioro do Ośrodka „Promyk” w Milówce,
- troje do Centrum Rehabilitacyjno-Edukacyjnego w Żywcu,
- jedną uczennicę do Zespołu Szkół w Żywcu Moszczanicy,

→ dwoje uczniów do Szkoły Przysposabiającej do Pracy w Żywcu.

W omawianym roku szkolnym w szkołach i przedszkolach prowadzonych przez Gminę Rajcza zatrudnionych było ogółem 168 nauczycieli, w tym: 103 na pełny etat i 65 na niepełne etaty na ogółem 21,23 etatu, a także 61 pracowników administracyjnych i obsługi zatrudnionych ogółem na 58 etatów.

Realizując obowiązki oświatowe w roku szkolnym 2018/2019 Gmina wydatkowała na prowadzenie własnych szkół i przedszkoli 14 165 342 zł, w tym:

- wynagrodzenie nauczycieli – 11 691 174 zł,
- remonty – 91 872 zł,
- szkolenia nauczycieli i pracowników niebędących nauczycielami – 10 058 zł,
- podręczniki dla uczniów – dotacja w kwocie 86 374 zł,
- pomoce dydaktyczne – 92 567 zł.

W Szkole Podstawowej w Rycerze Dolnej kontynuowany był projekt współfinansowany ze środków unijnych pn. „Równaj do najlepszych”. W ramach projektu w dodatkowych zajęciach uczestniczyli wszyscy uczniowie, których rodzic wyraził zgodę. Zajęcia dodatkowe prowadzone były w zakresie: pracy z uczniem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, zajęcia dodatkowe z matematyki, zajęcia logopedyczne, ćwiczenia korekcyjno-kompensacyjne na basenie, zajęcia ukierunkowane na korygowanie wad postawy, ogólnorozwojowe zajęcia korekcyjno-kompensacyjne w kierunku rozwoju umysłowego, psychicznego i społecznego. Koszt całkowity projektu, który był realizowany od września 2017 roku do czerwca 2019 roku to kwota 219 406,25 zł, z czego dofinansowanie w roku 2018/2019 wynosiło 57 894,30 zł.

Podobnie, jak w latach poprzednich Gmina udzielała pomocy materialnej uczniom z rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej, uczęszczającym do szkół podstawowych, klas gimnazjalnych oraz szkół ponadgimnazjalnych. Wypłacono łącznie stypendia dla 106 uczniów na ogólną kwotę 105 367 zł, w tym z dotacji 85 851 zł, ze środków własnych 19 516 zł. Gmina poprzez GOPS dofinansowywała dożywianie uczniów, z którego skorzystało 178 dzieci. Koszt dożywiania to kwota 105 708 zł, w tym dotacja wynosiła 57 983 zł, a środki własne – 47 725 zł.

Finansowanie działań oświatowych odbywa się na podstawie przyznawanych subwencji. Subwencja oświatowa jest ustalana na finansowanie zadań oświatowych realizowanych przez jednostki samorządu terytorialnego, o których mowa w ustawie z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2021 r. poz. 4) z wyłączeniem zadań

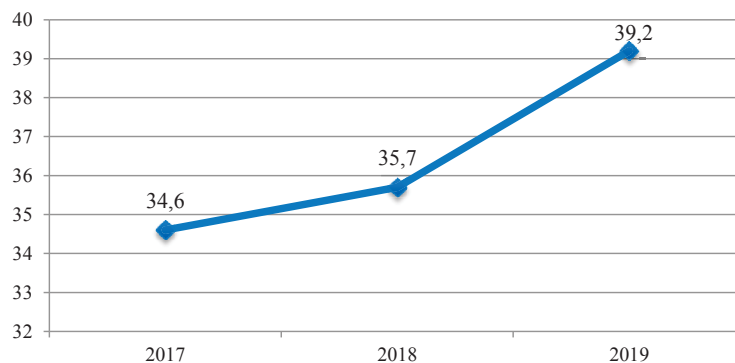
związanych z dowozem uczniów oraz zadań związanych z prowadzeniem przedszkoli ogólnodostępnych i oddziałów ogólnodostępnych w przedszkolach z oddziałami integracyjnymi oraz zadań związanych z prowadzeniem innych form wychowania przedszkolnego. Wielkość części oświatowej subwencji ogólnej dla wszystkich jednostek samorządu terytorialnego ustala corocznie ustawa budżetowa. Przepisy gwarantują minimalną wysokość tej kwoty. Zgodnie z art. 28 ust. 1 ustawy o dochodach jednostek samorządu terytorialnego kwotę przeznaczoną na część oświatową subwencji ogólnej dla wszystkich jednostek samorządu terytorialnego ustala się w wysokości łącznej kwoty części oświatowej subwencji ogólnej, nie mniejszej niż przyjęta w ustawie budżetowej w roku bazowym, skorygowanej o kwotę innych wydatków z tytułu zmiany realizowanych zadań oświatowych. Kwota części oświatowej subwencji ogólnej jest rozdzielana pomiędzy poszczególne jednostki samorządu terytorialnego na podstawie algorytmu, określanego corocznie w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej w sprawie sposobu podziału części oświatowej subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego⁸.

W 2017 roku wydatki na oświatę i wychowanie wyniosły 13 966 421 zł, w 2018 roku kształtowały się na poziomie 15 228 814 zł, natomiast w 2019 roku Gmina poniosła wydatki z tym związane w wysokości 17 422 334 zł. W porównaniu do 2017 roku wydatki na ten cel wzrosły o 24,7%.

Znaczny odsetek wydatków Gminy Rajcza przeznaczony zostaje co roku na oświatę i wychowanie. W latach 2017-2018 możemy zauważyć wzrost udziału wydatków z budżetu Gminy na ten cel. Najmniejszy udział wydatków został odnotowany w 2017 roku – wynosił 34,6% ogółu wydatków, natomiast największy w 2019 roku – 39,2%. W porównaniu do roku 2017, w roku 2019 nastąpił wzrost wydatków na powyższy cel o 4,6 pp.

⁸ <http://sejm.gov.pl/Sejm7.nsf/BASLeksykon.xsp?id=06F226039DB0C772C1257A80003297FE&litera=C>

Wykres 4. Udział wydatków z budżetu Gminy Rajcza na oświatę i wychowanie w latach 2017-2019Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl>**Infrastruktura Gminy**

Z danych GUS wynika, że całkowite zasoby mieszkaniowe w Rajczy to 3 189 nieruchomości. Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania to 85,8 m², która jest wartością wyższą w porównaniu do całego województwa śląskiego, gdzie kształtuje się ona na poziomie 71,3 m². Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę wynosi 31,1 m², podczas gdy w województwie śląskim ma ona wartość 27,9 m², a w Polsce wynosi 27,4 m². Średnia liczba izb w mieszkaniach to 4,27.

Tabela 10. Zasoby mieszkaniowe w Gminie Rajcza w latach 2017-2019

wyszczególnienie	2017	2018	2019
Mieszkania	3 126	3 151	3 189
Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w m ²	85,1	85,4	85,8
Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę w m ²	29,9	30,4	31,1
Przeciętna liczba izb w 1 mieszkaniu	4,26	4,26	4,27

Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl>

Stopień wyposażenia budynków w instalacje techniczno-sanitarne w Gminie Rajcza jest dobry, gdyż większość mieszkań posiada dostęp do podstawowych instalacji np. wodociągu, ustępu spłukiwanego, czy łazienki. Na 3 189 mieszkań w 2019 roku:

- 94,6% mieszkań przyłączonych było do wodociągu,
- 90,5% mieszkań wyposażonych było w ustęp spłukiwany,
- 83,0% mieszkań posiadało łazienkę,
- 63,3% mieszkań korzystało z centralnego ogrzewania.

Tabela 11. Mieszkania wyposażone w instalacje techniczno-sanitarne w latach 2017-2019

	Jednostka miary	2017	2018	2019
Wodociąg	Liczba	2 955	2 980	3 018
	%	94,5	94,6	94,6
Ustęp splukiwany	Liczba	2 822	2 847	2 885
	%	90,3	90,4	90,5
Łazienka	Liczba	2 584	2 609	2 647
	%	82,7	82,8	83,0
Centralne ogrzewanie	Liczba	1 956	1 982	2 020
	%	62,6	62,9	63,3

Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl>**Kultura, sport i rekreacja**

Działalność kulturalna w Gminie realizowana jest w głównej mierze przez Gminną Bibliotekę Publiczną oraz Centrum Kultury i Sportu, który zajmuje się:

- współpracą ze wszystkimi zespołami folklorystycznymi, kapelami ludowymi i innymi zespołami działającymi w Gminie, udzielając im pomocy merytorycznej i finansowej,
- prowadzeniem ZPiT „Ziemia Rajczańska”,
- współpracą z twórcami ludowymi i artystami zapraszając ich na imprezy organizowane przez GOK, a także organizując wystawy ich prac,
- współpracą z Kołami Gospodyń Wiejskich w celu pielęgnowania tradycji regionalnych,
- współpracą z Grupą Teatralną „EFFATHA”,
- współpracą z Parafią Rajczy i pomocą przy organizacji wydarzeń kościelnych,
- współpracą ze Starostwem Powiatowym w Żywcu przy organizacji imprez, na których są reprezentowane wszystkie Gminy Powiatu,
- współpracą ze Słowacją i Czechami przy realizacji licznych projektów, wydarzeń kulturalnych i warsztatów,
- prowadzeniem badań terenowych, zbieraniem materiałów, gromadzeniem informacji na temat historii regionu oraz kultury ludowej, przygotowywaniem grup na różnego rodzaju przeglądy folklorystyczne np. Gody Żywieckie, Międzynarodowy Konkurs Grup Śpiewaczych „Jaworowy Listek”, Przeglądy Kół Gospodyń Wiejskich, Konkurs Literacki „Piękno jest naso Ziemia Żywiecko”,

- prowadzeniem Kroniki GOK-u, Kroniki Rajdu Chłopskiego, Kroniki Wystaw, Kroniki Kółka Plastycznego,
- redagowaniem artykułów z dziedziny kultury i wydarzeń na stronę internetową Gminy oraz dokumentowaniem różnego rodzaju wydarzeń na terenie gminy i powiatu,
- organizacją zajęć w kołach zainteresowań: plastycznym, tanecznym, muzycznym,
- prowadzeniem Informacji Turystycznej,
- prowadzeniem spraw w zakresie promocji gminy, projektowaniem i drukowaniem materiałów reklamowych, plakatów, zaproszeń, dyplomów,
- kontaktami ze środkami masowego przekazu,
- organizacją różnego rodzaju konkursów, wystaw,
- pozyskiwaniem środków z Unii Europejskiej i realizacją projektów unijnych,
- prowadzeniem Gminnego Centrum Informacji,
- opieką nad miejscami Pamięci Narodowej,
- w okresie od marca do listopada każdego roku GOK administruje Boisko ORLIK 2012 na którym prowadzone są zajęcia sportowe, a poza zajęciami boisko jest dostępne dla wszystkich,
- udostępnieniem nagłośnienia, drukowaniem materiałów reklamowych, udostępnianiem sali widowiskowej na różnego rodzaju imprezy, spotkania organizowane przez szkoły, przedszkola i inne organizacje z terenu Gminy,
- usługami w zakresie drukowania, kserowania,
- przygotowaniem dekoracji na różne wydarzenia odbywające się w Sali Widowiskowej Centrum Kultury i Amfiteatrze.

Centrum Kultury i Sportu w Rajczy organizuje i współorganizuje liczne imprezy:

- Jasełka,
- Wielką Orkiestrę Świątecznej Pomocy,
- Ogólnopolski i Międzynarodowy Narciarski Rajd Chłopski,
- Zawody w Slalomie Równoległym,
- Otwarte Mistrzostwa Powiatu Żywieckiego Narciarstwie Alpejskim „Skalanka”,
- Konkurs Palm Wielkanocnych,
- Drogę Krzyżową,
- Misterium Męki Pańskiej,
- Obchody Święta Konstytucji 3 Maja,

- Wiosenną Biesiadę Kół Gospodyń Wiejskich z Gminy Rajcza,
- Posiady Gawędziarskie,
- Rajd Szlakami Papieskimi w Worku Raczańskim,
- Dzień Dziecka,
- Piknik Królewski,
- Amatorski Konkurs Powożenia i Tor Odwagi Kuców i Koni Małych,
- Piknik Pszczelarski.
- Wawrzyńcowe Jarmarki,
- Dni Zwardonia,
- Dożynki Gminne,
- Festiwal Folklorystyczny,
- Rajcza TOUR,
- Przegląd Piosenki Turystycznej i Angielskiej,
- Obchody Święta Niepodległości,
- Konkurs Świąteczny,
- Spotkanie ze Świętym Mikołajem,
- Warsztaty Bożonarodzeniowe i Wielkanocne.

Gminna Biblioteka Publiczna posiada Oddział dla Dzieci oraz dwie filie – w Soli i Rycerce Górnej. W ciągu 65 lat działalności zgromadzono ponad 40 000 książek i umożliwia czytelnikom dostęp do Internetu.

Na terenie Gminy funkcjonuje 7 świetlic środowiskowych: w Rajczy, w Rajczy Dolnej, w Soli-Kiczorze, w Rycerce Górnej, w Rycerce Dolnej, w Soli i w Zwardoniu. Gminna Świetlica Środowiskowa w Rajczy została uroczystie otwarta w 2000 roku. W świetlicy odbywały się „Biesiady Turystyczne”, konkursy na najciekawsze zdjęcie wakacyjne, konkursy piosenki turystycznej, „Choinki dla leśnych przyjaciół”. Dzieci i młodzież mieli możliwość uczestniczenia w wycieczkach górskich. W świetlicy utworzony został Gminny Klub Plastyków, organizowane były wspólne zabawy i dyskoteki andrzejkowe. W Świetlicy powstała i działała przez wiele lat męska sekcja tańca nowoczesnego Break Dance. Od początku działalności, każdego roku w grudniu, organizowane były tutaj Mikołajki. Systematycznie rozgrywane były także Turnieje Szachowe. W sali świetlicy regularnie odbywają się wystawy i wernisaże organizowane przez Gminny Ośrodek Kultury. Świetlica prowadzi także akcje informowania dzieci i młodzieży o zagrożeniach wynikających z uzależnień alkoholowych, nikotynowych oraz związanych

z narkomanią i działalnością sekt. Tym tematom poświęcane były coroczne spotkania z psychologiem.

Gmina Rajcza należy do jednego z bardziej popularnych regionów turystycznych w województwie śląskim. Ze względu na górskie położenie, walory przyrodnicze oraz infrastrukturę turystyczną cieszy się popularnością nie tylko wśród mieszkańców województwa śląskiego, ale także Słowacji i województw ościennych. Rajcza i okolice, stanowią atrakcyjny teren turystyczny, który dzisiaj ma do zaoferowania setki kilometrów szlaków pieszych, rowerowych, konnych. Gmina Rajcza położona jest na terenie Żywieckiego Parku Krajobrazowego. Na terenie Gminy utworzone zostały także 3 rezerваты przyrody:

1. Rezerwat „Butorza”,
2. Rezerwat „Śrubita”,
3. Rezerwat „Dziobaki”.

Przez teren gminy Rajcza przechodzą także dwie ścieżki dydaktyczno-przyrodnicze:

- Ścieżka przyrodniczo-dydaktyczna Dolina Nickuliny,
- Ścieżka dydaktyczna „Masyw Wielkiej Raczy”.

Przez Gminę Rajcza przebiega wiele szlaków turystycznych, co jest niewątpliwym atutem dla turystów lubiących wycieczki piesze. Działa także wiele wyciągów narciarskich. Gmina Rajcza posiada 86 km tras rowerowych. Na atrakcje kulturalne składają się:

- Sanktuarium Matki Boskiej Kazimierzowskiej w Rajczy,
- Zespół Pałacowo-Parkowy,
- Cmentarz parafialny w Rajczy,
- Zabytkowa dzwonnica w Soli,
- Źródła solankowe w Soli,
- Pomnik kpt. Zbigniewa Plewy,
- Obelisk Waleriana Burzi,
- Tablice pamiątkowe.

Opieka zdrowotna

Podstawowa i specjalistyczna opieka zdrowotna prowadzona jest przez Praktykę Grupową Lekarzy POZ S.C. w Rajczy, Rynek 2a. W zakresie usług specjalistycznych oferowane są:

- otolaryngologia,
- ortopedia i traumatologia,
- położnictwo i ginekologia,
- chirurgia ogólna,
- neurologia,
- okulistyka.

Ponadto na terenie powiatu funkcjonuje Samodzielny Publiczny Zakład Opiekuńczo - Lecniczy w Rajczy, który działa w oparciu o kontrakt z NFZ. W ramach ambulatoryjnej opieki zdrowotnej w 2019 roku udzielono łącznie 59 064 porady – ich liczba w porównaniu do 2017 roku zmniejszyła się o 1,5%. W zakresie podstawowej opieki zdrowotnej w 2019 roku udzielono 31 142 porady – liczba ta w porównaniu do 2017 roku zmniejszyła się o 1,5%. Na terenie Gminy znajdują się 2 apteki ogólnodostępne – liczba osób na jedną aptekę to 4 405 osób. Powyższe dane obrazuje tabela nr 12.

Tabela 12. Ochrona zdrowia na terenie Gminy Rajcza w latach 2017-2019

wyszczególnienie	2017	2018	2019
Liczba porad w ramach ambulatoryjnej opieki zdrowotnej	59 955	58 982	59 064
Liczba porad w ramach podstawowej opieki zdrowotnej	31 618	31 852	31 142
Liczba przychodni	1	1	1
Liczba aptek ogólnodostępnych	2	2	2
Liczba osób przypadających na 1 aptekę ogólnodostępną	4 446	4 421	4 405

Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl>

Potencjał do rozwiązywania problemów społecznych

Współpraca z organizacjami pozarządowymi i stowarzyszeniami

Organizacje pozarządowe to wszystkie podmioty, które nie są organami lub jednostkami podległymi administracji publicznej (rządowej i samorządowej) oraz których działalność nie jest nastawiona na osiąganie zysku. Do roli organizacji pozarządowych można zaliczyć: budowę kapitału społecznego przez tworzenie sieci powiązań międzyludzkich, mobilizacja grup społecznych i jednostek do większej aktywności „obywatelskiej, politycznej, kulturalnej, artystycznej czy religijnej”⁹. Oprócz wspomnianych, ważną rolę omawianych instytucji jest dostawa usług, nieopłacalnych z punktu widzenia sektora prywatnego oraz takich, których nie jest w stanie, z racji braku odpowiednich narzędzi, dostarczyć państwo. Zadaniem takich grup jest między innymi zapewnienie dóbr i usług w dążeniu do poprawy warunków ekologicznych, opieki zdrowotnej, przeciwdziałanie łamaniu praw człowieka, a także walka z głodem¹⁰.

Na terenie Rajczy funkcjonują stowarzyszenia i organizacje pozarządowe, które działają na rzecz społeczności, z którymi Gmina współpracuje. Roczny program współpracy Gminy Rajcza z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami prowadzącymi działalność w sferze pożytku publicznego na rok 2020 przyjęty został przez Radę Gminy Rajcza dnia 28 listopada 2019 roku. Głównym celem Programu jest określenie zasad i form współpracy Gminy Rajcza z organizacjami pozarządowymi, które wzmocnią rolę organizacji w realizacji zadań publicznych, podniosą ich skuteczność i efektywność oraz jakość prowadzonych i realizowanych przez nie działań. Cel ten jest realizowany poprzez:

- rozwój partnerskiej współpracy pomiędzy samorządem, a sektorem organizacji pozarządowych,
- objęcie współpracą możliwie najszerszych obszarów aktywności obywatelskiej,
- umacnianie w świadomości społecznej poczucia odpowiedzialności za siebie, swoje otoczenie i wspólnotę lokalną,
- budowanie społeczeństwa obywatelskiego poprzez aktywizację społeczności lokalnej,
- wzmocnienie pozycji organizacji pozarządowych we współrealizacji zadań publicznych przez powierzanie i wspieranie realizacji tych zadań, a także zapewnienie tym organizacjom równych szans w realizacji zadań,

⁹ J. Oniszczyk, *Współczesne państwo w teorii i praktyce. Wybrane elementy*, s. 269.

¹⁰ M. Yaziji, J. Doh, *Organizacje pozarządowe a korporacje*, s. 15.

→ poprawę jakości życia poprzez pełniejsze zaspokojenie potrzeb społecznych.

Wśród organizacji funkcjonujących na terenie Rajczy można wyróżnić:

1. Fundację „Leśny Gród”.
2. Fundację „Młoda Muzyka Śląska”.
3. Fundację Elementarz.
4. Klub „Arawashi”.
5. Klub Sportowy „Zwardoń”.
6. Kółko Rolnicze w Soli.
7. Ludowy Klub Sportowy „Soła” Rajcza.
8. Ochotnicze Straże Pożarne w Zwardoniu, Soli, Rycerce Dolnej, Rycerce Górnej i Rajczy Dolnej.
9. Stowarzyszenie Miłośników „Szkoła Dzieciom” przy Szkole Podstawowej w Rycerce Górnej.
10. Stowarzyszenie Miłośników Zespołu Pieśni i Tańca „Ziemia Rajczańska”.
11. Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Kultury „Effatha” Rajcza.
12. Stowarzyszenie ON/OFF.
13. Stowarzyszenie Promocji i Rozwoju Zwardonia.
14. Stowarzyszenie Przyjaciół Rajczy.
15. Stowarzyszenie Rodziców Rajczy.
16. Stowarzyszenie Sportowe UFO TEAM.
17. Śląską Grupę Wojewódzką – Międzynarodowego Stowarzyszenia Policji Katowice.
18. Towarzystwo Sportów Górskich Młóckarnia.
19. Uczniowski Klub Sportowy „Rachowiec” ze Zwardonia.
20. Uczniowski Klub Sportowy „Rycerka Górna” przy Szkole Podstawowej w Rycerce Górnej.
21. Uczniowski Klub Sportowy „Sól”.
22. UKS Orlik Rajcza.
23. Żywiecką Fundację Rozwoju.

Pomoc społeczna

Główną jednostką wykonującą zadania z zakresu pomocy społecznej na terenie Gminy Rajcza jest Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej. Ośrodek realizuje zadania własne gminy, zadania zlecone gminie przez administrację rządową z zakresu pomocy społecznej, zadania wynikające z rozeznaczonych potrzeb gminy, bądź z rządowych programów pomocowych na podstawie i w granicach obowiązujących aktów prawnych, a w szczególności:

- ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tj. Dz. U. z 2020 r., poz. 1876 z późn. zm.),
- ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2020 r., poz. 713 z późn. zm.),
- ustawy Rady Ministrów z dnia 19 października 2018 r. w sprawie ustanowienia wieloletniego rządowego programu „Posiłek w szkole i w domu” na lata 2019-2023, (M.P. z 2018 r., Nr 140),
- ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2020 r., poz. 111),
- ustawy z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (Dz. U. z 2020 r., poz. 808 z późn. zm.),
- ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2020 r., poz. 218 z późn. zm.),
- ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2021 r., poz. 159),
- ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz. U. z 2020 r., poz. 685),
- ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. z 2021 r., poz. 97),
- ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz.U. z 2021 r., poz. 4),
- ustawy z dnia 5 grudnia 2014 r. o Karcie Dużej Rodziny (tj. Dz.U. z 2020 r., poz. 1348 z późn. zm.),
- ustawy z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci (Dz. U. z 2019 r., poz. 2407).

W 2019 roku na pomoc społeczną poniesiono wydatki na łączną kwotę 1 118 685 zł – a więc o 9,0% mniej niż w roku 2018 i o 8,5% mniej niż w roku 2017. W 2018 roku kwota wydatków kształtowała się na poziomie 1 229 596 zł, natomiast w 2017 roku poniesiono koszty z tym związane na łączną kwotę 1 223 196 zł.

W Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej w Rajczy w 2020 roku zatrudnionych było 8 osób, w tym: jeden kierownik, 4 pracowników socjalnych oraz 3 pozostałych pracowników. Spośród osób zatrudnionych w GOPS – 3 osoby posiadają wykształcenie wyższe, a 5 osób – wykształcenie średnie. Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Rajczy spełnia warunek jednego pracownika socjalnego na 2 000 osób lub jednego pracownika socjalnego na 50 rodzin i co najmniej 3 pracowników socjalnych.

Działania realizowane w ramach Strategii są związane ściśle z realizowaną polityką społeczną na rzecz mieszkańców Rajczy. Szczególnie uwzględniają one osoby znajdujące się w sytuacji kryzysowej, jak i zagrożone ogólnie pojętym wykluczeniem społecznym. W tym wypadku niezwykle istotna jest analiza danych statystycznych opracowywanych przez m.in. takie jednostki jak Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, czy Powiatowy Urząd Pracy w Żywcu. Systematycznie zbierane informacje pozwalają na zaobserwowanie zmian ilościowych oraz pewnych tendencji w strukturze wsparcia osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz sytuacji na lokalnym rynku pracy.

W Rajczy z pomocy i wsparcia w 2020 roku skorzystało 611 osób. Liczba ta w stosunku do 2017 roku zmniejszyła się o 387 osób. Świadczenia zostały przyznane 359 osobom - w porównaniu do 2019 roku liczba ta zmniejszyła się o 56 osób. Ponad połowę osób korzystających ze świadczeń pomocy w 2020 roku (55,7%) stanowiły osoby długotrwale korzystające z pomocy społecznej – 200 osób. Liczba osób pobierająca długotrwale świadczenia pomocy społecznej w stosunku do roku 2017 zmniejszyła się o 252 osoby. Liczba rodzin, którym przyznano świadczenie w 2020 roku w stosunku do 2019 roku zmniejszyła się o 29 rodzin. Spośród wszystkich osób, którym przyznano świadczenia 51,5% stanowiły kobiety (185 osób), a 48,5% mężczyźni (174 osoby). Powyższe dane obrazuje tabela nr 13.

Tabela 13. Dane o korzystających z pomocy i wsparcia w latach 2017-2020

Lp.	Wyszczególnienie	2017	2018	2019	2020
1.	Osoby i rodziny, którym udzielono wsparcia	998	766	692	611
2.	Osoby i rodziny, którym przyznano świadczenie, w tym wiersze 3-6:	500	462	415	359
3.	Osoby długotrwale korzystające	452	421	374	200
4.	Wiek 0-17 lat	0	0	0	199
5.	Wiek produkcyjny	492	451	395	172
6.	Wiek poprodukcyjny	8	11	20	28
7.	Liczba rodzin	297	268	247	218
8.	Kobiety	428	394	395	185
9.	Mężczyźni	72	68	20	174

Źródło: Ocena Zasobów Pomocy Społecznej za 2018, 2019 i 2020 rok

W 2019 roku pomocą społeczną objęto 248 rodzin (698 osób w rodzinach). Najwięcej było rodzin jednoosobowych – 92 oraz czteroosobowych – 41, a najmniej 6 osobowych lub większych – 16, a także trzyosobowych – 23. Ponad połowę rodzin (53,6%) stanowiły rodziny z dziećmi – 133 rodziny (555 osób w rodzinach). Rodziny te składały się najczęściej z jednego (39 rodzin), dwóch (39 rodzin) lub trójki (38 rodzin) dzieci. W stosunku do ogółu rodzin objętych pomocą społeczną, 11,3% stanowiły rodziny niepełne, w których łącznie znajdowało się 90 osób. Rodziny emerytów i rencistów stanowiły natomiast 2,4% ogółu rodzin objętych pomocą społeczną (6 rodzin, 23 osoby w rodzinach).

Tabela 14. Typy rodzin objętych pomocą społeczną w 2019 roku

Lp.	wyszczególnienie	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
1.	Rodziny ogółem	248	698
	O liczbie osób:		
	1	92	91
	2	36	72
	3	23	69
	4	41	164
	5	40	200
	6 i więcej	16	101
2.	Rodziny z dziećmi ogółem	133	555
	O liczbie dzieci:		
	1	39	107
	2	39	162
	3	38	186
	4	13	73

	5	3	20
	6	1	7
	7 i więcej	0	0
3.	Rodziny niepełne ogółem	28	90
	O liczbie dzieci:		
	1	14	28
	2	2	6
	3	7	29
	4 i więcej	5	27
4.	Rodziny emerytów i rencistów ogółem	6	23
	O liczbie osób:		
	1	0	0
	2	2	4
	3	2	6
	4 i więcej	2	13

Źródło: Sprawozdanie roczne z udzielonych świadczeń pomocy społecznej – pieniężnych, w naturze i usługach za I-XII 2019 r.

W przypadku długotrwale korzystających z pomocy społecznej liczba ta osiągnęła w 2020 roku poziom 200 osób. Jednocześnie dostrzegalny jest zdecydowanie większy udział kobiet długotrwale pobierających świadczenie. W 2020 roku stanowiły one 92,5% wszystkich osób, którym świadczenie to zostało przyznane, w 2019 roku – 100%, w 2018 roku – 88,8%, natomiast w 2017 roku – 89,4%.

Tabela 15. Liczba osób długotrwale pobierających świadczenie w latach 2017-2020 w podziale na płeć

wyszczególnienie	2017	2018	2019	2020
Kobiety	404	374	374	185
Mężczyźni	48	47	0	15
Ogółem	452	421	374	200

Źródło: Ocena Zasobów Pomocy Społecznej za 2018, 2019 i 2020 rok

Z pomocy społecznej w postaci świadczeń pieniężnych w 2020 roku skorzystało 170 osób, natomiast ze świadczeń niepieniężnych 190 osób. Spośród korzystających z pomocy społecznej, zauważyć można spadek liczby osób i rodzin zarówno w przypadku świadczeń pieniężnych, jak i niepieniężnych. W roku 2020 liczba osób korzystających ze świadczeń pieniężnych w porównaniu do 2017 roku spadła o 29,5%. W przypadku świadczeń niepieniężnych zauważalny jest spadek w wysokości 28%.

Tabela 16. Liczba świadczeń pieniężnych i niepieniężnych przyznanych z pomocy społecznej w Rajczy w latach 2017-2020

Rodzaj świadczenia	2017		2018		2019		2020	
	osoby	rodziny	osoby	rodziny	osoby	rodziny	osoby	rodziny
Świadczenia pieniężne	241	233	220	209	192	183	170	165
Świadczenia niepieniężne	264	144	243	127	225	114	190	94

Źródło: Sprawozdanie roczne z udzielonych świadczeń pomocy społecznej – pieniężnych, w naturze i usługach za I-XII 2019 r.; Ocena Zasobów Pomocy Społecznej za 2020 rok

Tak jak systematycznie maleje liczba osób i rodzin korzystających z różnych form wsparcia z pomocy społecznej, tak również zmniejsza się wartość udzielanych świadczeń pieniężnych. Na przestrzeni lat 2017-2020 wartość udzielonych świadczeń pieniężnych zmniejszyła się o 10,5%.

Tabela 17. Kwota wypłaconych świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej w latach 2017-2020 (w złotych)

Rok	Kwota świadczeń
2017	552 567,48
2018	551 302,52
2019	600 521,56
2020	494 465,41

Źródło: Ocena Zasobów Pomocy Społecznej za 2020 rok

Zgodnie z ustawą o pomocy społecznej obowiązującą od 12 marca 2004 r., Ośrodek udziela i świadczy pomoc osobom i rodzinom zgodnie z art. 7, w szczególności z powodu:

- ubóstwa,
- sieroctwa,
- bezdomności,
- bezrobocia,
- niepełnosprawności,
- długotrwałej lub ciężkiej choroby,
- przemocy w rodzinie,
- potrzeby ochrony ofiar handlu ludźmi,
- potrzeby ochrony macierzyństwa lub wielodzietności,
- bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych,

- trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego,
- trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą,
- alkoholizmu i narkomanii,
- zdarzenia losowego i sytuacji kryzysowej,
- klęski żywiołowej lub ekologicznej.

W 20120 roku w Gminie Rajcza najczęściej występującymi przyczynami trudnej sytuacji życiowej rodzin, a jednocześnie powodami ubiegania się o pomoc społeczną, wskazanymi przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej były kolejno: ubóstwo (168 rodzin), bezrobocie (79 rodzin), długotrwała lub ciężka choroba (61 rodzin) oraz niepełnosprawność (57 rodzin).

Tabela 18. Powody udzielania świadczeń (liczba rodzin) w latach 2018-2020

Lp.	powód udzielenia świadczeń	2018	2019	2020
1.	ubóstwo	200	180	168
2.	sieroctwo	0	0	1
3.	bezdomność	2	3	3
4.	potrzeba ochrony macierzyństwa - w tym:	42	42	36
	wielodzietność	32	29	20
5.	bezrobocie	118	95	79
6.	niepełnosprawność	62	59	57
7.	długotrwała lub ciężka choroba	65	74	61
8.	bezzadność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego – w tym:	29	23	34
	rodziny niepełne	21	16	17
	rodziny wielodzietne	7	7	12
9.	przemoc w rodzinie	1	0	0
10.	potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi	0	0	0
11.	alkoholizm	5	4	4
12.	narkomania	0	0	0
13.	trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	5	2	1
14.	sytuacja kryzysowa	0	0	1

Źródło: Ocena Zasobów Pomocy Społecznej za 2020 rok, Sprawozdanie roczne z udzielonych świadczeń pomocy społecznej – pieniężnych, w naturze i usługach za I-XII 2019 r.

W 2020 roku przeprowadzono wywiady środowiskowe z 359 osobami z 247 rodzin. Liczba osób, z którymi przeprowadzono takie wywiady w porównaniu do 2019 roku zmalała o 56 osób.

Tabela 19. Liczba osób i rodzin, z którymi przeprowadzono wywiady środowiskowe na przestrzeni lat 2017-2020

wyszczególnienie	2017	2018	2019	2020
Liczba osób ogółem	497	462	415	359
Liczba rodzin	497	268	247	247
Liczba osób w rodzinach	998	766	692	692

Źródło: Ocena Zasobów Pomocy Społecznej za 2018 i 2020 rok

W zakresie pomocy mieszkańcom oraz rozwiązywania występujących na terenie Gminy problemów społecznych funkcjonuje również:

- Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Przeciwdziałania Narkomanii w Rajczy,
- Gminny Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Rajczy,
- Punkt Konsultacyjno-Terapeutyczny w Rajczy.

III. DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ

Na podstawie obowiązujących lub opracowywanych programów oraz w wyniku prac zespołów roboczych ds. opracowania Strategii, w odniesieniu do każdej z dziedzin planowania strategicznego przeprowadzono analizy diagnostyczne, w skład których wchodzi:

- charakterystyka dziedziny, skali problemu i działań interwencyjnych (rozdział Podstawowe informacje o dziedzinie, skali problemu i działań interwencyjnych);
- analiza SWOT¹¹,
- charakterystyka głównych obszarów problemowych (rozdział Obszary problemowe),
- wskazanie najważniejszych obszarów powiązań (rozdział Korelacje).

Podkreślenia wymaga ostatni wymieniony element analizy diagnostycznej – wskazuje on na komplementarność dziedzin planowania strategicznego, zarówno w zakresie podmiotowym jak i funkcjonalnym. W tym celu określone zostały korelacje, powiązania między dziedzinami z uwzględnieniem obszarów funkcjonowania Gminy nie objętych zakresem Strategii (np. mieszkalnictwo, edukacja) oraz działalności instytucji nie prowadzonych przez Gminę Rajcza.

W oparciu o wnioski wynikające z diagnoz, sformułowano dla każdej z dziedzin cele operacyjne. Dla każdego z celów operacyjnych zaprezentowana została planowana strategia realizacji celu zawierająca charakterystykę planowanych do realizacji działań. Określone zostały podmioty odpowiedzialne, podmioty współpracujące, źródła finansowania, ramy finansowe oraz wytyczne dla monitorowania realizacji celów.

Cel strategiczny:

Sprawny, odpowiedni do potrzeb, system rozwiązywania problemów społecznych w Gminie Rajcza.

POPRZEZ

podejmowanie interwencji w odpowiedzi na problemy mieszkańców w Gminie.

TAK, ABY

interwencja uwzględniała charakter i skalę problemów oraz optymalizowała wykorzystywanie dostępnych zasobów.

¹¹ Analiza SWOT wskazuje czynniki mające wpływ na możliwości interwencji, w podziale na mocne i słabe strony, szanse i zagrożenia. Mocne i słabe strony to czynniki wewnętrzne (GMK), takie na które mamy wpływ i takie które odnoszą się do teraźniejszości; szanse i zagrożenia to czynniki zewnętrzne (województwo, kraj, Europa), takie na które mamy niewielki wpływ i takie które mogą odnosić się do przyszłości.

Dziedziny planowania strategicznego

Wspieranie rodziny

Podstawowe informacje, skala problemu i działań interwencyjnych

Wspieranie rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo wychowawczych to zespół planowych działań mających na celu przywrócenie rodzinie zdolności do ich wypełniania. Wspieranie rodziny jest prowadzone za jej zgodą i aktywnym udziałem, z uwzględnieniem zasobów własnych oraz źródeł wsparcia zewnętrznego. Wsparcie rodziny polega w szczególności na:

1. wzmocnieniu roli i funkcji rodziny,
2. rozwijaniu umiejętności opiekuńczo - wychowawczych rodziny,
3. podniesieniu świadomości w zakresie planowania oraz funkcjonowania rodziny,
4. pomocy w integracji rodziny,
5. przeciwdziałaniu marginalizacji i degradacji społecznej rodziny,
6. dążeniu do reintegracji rodziny,
7. pracy z rodziną,
8. pomocy w opiece i wychowaniu dziecka.

Wszystkie jednostki pomocowe działające na terenie miasta w określony sposób zajmują się wspieraniem rodziny w różnych obszarach jej funkcjonowania, a ich integralne, holistyczne oddziaływania pozwalają uzyskać zamierzone efekty i wprowadzić istotne zmiany w zakresie funkcjonowania instytucji rodziny. Główną jednostką organizacyjną zajmującą się szeroko rozumianym wspieraniem rodziny stanowi Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Rajczy, który służy pomocą rodzinom z miasta znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej. Prowadzi działania zmierzające do zaspokojenia niezbędnych ich potrzeb i umożliwiające życie w warunkach odpowiadających godności człowieka.

W dalszej części dokumentu przedstawione zostały dane dotyczące liczby rodzin korzystających z pomocy i wsparcia instytucji zajmujących się wspieraniem rodziny oraz podejmowane przez te instytucje działania.

W poniższej tabeli zaprezentowana została liczba rodzin korzystających z zasiłków rodzinnych wraz z dodatkami. Możemy zauważyć, że ze świadczeń tych w 2020 roku skorzystało 286 rodzin, czyli o 14,9% rodzin mniej niż w 2019 roku. W 2020 roku na powyższy cel wydatkowano 1 325 369,63 zł – to o 19,1% mniej niż w 2017 roku.

Tabela 20. Liczba rodzin korzystających z zasiłków rodzinnych wraz z dodatkami na przestrzeni lat 2017-2020

wyszczególnienie	2017	2018	2019	2020
Ilość rodzin	399	369	336	286
Kwota wypłaconych zasiłków rodzinnych (zł)	1 638 345,84	1 525 216,73	1 417 817,60	1 325 369,63

Źródło: Ocena Zasobów Pomocy Społecznej za 2020 rok

W 2019 roku przyznano 7 350 świadczeń zasiłku rodzinnego na łączną kwotę 863 559 zł, z czego najwięcej przyznanych było na dziecko powyżej 5 roku życia do ukończenia 18 roku życia – 5 121 świadczeń na kwotę 635 004 zł – co stanowiło 73,5% wydatków na ten cel. W przypadku dzieci do 5 roku życia przyznano 1 809 świadczeń na kwotę 171 855 zł. Powyżej 18 roku życia do ukończenia 21 roku życia przyznano 418 świadczeń, natomiast najmniej było ich w przypadku dzieci powyżej 21 roku życia do 24 roku życia – 2 świadczenia na kwotę 270 zł.

W 2019 roku przyznano łącznie 3 377 dodatków do zasiłku rodzinnego na kwotę równą 417 434 zł, z tego z tytułu:

- urodzenia dziecka: 24 świadczenia na kwotę 24 000 zł,
- opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego: 268 świadczeń na kwotę 105 486 zł,
- samotnego wychowywania dziecka: 133 świadczenia na kwotę 25 669 zł,
- kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego: 284 świadczenia na kwotę 30 480 zł,
- rozpoczęcia roku szkolnego: 445 świadczeń na kwotę 44 500 zł,
- podjęcia przez dziecko nauki w szkole poza miejscem zamieszkania: 939 świadczeń na kwotę 65 319 zł,
- wychowania dziecka w rodzinie wielodzietnej: 1 284 świadczenia na kwotę 121 980 zł.

Rodziny z Rajczy korzystają również z rządowego programu „Rodzina 500+” działającego od 2016 roku. W 2017 roku rodzinom zostało wypłaconych 12 686 świadczeń tego typu, w 2018 roku – 11 787, natomiast w 2019 roku – 14 420. Całkowita kwota przyznanego świadczenia w formie zasiłku wychowawczego wyniosła w 2019 roku 7 210 000 zł – w porównaniu z rokiem poprzednim liczba ta wzrosła o 1 316 205 zł, a w stosunku do 2017 roku wzrosła o 866 772 zł.

Tabela 21. Liczba oraz kwota świadczeń wychowawczych 500+ na przestrzeni lat 2017-2019.

wyszczególnienie	2017	2018	2019
Liczba świadczeń	12 686	11 787	14 420
Kwota świadczeń	6 343 228	5 893 795	7 210 000

Źródło: Ocena Zasobów Pomocy Społecznej za 2018 rok, Informacje udostępnione przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Rajczy

Od roku 2018 na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 maja 2018 r. realizowane jest świadczenie „Dobry Start”. Świadczenie to przysługuje raz w roku w wysokości 300 zł matce, ojcu, opiekunowi faktycznemu, opiekunowi prawnemu na rozpoczynające rok szkolny dzieci do ukończenia 20 roku życia, na dzieci niepełnosprawne uczące się w szkole do ukończenia przez nie 24 roku życia. Świadczenie „Dobry Start” przysługuje niezależnie od dochodu rodziny. W 2019 roku udzielonych zostało 1 076 świadczeń „Dobry Start” (o 4 więcej niż w 2018 roku), na łączną kwotę 322 800 zł, w tym:

- 758 dla uczniów szkół podstawowych,
- 277 dla uczniów szkół ponadpodstawowych,
- 36 dla uczniów gimnazjum lub szkoły ponadgimnazjalnej,
- 1 dla ucznia w szkole artystycznej, w której realizowany jest obowiązek szkolny lub nauki,
- 2 dla uczniów w młodzieżowym ośrodku socjoterapii,
- 1 dla ucznia w specjalnym ośrodku wychowawczym,
- 1 dla ucznia w ośrodku rewalidacyjno-wychowawczym.

W przypadku samotnego wychowywania dzieci, gdy jeden z rodziców uchyła się od płacenia alimentów na rzecz dzieci, obowiązek ten jest realizowany z funduszu alimentacyjnego. W roku 2020 z omawianych świadczeń skorzystało 20 rodzin, na łączną kwotę 159 240 zł. W porównaniu do lat poprzednich możemy zauważyć spadek liczby rodzin korzystających z tego świadczenia – w porównaniu do 2017 roku ich liczba zmniejszyła się o 12. Dane w tym zakresie przedstawione zostały w poniższej tabeli.

Tabela 22. Świadczenia z funduszu alimentacyjnego przyznane na przestrzeni lat 2017-2020 (w złotych)

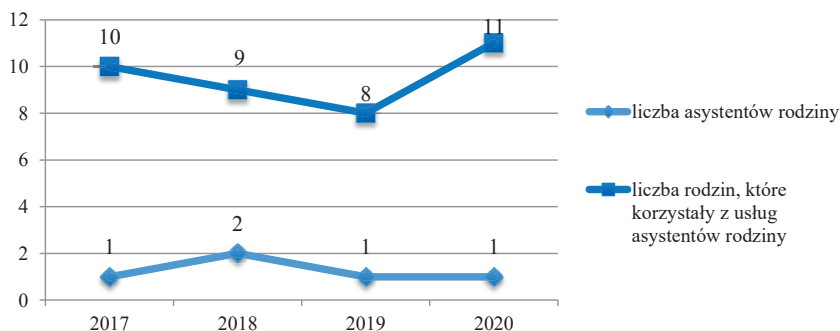
wyszczególnienie	2017	2018	2019	2020
Liczba rodzin	32	26	22	20
Liczba osób	46	41	37	35
Kwota świadczeń (zł)	193 910	173 620	159 340	159 240

Źródło: Ocena Zasobów Pomocy Społecznej za 2018 i 2020 rok

Na przestrzeni lat 2018-2020 zwiększyła się liczba rodzin, którym udzielona została pomoc z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego. W 2020 roku z tego powodu z pomocy skorzystały 34 rodziny, w 2019 roku – 23, natomiast w 2018 roku – 29 rodzin.

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Rajczy realizuje zadania wynikające z ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej z dnia 9 czerwca 2011 roku (Dz. U. z 2021 r. poz. 159). Ustawa kładzie nacisk na pracę z rodziną celem niedopuszczenia do odebrania dziecka. W związku z tym wprowadzona została instytucja asystenta rodziny, którego zadaniem jest poprawa całościowego funkcjonowania rodziny oraz udzielanie jej pomocy w wielu obszarach: socjalnym, psychologicznym, wychowawczym, czy ekonomicznym.

W 2020 roku zatrudniony był jeden asystent rodziny. Liczba rodzin objętych pomocą asystentów wynosiła kolejno: 11 rodzin w 2020 roku, 8 rodzin w 2019 roku, 9 rodzin w 2018 roku oraz 10 rodzin w 2017 roku. Z poniższego wykresu wynika, że wzrosła liczba rodzin, które korzystały z usług asystenta rodziny w Gminie Rajcza.

Wykres 5. Asystenci rodziny oraz rodziny objęte ich wsparciem na przestrzeni lat 2017-2020

Źródło: Ocena Zasobów Pomocy Społecznej za 2020 rok

W roku 2020 w Rajczy nie było rodzin wspierających, to znaczy takich, które mają za zadanie pomóc rodzinie w przezwyciężaniu trudnych sytuacji życiowych (zakres działania obejmuje udzielanie wskazówek dotyczących sprawowania opieki i wychowania dzieci, kształtowania i wypełniania podstawowych ról społecznych, organizacji czasu rodziny, pomocy w nauce, racjonalnego prowadzenia budżetu domowego oraz prowadzenia gospodarstwa domowego).

W 2020 roku na odpłatność dzieci w pieczy zastępczej wydatkowano kwotę 10 477 zł – to o 2 383 zł mniej niż w 2019 roku oraz o 2 367 zł mniej niż w 2018 roku.

Rodziny z Rajczy mają możliwość korzystania z Ogólnopolskiej Karty Dużej Rodziny. Przysługuje ona niezależnie od dochodu rodzinom z co najmniej trójką dzieci. Oferuje ona system zniżek oraz dodatkowych uprawnień. Jej posiadacze mają możliwość korzystania z katalogu oferty kulturalnej, rekreacyjnej, czy transportowej na terenie całego kraju. Zniżki oferują nie tylko instytucje publiczne, ale również przedsiębiorcy prywatni. W Rajczy w 2019 roku wydano łącznie 247 Kart Dużej Rodziny, z czego 162 dla rodziców/mążonków oraz 85 dla dzieci – to o 113 więcej niż w roku ubiegłym.

Obszary problemowe

W oparciu o wnioski wynikające z prezentowanej powyżej analizy, wyróżniono najważniejszy obszar problemowy w dziedzinie planowania strategicznego:

- wzrost liczby rodzin, którym udzielono pomocy z powodu bezradności opiekuńczo-wychowawczej,
- trudności rodzin w zaspokajaniu podstawowych potrzeb bytowych wynikające z niskich dochodów,
- brak rodzin wspierających,
- wzrost liczby rodzin korzystających z pomocy asystenta rodziny.

Korelacje

Dziedzinami szczególnie powiązanymi z dziedziną „Wspieranie rodziny” są:

- edukacja (w szczególności w kontekście wyrównywania szans edukacyjnych uczniów oraz wsparcia rodziców w edukowaniu ich dzieci i młodzieży);
- promocja zatrudnienia, reintegracja zawodowa i społeczna osób podlegających wykluczeniu społecznemu (jednym z kluczowych czynników zwiększających ryzyko wystąpienia trudności w zaspokajaniu podstawowych potrzeb bytowych przez rodziny jest problem związany z bezrobociem);

- wsparcie osób niepełnosprawnych (szczególną uwagę należy zwrócić na rodziny z dziećmi z niepełnosprawnością, które spotykają się z wieloma ograniczeniami i trudnościami w codziennym życiu);
- profilaktyka i rozwiązywanie problemów uzależnień od substancji psychoaktywnych oraz uzależnień behawioralnych (uzależnienie jednego z członków rodziny prowadzi do występowania dysfunkcjonalności rodziny i problemów wszystkich ich członków).

Cele operacyjne

Cel operacyjny nr 1

Zapewnienie możliwości nabycia i rozwoju kompetencji rodzicielskich oraz umiejętności przezwycięzania sytuacji kryzysowych rodzinom mającym trudności opiekuńczo-wychowawcze, a także poprawa funkcjonowania społecznego dzieci i młodzieży.

Lp.	Zadania	Miernik realizacji celu
1.	Rozszerzenie zajęć pozalekcyjnych dla dzieci i młodzieży w istniejących placówkach oraz zajęć aktywizujących młodzież.	Liczba zajęć pozalekcyjnych zorganizowanych dla dzieci i młodzieży.
2.	Zorganizowanie warsztatów dla rodziców wzmacniających kompetencje wychowawcze.	Liczba rodziców biorących udział w warsztatach wzmacniających kompetencje wychowawcze.
3.	Rozpowszechnienie informacji dla rodzin na temat możliwości poradnictwa rodzinnego i psychologicznego oraz uzyskania pomocy przypadku doświadczenia problemów.	Liczba rozpowszechnionych informacji na temat poradnictwa rodzinnego i psychologicznego oraz uzyskania pomocy w przypadku doświadczenia problemów.
4.	Zabezpieczenie potrzeb bytowych rodzin – zapewnienie pomocy materialnej i niematerialnej.	Liczba rodzin objętych pomocą materialną i niematerialną.
5.	Organizowanie szkoleń dla osób pracujących w obszarze wspierania rodziny.	Liczba osób pracujących w obszarze wspierania rodziny objętych szkoleniami.
6.	Organizowanie różnego rodzaju działań i aktywności mających na celu integrację rodzin.	Liczba zorganizowanych działań mających na celu integrację rodzin oraz liczba ich uczestników.

Strategia realizacji celu

Działania skoncentrowane zostaną na organizowaniu sieci wsparcia umożliwiającej pomoc rodzinie zagrożonej problemami wychowawczo-opiekuńczymi na jak najwcześniejszym etapie problemu, zarówno poprzez działania profilaktyczne jak i interwencyjne. Zapewniona zostanie lepsza dostępność i promocja dostępnych usług oraz

zostanie wzmocniona zdolność reagowania właściwych podmiotów na wszelkie informacje o możliwości występowania problemów w rodzinach z dziećmi.

Istotną rolę w realizacji celu mają pracownicy socjalni i asystenci rodziny. Do zadań tych dwóch grup zawodowych należy diagnozowanie sytuacji, zarówno problemów, jak i zasobów rodziny – możliwości ich rozwiązywania, a następnie, wspólnie z rodziną kreowanie drogi do wyjścia z sytuacji problemowej.

Konieczne jest również podejmowanie działań zmierzających do wyrównywania szans edukacyjnych z wykorzystaniem wsparcia pozamaterialnego, w szczególności: zajęć wyrównawczych prowadzonych w placówkach oświatowych, zajęć pozalekcyjnych ukierunkowanych na rozwój zainteresowań (np. zajęcia w świetlicach środowiskowych oraz placówkach oświatowych, rozwój oferty pomocowej w celu wyrównania szans edukacyjnych uczniów oraz wsparcie rodziców w edukowaniu ich dzieci). Istotne wydają się szkolenia/warsztaty dla rodziców z zakresu poszerzania kompetencji rodzicielskich. Szkolenia prowadzone powinny być w nurcie strategii edukacyjnej. Równie ważne jest inicjowanie zajęć integrujących rodziny, a więc warsztatów dla rodzin, czy wspólnych zajęć. Nie bez znaczenia pozostaje edukacja dzieci i młodzieży z zakresu komunikacji interpersonalnej w rodzinie.

Wdrażanie		
Podmioty odpowiedzialne	Podmioty współpracujące	Źródła finansowania
GOPS, UG.	Placówki oświatowe.	Środki własne, GOPS, środki pozyskane z Unii Europejskiej.

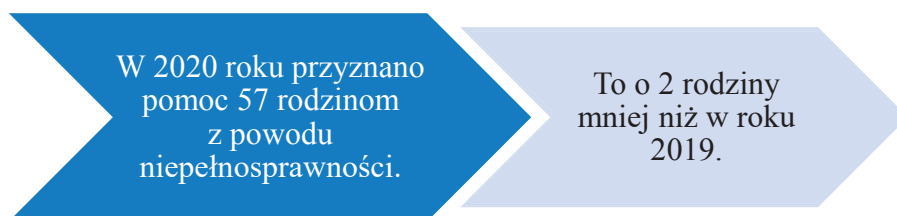
Wsparcie osób niepełnosprawnych

Podstawowe informacje, skala problemu i działań interwencyjnych

Dla potrzeb Strategii wykorzystano elementy definicji osoby niepełnosprawnej z ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych i przyjęto, że: *osoby niepełnosprawne to osoby, których stan fizyczny, psychiczny lub umysłowy trwale lub okresowo utrudnia, ogranicza bądź uniemożliwia wypełnienie ról społecznych, a w szczególności do wykonywania pracy zawodowej*. Osoby niepełnosprawne dzieli się według różnych kryteriów: rodzaju niepełnosprawności, okresu życia, w którym ona wystąpiła oraz stopnia niepełnosprawności.

Wartym podkreślenia jest fakt, że osoby niepełnosprawne tworzą bardzo niejednorodną grupę, w związku z czym działania na ich rzecz powinny być adresowane z uwzględnieniem specyfiki występujących schorzeń i dysfunkcji. Z powyższych względów w niniejszej Strategii wydzielono obszar zdrowia psychicznego jako osobne zagadnienie.

Analizując problemy społeczne, które były zauważalne na obszarze Gminy Rajcza, zwrócono także uwagę na zjawisko niepełnosprawności. W 2020 roku ogólna liczba rodzin korzystających ze wsparcia z powodu niepełnosprawności kształtowała się na poziomie 57 rodzin. Warto zwrócić uwagę na to, iż niepełnosprawność jako powód udzielenia pomocy i wsparcia znalazł się na czwartym miejscu pod względem ogólnej liczby rodzin otrzymujących pomoc i wsparcie w Gminie w 2020 roku.

Na przestrzeni lat 2017-2020 nastąpił wzrost przyznanych zasiłków pielęgnacyjnych dla niepełnosprawnego dziecka. W 2017 roku przyznano 360 świadczeń na łączną kwotę 55 080 zł, w 2018 roku liczba świadczeń wynosiła 367 na kwotę 57 942 zł, w 2019 roku kształtowała się na poziomie 347 świadczeń na kwotę 65 816 zł, natomiast w 2020 roku liczba świadczeń wyniosła 385 na łączną kwotę 83 098 zł. W ciągu omawianego okresu liczba świadczeń wzrosła o 6,9%, a kwota świadczeń zwiększyła się o 50,9%.

Tabela 23. Zasiłek pielęgnacyjny dla niepełnosprawnego dziecka w latach 2017-2020 (w złotych)

wyszczególnienie	2017	2018	2019	2020
liczba świadczeń	360	367	347	385
kwota świadczeń	55 080	57 942	65 816	83 098

Źródło: Ocena Zasobów Pomocy Społecznej za 2020 rok

W 2020 roku przyznano 1 352 świadczenia dla osób niepełnosprawnych powyżej 16 roku życia o znacznym stopniu niepełnosprawności. W porównaniu do 2019 roku liczba świadczeń uległa zmniejszeniu. Kwota z powyższych świadczeń w 2020 roku wyniosła 291 815 zł – w stosunku do 2019 roku zwiększyła się o 6,6%.

Tabela 24. Zasilek pielęgnacyjny dla osoby niepełnosprawnej w wieku powyżej 16 roku życia o znacznym stopniu niepełnosprawności w latach 2017-2020 (w złotych)

wyszczególnienie	2017	2018	2019	2020
liczba świadczeń	1 426	1 450	1 446	1 352
kwota świadczeń (zł)	218 178	229 265	273 741	291 815

Źródło: Ocena Zasobów Pomocy Społecznej za 2020 rok

W 2020 roku przyznano 650 świadczeń dla osób niepełnosprawnych powyżej 16 roku życia o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, która powstała przed 21 rokiem życia, w 2019 roku – 680, w 2018 roku – 628, natomiast w 2017 roku – 601. Kwota z powyższych świadczeń w 2020 roku wyniosła 140 296 zł – w stosunku do 2019 roku była ona wyższa o 8,8%.

Tabela 25. Zasilek pielęgnacyjny dla osoby niepełnosprawnej w wieku powyżej 16 roku życia o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, która powstała przed 21 rokiem życia w latach 2017-2020 (w złotych)

wyszczególnienie	2017	2018	2019	2020
liczba świadczeń	601	628	680	650
kwota świadczeń (zł)	91 953	99 352	128 988	140 296

Źródło: Ocena Zasobów Pomocy Społecznej za 2020 rok

Świadczenie pielęgnacyjne jest świadczeniem pieniężnym, o które mogą ubiegać się osoby, które nie podejmują lub rezygnują z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej w celu podjęcia opieki nad poważnie niepełnosprawnym członkiem rodziny. W 2020 roku przyznano 449 świadczeń pielęgnacyjnych na 815 778 zł. W porównaniu do 2019 roku liczba świadczeń zwiększyła się o 54, natomiast kwota świadczeń wzrosła o 190 493 zł.

Tabela 26. Liczba świadczeń pielęgnacyjnych w latach 2017-2020

wyszczególnienie	2017	2018	2019	2020
liczba świadczeń	406	415	395	449
kwota świadczeń (zł)	569 862	612 1936	625 285	815 778

Źródło: Ocena Zasobów Pomocy Społecznej za 2020 rok

Pod koniec kwietnia 2019 roku na terenie Gminy Rajcza znajdowało się 85 osób z jednym symbolem przyczyny niepełnosprawności (47 kobiet i 38 mężczyzn), w tym: 35 osób ze znaczną niepełnosprawnością, 36 osób z umiarkowaną oraz 14 osób z lekką. 10 osób jest pracujących, natomiast 75 pozostaje bez pracy. W większości osoby te mają wykształcenie zasadnicze (31 osób), średnie (25 osób) lub podstawowe i gimnazjalne. Struktura wieku osób niepełnosprawnych z jednym symbolem przyczyny niepełnosprawności przedstawia się następująco:

→ 3 osoby w wieku 16-25,

- 10 osób w wieku 26-40 lat,
- 30 osób w wieku 41-59 lat,
- 42 osoby w wieku 60 lat lub więcej.

Pod koniec kwietnia 2019 roku na terenie Gminy Rajcza mieszkały 32 osoby z dwoma symbolami przyczyny niepełnosprawności (11 kobiet i 21 mężczyzn), w tym: 18 osób ze znaczną niepełnosprawnością, 10 osób z umiarkowaną oraz 4 osoby z lekką. 3 osoby są pracujące, natomiast 29 pozostaje bez pracy. W większości osoby te mają wykształcenie podstawowe i gimnazjalne (14 osób) lub zasadnicze (9 osób). Struktura wieku osób niepełnosprawnych z dwoma symbolami przyczyny niepełnosprawności przedstawia się następująco:

- 1 osoba w wieku 16-25,
- 2 osoby w wieku 26-40 lat,
- 7 osób w wieku 41-59 lat,
- 22 osoby w wieku 60 lat lub więcej.

Pod koniec kwietnia 2019 roku na terenie Gminy Rajcza mieszkało 5 osób z trzema symbolami przyczyny niepełnosprawności (1 kobieta i 4 mężczyzn), w tym: 2 osoby ze znaczną niepełnosprawnością oraz 3 osoby z umiarkowaną. 4 osoby pozostają bez pracy, a jedna pracuje. W większości osoby te mają wykształcenie zasadnicze (2 osoby). Struktura wieku osób niepełnosprawnych z trzema symbolami przyczyny niepełnosprawności przedstawia się następująco:

- 1 osoba w wieku 16-25,
- 2 osoby w wieku 41-59 lat,
- 2 osoby w wieku 60 lat lub więcej.

Obszary problemowe

W oparciu o wnioski wynikające z analizy sytuacji, wyróżniono najważniejsze obszary problemowe w dziedzinie planowania strategicznego, tj.:

- trudności w funkcjonowaniu osób niepełnosprawnych ze względu na występowanie barier osobistych, społecznych i architektonicznych,
- wzrost zapotrzebowania na zasiłki pielęgnacyjne,
- niepełnosprawność stanowiąca jeden z najczęstszych powodów udzielania pomocy i wsparcia rodzinom zamieszkującym Gminę.

Korelacje

Dziedzinami, szczególnie powiązanymi z dziedziną „Wsparcie osób niepełnosprawnych” są:

- promocja zatrudnienia, reintegracja zawodowa i społeczna osób podlegających wykluczeniu społecznemu – trudności w podjęciu zatrudnienia przez osoby z niepełnosprawnością wynikające z braku umiejętności poruszania się po rynku pracy, niskich kwalifikacji oraz trudności związanych z powrotem na rynek pracy osób po przebytych kryzysach zdrowotnych; działalność w tym zakresie powinna być realizowana we współpracy z PUP,
- aktywność i integracja społeczna seniorów – wraz ze starzeniem się społeczeństwa wzrasta ilość osób z orzeczoną niepełnosprawnością. W związku z tym istnieje powiązanie skali i rodzaju zadań kierowanych do seniorów mających różne rodzaje niepełnosprawności, które będą wspierać ich zdrowe funkcjonowanie,
- ubóstwo – wynikające z niskiej wysokości świadczeń emerytalno-rentowych osób niepełnosprawnych oraz ograniczonej możliwości pozyskiwania nowych dochodów,
- zdrowie – przede wszystkim w kontekście dostępu do usług medycznych, w tym rehabilitacji oraz dostępności do świadczeń, których realizacja zależy od wysokości środków przekazywanych przez Narodowy Fundusz Zdrowia.

Cele operacyjne

Cel operacyjny nr 1

Zapewnienie warunków służących możliwie pełnej integracji osób niepełnosprawnych oraz zwiększenie dostępności do usług opiekuńczych i pielęgnacyjnych.

Lp.	Zadania	Miernik realizacji celu
1.	Stworzenie warunków do integracji społecznej osób niepełnosprawnych poprzez organizację i dofinansowanie imprez sportowych, kulturalnych, rekreacyjnych i turystycznych.	Liczba zorganizowanych lub dofinansowanych integracyjnych przedsięwzięć o charakterze sportowym, kulturalnym, rekreacyjnym i turystycznym dla osób niepełnosprawnych.
2.	Wspieranie osób niepełnosprawnych poprzez likwidację barier architektonicznych w miejscu zamieszkania, miejscach publicznych, a także barier w komunikowaniu się i barier technicznych.	Liczba i rodzaje usuniętych barier.
3.	Zwiększenie dostępności do świadczeń usług opiekuńczych dla osób niepełnosprawnych oraz rozszerzenie oferty specjalistycznych usług medycznych.	Liczba osób korzystających z usług opiekuńczych oraz liczba dostępnych dla osób niepełnosprawnych usług medycznych.

4.	Zabezpieczenie potrzeb bytowych osób niepełnosprawnych – zapewnienie pomocy materialnej i niematerialnej.	Liczba osób niepełnosprawnych objętych pomocą materialną i niematerialną.
----	---	---

Strategia realizacji celu

Działania skoncentrowane na integracji osób niepełnosprawnych muszą być komplementarne w trzech płaszczyznach: integracji osobistej (uwzględniającej ograniczenia wynikające z barier osobistych występujących u osób niepełnosprawnych), integracji społecznej oraz integracji funkcjonalnej (ograniczającej bariery funkcjonalne, w różnych aspektach życia). Prowadzone będą również działania wspierające rodziny z osobami niepełnosprawnymi.

Dla zapewnienia warunków integracji w sferze osobistej szczególne znaczenie ma przezwyciężenie barier związanych m.in. z niskim poczuciem wartości, ograniczonym poczuciem sprawczości i wpływu na życie oraz poczuciem zależności od innych. Istotne znaczenie ma również zapewnienie dostępu do aktualnych informacji na temat usług i wsparcia kierowanego do osób niepełnosprawnych i ich rodzin.

Dla zapewnienia integracji społecznej osób niepełnosprawnych konieczne jest zapewnienie warunków umożliwiających pełnienie przez nich ról społecznych oraz funkcjonowanie w społeczności lokalnej. Integracja na tych dwóch płaszczyznach wiąże się z koniecznością ograniczania oraz likwidacji barier w komunikowaniu, technicznych i architektonicznych.

Wdrażanie		
Podmioty odpowiedzialne	Podmioty współpracujące	Źródła finansowania
GOPS, UG.	placówki oświatowe, PCPR, placówki kulturalne, POZ.	Środki własne, środki pozyskane z Unii Europejskiej.

Zdrowie psychiczne

Podstawowe informacje, skala problemu i działań interwencyjnych

Zdrowie psychiczne jest dynamicznym stanem wewnętrznej równowagi, która umożliwia osobom wykorzystywanie ich umiejętności w harmonii z uniwersalnymi wartościami społecznymi. Podstawowe umiejętności poznawcze i społeczne, zdolność rozpoznawania, wyrażania i modulowania własnych emocji, a także współczucia dla innych, elastyczność i zdolność radzenia sobie z niekorzystnymi zdarzeniami w życiu i pełnienia funkcji w rolach społecznych, a także harmonijny związek między ciałem, a umysłem to istotne składniki zdrowia psychicznego, które przyczyniają się w różnym stopniu do stanu

równowagi wewnętrznej. Według tej definicji równowaga wewnętrzna jest uważana za „stan dynamiczny” głównie w celu odzwierciedlenia faktu, że różne okresy życia człowieka (dojrzewanie, rodzicielstwo, przejście na emeryturę) naruszają ową równowagę i mogą wymagać zmian¹². Dotarcie do wiarygodnych danych dotyczących zdrowia psychicznego zazwyczaj stwarza wiele problemów. Dzieje się tak ponieważ termin „zdrowie psychiczne” jest bardzo płynny i zawierają się w nim pozostałe problemy społeczne, na temat których możemy znaleźć wyczerpujące statystyki.

Na przestrzeni lat 2017-2020 żadna z osób nie korzystała ze specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi.

Osoby chcące pozyskać pomoc i wsparcie w zakresie zdrowia psychicznego muszą szukać go poza Gminą, gdyż na jej terenie nie ma takich jednostek. Osoby z zaburzeniami psychicznymi mogą kierować się do Środowiskowego Domu Samopomocy, Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Miłowie oraz Poradni Zdrowia Psychicznego w Żywcu – zakład leczniczy Beskidzkie Centrum Zdrowia Psychicznego.

Obszary problemowe

W oparciu o wnioski wynikające z analizy sytuacji, wyróżniono najważniejsze obszary problemowe w dziedzinie planowania strategicznego, tj.:

- zagrożenie wykluczeniem społecznym i zawodowym osób z zaburzeniami psychicznymi,
- brak jednostek pomocy udzielających wsparcia w zakresie zdrowia psychicznego.

Korelacje

Dziedzinami, szczególnie powiązanymi z dziedziną „zdrowie psychiczne” są:

- promocja zatrudnienia, reintegracja zawodowa i społeczna osób podlegających wykluczeniu społecznemu – trudności w podjęciu zatrudnienia przez osoby nie będące w pełni sił psychicznych powinny być przezwyciężane we współpracy ze specjalistami z zakresu psychoterapii i szeroko rozumianego zdrowia psychicznego,
- aktywność i integracja społeczna seniorów – wraz ze starzeniem się społeczeństwa wzrasta ilość osób osamotnionych, pozbawionych jakichkolwiek aktywności społecznych czy kontaktów towarzyskich. Poczucie osamotnienia i bezużyteczności pozostaje w ścisłym związku z percepcją swojej osoby, poczuciem własnej wartości, a co za tym idzie – ze stanem zdrowia psychicznego,

¹² www.psychiatriapolska.pl

- ubóstwo – wynikające z niskiej wysokości świadczeń emerytalno-rentowych osób niezdolnych do pracy z powodu chorób/zaburzeń na tle psychicznym. Długotrwałe ubóstwo powstrzymuje człowieka przed realizacją celów, stawia go w sytuacji bez wyjścia, potrafi również skutecznie sparaliżować funkcjonowanie rodziny, jako podstawowej komórki społecznej,
- zdrowie – przede wszystkim w kontekście dostępu do usług medycznych, w tym grup samopomocowych, psychoterapii, których realizacja zależy od wysokości środków przekazywanych przez Narodowy Fundusz Zdrowia,
- przemoc i uzależnienia – trwanie w obu tych sytuacjach – zarówno w uzależnieniu lub współuzależnieniu, doznawaniu przemocy lub bycia sprawcą przemocy związane jest z szeregiem negatywnych uczuć oraz bardzo silnym stresem, co bezpośrednio i trwale wpływa na jakość zdrowia psychicznego.

Cele operacyjne

Cel operacyjny nr 1

Zwiększenie świadomości społecznej na temat zdrowia psychicznego oraz zapewnienie dostępności do pomocy osób z zaburzeniami psychicznymi.

Lp.	Zadania	Miernik realizacji celu
1.	Prowadzenie kampanii informacyjnych o dostępnych formach pomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi.	Liczba przeprowadzonych kampanii informacyjnych.
2.	Zwiększanie świadomości społecznej na temat zdrowia psychicznego poprzez kampanie profilaktyczne, wykłady, spotkania ze specjalistami.	Liczba przeprowadzonych kampanii społecznych na temat zdrowia psychicznego.
3.	Wczesna profilaktyka szkolna dotycząca kwestii zdrowia psychicznego.	Liczba uczniów biorących udział w warsztatach profilaktycznych dotyczących zdrowia psychicznego.

Strategia realizacji celu

Działania skoncentrowane na zwiększaniu dostępności do placówek wsparcia zdrowia psychicznego będą wynikać przede wszystkim z holistycznego pojęcia „zdrowie psychiczne”, często związanego z tematyką uzależnień, czy też występowania przemocy w rodzinie. Należy pamiętać jednak, że stan zdrowia psychicznego to również wszelkiego rodzaju choroby i zaburzenia dotyczące jednostkę: depresja, zaburzenia maniakoalno-obsesyjne, zaburzenia z pogranicza (borderline), schizofrenia, wszelkiego rodzaju nerwice np. nerwica natręctw i wiele innych. Należy uświadamiać mieszkańców, że zaburzenia psychiczne

przyjmują miano jednostki chorobowej – a co za tym idzie – można je efektywnie leczyć i przeciwdziałać im nawrotom. Takie działania mają szansę zmniejszyć poczucie osamotnienia i niezrozumienia, którego często doświadczają osoby na skraju załamania psychicznego. Pierwszym krokiem powinno być uświadomienie społeczności lokalnej jaka jest istota zaburzeń psychicznych i w którym momencie należy się zgłosić o pomoc.

Wdrażanie		
Podmioty odpowiedzialne	Podmioty współpracujące	Źródła finansowania
GOPS, UG.	Zakład Opieki Zdrowotnej, NGO.	Środki własne, środki europejskie.

Profilaktyka i rozwiązywanie problemów uzależnień od substancji psychoaktywnych

Podstawowe informacje, skala problemu i działań interwencyjnych

Alkoholizm jest problemem zdrowotnym i społecznym. Specjaliści z różnych profesji poszukują sposobu rozwiązywania tego problemu. Chcą poznać przyczyny powstawania alkoholizmu i działania, które mogłyby zapobiec rozprzestrzenianiu się tego zjawiska. Uzależnienie od alkoholu jest uznawane za chorobę spełniając trzy zasadnicze kryteria. Pierwsze kryterium dotyczy naruszonej równowagi między zdrowiem a patologią. Drugim kryterium jest swoista etiologia uzależnienia. Jako trzeci wskaźnik choroby są to zmiany patologiczne, w których obecny jest czynnik fizyczny¹³. Posługując się wskaźnikami europejskimi oraz na podstawie danych szacunkowych PARPA, można szacować, iż liczba uzależnionych od alkoholu w Polsce wynosi 600-800 tys., z czego 80% stanowią mężczyźni. Z kolei populacja osób pijących ryzykownie i szkodliwie szacowana jest w Polsce na około 2-3 mln osób. Dorośli członkowie rodzin alkoholowych tj. takich gdzie nadużywanie alkoholu zaburza życie rodzinne, stanowią w Polsce populację liczącą 1,5-2 mln osób. Dzieci i młodzież w rodzinach alkoholowych to w Polsce populacja licząca 1,5-2 mln osób.

Gmina Rajcza realizuje działania związane z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów alkoholowych współpracując między innymi z:

- Gminną Komisją Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Przeciwdziałania Narkomanii w Rajczy,
- Gminnym Ośrodkiem Pomocy Społecznej w Rajczy,
- placówkami oświatowymi znajdującymi się na terenie Gminy Rajcza,
- Komendą Powiatową Policji w Żywcu,

¹³ Kinney J., Leaton G., *Zrozumieć alkohol*, Warszawa 1996 r.

→ Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Rodzinie w Żywcu.

Działania podejmowane przez Gminną Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych wynikają między innymi z *Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii na 2020 rok* przyjętego uchwałą Nr XVII/97/2019 Rady Gminy Rajcza z dnia 30 grudnia 2019 r. Głównym celem Programu jest ograniczenie szkód zdrowotnych i zaburzeń życia rodzinnego, wynikających z nadużywania alkoholu i innych substancji psychoaktywnych oraz zjawiska picia alkoholu i podejmowania zachowań ryzykownych przez dzieci i młodzież oraz osoby dorosłe. Cel Programu realizowany jest w następujących zakresach tematycznych:

- zwiększenie skuteczności nowoczesnej profilaktyki zintegrowanej i świadomości społecznej w zakresie problematyki związanej z używaniem alkoholu i substancji psychotropowych,
- ograniczenie dostępności alkoholu i innych środków psychotropowych,
- zwiększenie dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacji dla osób uzależnionych,
- współpraca z instytucjami i organizacjami pozarządowymi zajmującymi się rozwiązywaniem problemów społecznych.

W razie problemów związanych z uzależnieniem mieszkańcy Gminy Rajcza mogą uzyskać pomoc i wsparcie w następujących miejscach:

- a) Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Przeciwdziałania Narkomanii w Rajczy,
- b) Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Rajczy,
- c) Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Żywcu,
- d) Punkt Konsultacyjno-Terapeutyczny w Rajczy (udzielający pomocy terapeutycznej, rehabilitacyjnej, prawnej, społecznej, psychologicznej),
- e) Poradnia Pierwszego Kontakt w Żywcu,
- f) Powiatowa Komenda Policji w Żywcu,
- g) Ośrodek Leczenia Uzależnień w Żywcu,
- h) Ośrodek Przeciwdziałania Problemom Alkoholowym w Bielsku-Białej,
- i) stowarzyszenia, fundacje oraz inne podmioty działające na lokalnym rynku, których celem statutowym jest terapia uzależnień.

W 2020 roku z pomocy Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Rajczy skorzystały 4 rodziny z powodu uzależnienia od alkoholu, natomiast z powodu narkomanii nie udzielono pomocy żadnej rodzinie. W porównaniu do 2018 roku liczba rodzin, którym udzielono pomocy z powodu alkoholizmu zmniejszyła się o jedną rodzinę.

W 2020 roku przy Urzędzie Gminy w Rajczy działała Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Przeciwdziałania Narkomanii w 11 – osobowym składzie.

W 2019 roku o leczenie odwykowe od alkoholu wpłynęły 63 wnioski, a w roku poprzednim – 30 wniosków. Do Sądu w 2019 roku skierowano 29 wniosków o zastosowanie leczenia, a w 2018 roku – 25. Bezpośrednio do Andrychowa oraz innych placówek odwykowych w 2019 roku na leczenie skierowano 12 osób, a w 2018 roku o 2 osoby mniej. W 2019 roku w ramach grup roboczych udzielono pomocy 8 rodzinom, a w 2018 roku – 6. W 2019 roku przeprowadzono 470 rozmów indywidualnych z osobami uzależnionymi oraz 75 rozmów z osobami współuzależnionymi. W porównaniu do 2018 roku liczba rozmów z osobami uzależnionymi zwiększyła się o 155, a z osobami współuzależnionymi wzrosła o 15. W Punkcie Konsultacyjno-Terapeutycznym w 2019 roku odbyło się 41 spotkań grupowych dla osób uzależnionych i współuzależnionych, a 34 osoby przyjęto na terapię. W 2018 roku odbyło się 36 spotkań grupowych dla osób uzależnionych i współuzależnionych, a 26 osób przyjęto na terapię.

W 2018 roku na terenie Gminy Rajcza zostały przeprowadzone zajęcia profilaktyczne między innymi przez Ośrodek „Nadzieja” w Bielsku-Białej. Dla dzieci zakupiono także opaski odbłaskowe, kolorowanki oraz inne materiały w zakresie profilaktyki. Na przestrzeni 2018-2020 nie były przeprowadzane programy profilaktyczne w ramach Systemu Rekomendacji Programów Profilaktycznych i Promocji Zdrowia Psychicznego prowadzonego przez PARPA, ORE, KBdsPN, IPIŃ. Nie odbyły się także szkolenia lub warsztaty z zakresu profilaktyki problemowej dla rodziców oraz nauczycieli/wychowawców.

Według danych Komendy Policji w 2019 roku zanotowano 24 nietrzeźwych kierowców. W porównaniu do 2018 roku liczba ta zwiększyła się dwukrotnie.

RYNEK NAPOJÓW ALKOHOLOWYCH W RAJCZY

W 2019 roku weszła w życie nowelizacja ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi. Nakłada ona na gminę obowiązek ustalenia maksymalnej liczby zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych, a nie jak dotychczas określenia limitów punktów sprzedaży. W 2020 roku ustalono więc maksymalną liczbę zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych w Rajczy:

→ **poza miejscem sprzedaży:**

- o wartości do 4,5% alkoholu oraz piwa – 50 zezwoleń,
- o zawartości od 4,5% do 18% alkoholu (z wyjątkiem piwa) – 40 zezwoleń,
- o zawartości powyżej 18% alkoholu – 40 zezwoleń,
- razem – 130 zezwoleń.

→ **w miejscu sprzedaży:**

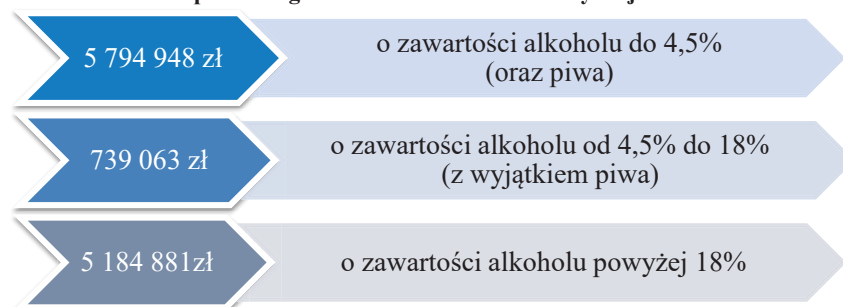
- o wartości do 4,5% alkoholu oraz piwa – 40 zezwoleń,
- o zawartości od 4,5% do 18% alkoholu (z wyjątkiem piwa) – 30 zezwoleń,
- o zawartości powyżej 18% alkoholu – 30 zezwoleń,
- razem – 100 zezwoleń.

W Rajczy jest (według stanu na koniec 2020 roku) następująca liczba wydanych zezwoleń uprawniających do sprzedaży napojów alkoholowych:

- **14** na sprzedaż napojów alkoholowych do spożycia w miejscu sprzedaży (lokale gastronomiczne),
- **28** na sprzedaż napojów alkoholowych do spożycia poza miejscem sprzedaży (sklepy).

W roku 2020 wartość alkoholu sprzedanego na terenie Gminy wyniosła łącznie 11 718 893,24 zł, w tym: 5 794 948,58 zł o zawartości alkoholu do 4,5% (oraz piwa), 739 063,11 zł o zawartości alkoholu od 4,5% do 18% (z wyjątkiem piwa) oraz 5 184 881,55 zł o zawartości alkoholu powyżej 18%. Zauważalny jest wzrost wartości sprzedanego alkoholu w porównaniu do 2019 roku, który wyniósł 15,1% (w 2019 roku wartość sprzedanego alkoholu wynosiła 10 185 075,39 zł).

Rysunek 4. Wartość sprzedanego alkoholu na terenie Gminy Rajcza w 2020 roku

Źródło: Sprawozdanie z działalności samorządów gminnych w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych PARPA-G1 za 2020 rok

Obszary problemowe

W oparciu o wnioski wynikające z prezentowanej powyżej analizy wyróżniono najważniejsze obszary problemowe w dziedzinie planowania strategicznego, tj.:

- zagrożenie wystąpienia przemocy w rodzinach dotkniętych problemami uzależnień,
- wzrost złożonych wniosków o leczenie odwykowe,
- wzrost wartości sprzedanego alkoholu,
- wzrost liczby nietrzeźwych kierowców.

Korelacje

Dziedzinami, szczególnie powiązanymi z dziedziną „Profilaktyka i rozwiązywanie problemów uzależnień od substancji psychoaktywnych” są:

- wspieranie rodziny – przede wszystkim w kontekście negatywnego wpływu zjawiska uzależnienia na prawidłowe pełnienie ról rodzicielskich, zapewnienie stabilnego środowiska wychowawczego oraz wypełnianie funkcji opiekuńczo- wychowawczej przez rodzinę. Życie w chronicznym stresie i zagrożeniu przemocą w przypadku np. żon alkoholików często prowadzi do znacznego obniżenia ich sprawności psychofizycznej i do zaburzeń emocjonalnych. Zachowanie osób uzależnionych często nacechowane jest przemocą, agresją, zaniedbywaniem podstawowych obowiązków rodzinnych, przyczynia się do destrukcji życia ich rodzin, zaburzeń zdrowia somatycznego i psychicznego oraz stygmatyzacji społecznej. Zagrożeniem są także uszkodzenia rozwoju psychofizycznego dzieci i młodzieży pijących alkohol oraz używających środki psychoaktywne,
- ubóstwo – małżonkowie i najbliżsi osób uzależnionych często doświadczają niedostatku materialnego z powodu utraty zdolności do pracy lub niskich

wynagrodzeń czy dużych wydatków, np. na alkohol. Często dochodzi do marnowania wsparcia w ramach pomocy społecznej,

- promocja zatrudnienia, reintegracja zawodowa i społeczna osób podlegających wykluczeniu społecznemu – osoby uzależnione na skutek postępującej degradacji psychofizycznej tracą zdolność do efektywnego funkcjonowania w rolach społecznych i zawodowych, tracą posiadane miejsca pracy i mają ograniczone zdolności do skutecznego poszukiwania zatrudnienia,
- przeciwdziałanie przemocy w rodzinie – przede wszystkim poprzez bardzo częste współwystępowanie zjawiska przemocy w rodzinach z problemem alkoholowym,
- zdrowie psychiczne – przede wszystkim poprzez bardzo częste współwystępowanie zjawiska przemocy w rodzinach z problemem alkoholowym.

Cele operacyjne

Cel operacyjny nr 1

Zwiększenie dostępności do terapii oraz grup samopomocowych dla osób uzależnionych od substancji psychoaktywnych oraz ich rodzin.

Lp.	Zadania	Miernik realizacji celu
1.	Zwiększenie dostępności do pomocy oraz leczenia osób uzależnionych i członków ich rodzin, a w szczególności skierowanych przez GKRPAiPN.	Liczba osób objętych terapią uzależnień.
2.	Współpraca międzyinstytucjonalna w zakresie pomocy osobom uzależnionym i członkom ich rodzin w obszarze leczenia uzależnień.	Liczba działań podjętych w ramach współpracy międzyinstytucjonalnej w obszarze leczenia uzależnień.
3.	Monitorowanie i diagnozowanie problemów uzależnień.	Liczba podjętych działań mających na celu monitorowanie i diagnozowanie problemów uzależnień.
4.	Motywowanie osób uzależnionych i współuzależnionych do podjęcia terapii w placówkach leczenia odwykowego typu stacjonarnego i ambulatoryjnego.	Liczba osób wobec, których podjęte zostały rozmowy motywujące.
5.	Organizowanie szkoleń dla członków Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Przeciwdziałania Narkomanii i innych grup zawodowych z zakresu profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień.	Liczba uczestników zorganizowanych szkoleń z zakresu profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień.

6.	Wprowadzanie do podstawowej opieki zdrowotnej programów wczesnego rozpoznawania i krótkiej interwencji (WRKI) wobec osób pijących alkohol ryzykownie i szkodliwie.	Liczba osób pijących alkohol ryzykownie i szkodliwie, wobec których zastosowany został program wczesnego rozpoznawania i krótkiej interwencji.
----	--	--

Strategia realizacji celu

Działania skoncentrowane zostaną na zapewnieniu warunków do podjęcia leczenia osobom doświadczającym szkód oraz uzależnionym od substancji psychoaktywnych oraz diagnozowaniu występujących na terenie Gminy problemów związanych z uzależnieniami.

Wdrażanie

Podmioty odpowiedzialne	Podmioty współpracujące	Źródła finansowania
GOPS, GKRPAiPN.	UG, podmioty lecznicze, PCPR, Punkt Konsultacyjno-Terapeutyczny.	Środki własne, środki pozyskane z Unii Europejskiej, NFZ.

Cel operacyjny nr 2

Budowanie systemu profilaktyki i wczesnej pomocy dla dzieci i młodzieży w zakresie uzależnienia od substancji psychoaktywnych.

Lp.	Zadania	Miernik realizacji celu
1.	Realizacja w szkołach programów profilaktycznych rekomendowanych przez PARPA, ORE, KBdsPN, IPiN związanych z tematyką uzależnień.	Liczba uczestników rekomendowanych programów profilaktyki.
2.	Realizacja w szkołach warsztatów i innych form edukacyjnych uwzględniających zagadnienia dotyczące uzależnień.	Liczba uczestników warsztatów i innych form edukacyjnych.
3.	Organizowanie wypoczynku z programem socjoterapeutycznym i profilaktycznym dla dzieci z rodzin dotkniętych problemami uzależnień.	Liczba dzieci biorących udział w wypoczynku z programem socjoterapeutycznym i profilaktycznym.
4.	Realizacja szkoleń dla właścicieli punktów sprzedaży napojów alkoholowych i dla sprzedawców dotyczącego konsekwencji prawnych, moralnych i społecznych wynikających z nieodpowiedzialnej sprzedaży alkoholu, przy szczególnym uwzględnieniu treści Ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi.	Liczba właścicieli punktów sprzedaży napojów alkoholowych oraz sprzedawców objętych szkoleniami.
5.	Wpieranie działalności sportowo-rekreacyjnej.	Liczba osób uczestniczących w zajęciach sportowo-rekreacyjnych.

6.	Zwiększenie dostępności do form pomocy środowiskowej i socjoterapeutycznej dla dzieci i młodzieży.	Liczba dzieci i młodzieży objętych pomocą środowiskową i socjoterapeutyczną.
7.	Organizowanie działań promujących wśród dzieci i młodzieży zdrowy styl życia i życie wolne od uzależnień.	Liczba uczestników działań promujących zdrowy styl życia i życie wolne od uzależnień.
8.	Realizacja warsztatów dla rodziców dotyczących profilaktyki uzależnień.	Liczba rodziców biorących udział w warsztatach.

Strategia realizacji celu

Kluczowym elementem działania będzie systemowe podejście do problematyki uzależnień, integracja działań instytucji i służb oraz partnerstwo z organizacjami realizującymi zadania własne Gminy – mające na celu budowanie sieci współpracujących i wzajemnie uzupełniających się w swoich działaniach instytucji pomagających dzieciom i młodzieży oraz ich rodzicom. Ze względu na specyfikę wieku dorastania konieczne są kompleksowe działania, związane z pomocą psychologiczną, medyczną, prawną, społeczną a nawet socjalną skierowaną do całej rodziny. Tworzony na terenie Gminy system wczesnej pomocy młodzieży używającej substancji psychoaktywnych ma stać się formą zintegrowanych działań służących jak najwcześniejszej pomocy młodemu człowiekowi i jego rodzinie, zapobieganiu oraz leczeniu uzależnień. Cele profilaktyki problemów związanych z alkoholem i innymi substancjami odnoszą się do:

- zapobiegania i zmniejszania aktualnie występujących szkód,
- zapobiegania przyszłym szkodom, które mogą się pojawić po dłuższym zażywaniu,
- zmniejszania szkód wynikających z zażywania alkoholu i innych substancji przez inne osoby z otoczenia młodych ludzi.

Nowoczesna profilaktyka powinna przebiegać równolegle w wielu środowiskach, tj.: szkoła, rodzina, społeczność lokalna, globalne środowiska kulturowo-społeczne realizujące się za pomocą globalnych przekazów kulturowych, medialnych, generacyjnych, itp.

Wdrażanie

Podmioty odpowiedzialne	Podmioty współpracujące	Źródła finansowania
GOPS, placówki oświatowe, GKRPAiPN.	NGO, POZ, UG, CKiS,	Środki własne, GKRPAiPN, NFZ.

Cel operacyjny nr 3

Wzrost poziomu wiedzy w zakresie profilaktyki i terapii uzależnień oraz wzrost świadomości mieszkańców na temat możliwych form pomocy w przypadku problemu uzależnień.

Lp.	Zadania	Miernik realizacji celu
1.	Podnoszenie poziomu wiedzy i umiejętności społecznych mieszkańców w zakresie czynników chroniących w przeciwdziałaniu uzależnieniom poprzez: szkolenia, wykłady, kampanie profilaktyczne.	Liczba osób uczestniczących w konferencjach i innych formach szkoleniowych.
2.	Podnoszenie poziomu wiedzy kadry pomocy społecznej oraz edukacji w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom.	Liczba pracowników pomocy społecznej i placówek oświatowych uczestniczących w szkoleniach w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom.
3.	Opracowywanie i upowszechnianie materiałów informacyjno-edukacyjnych dotyczących możliwych form pomocy w przypadku doświadczenia problemu uzależnienia.	Liczba rozpowszechnionych materiałów informacyjno-edukacyjnych dotyczących możliwych form pomocy w przypadku doświadczenia problemu uzależnienia.
4.	Utrwalanie postaw abstynenckich poprzez realizację działań polegających na promowaniu zdrowego stylu życia.	Liczba działań podjętych w celu promowania wśród mieszkańców zdrowego stylu życia.

Strategia realizacji celu

Działania zostaną skoncentrowane na organizacji międzyinstytucjonalnej wymiany doświadczeń, promowaniu dobrych praktyk oraz podejmowaniu wspólnych działań na rzecz budowania wiedzy dotyczącej możliwości zapobiegania wystąpieniu zjawiska uzależnienia, a także na zwiększeniu świadomości mieszkańców na temat konsekwencji nadużywania alkoholu oraz możliwych form pomocy w przypadku występowania tego problemu.

Wdrażanie

Podmioty odpowiedzialne	Podmioty współpracujące	Źródła finansowania
GOPS, placówki oświatowe, GKRPAiPN.	UG, PARPA, KBPN, KP, NGO.	Środki własne, środki pozyskane z Unii Europejskiej, budżet państwa.

Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie

Podstawowe informacje, skala problemu i działań interwencyjnych

Przemoc jest intencjonalnym i zamierzonym działaniem człowieka, które ma na celu kontrolowanie i podporządkowanie ofiary. Definicja przemocy w rodzinie wg ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie mówi, że: „przemoc w rodzinie należy rozumieć jako jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa albo dobra osobiste osób najbliższych lub innych osób wspólnie zamieszkujących lub gospodarujących, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą”.

Przemoc jest jednym ze zjawisk współwystępujących z innymi problemami funkcjonowania rodziny. W celu rozwiązania problemu przemocy jest potrzeba podejmowania interwencji socjalnej i psychologicznej niezależnie od możliwości podejmowania działań prawnych. Działaniami mającymi na celu przeciwdziałanie przemocy w rodzinie zajmuje się Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, który został powołany 21 grudnia 2011 przez Wójta Gminy Rajcza Kazimierza Fajak. W skład ZI wchodzi przedstawiciele: Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Rajczy, Komisariatu Policji w Rajczy, oświaty, ochrony zdrowia, organizacji pozarządowych, Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Przeciwdziałania Narkomanii w Rajczy oraz kuratorzy sądowi. Przedstawiciele wyżej wymienionych podmiotów współpracują ze sobą, podejmują skoordynowane działania mające na celu diagnozowanie problemu przemocy w danej rodzinie. Podejmują działania w środowisku zagrożonym przemocą mające na celu przeciwdziałanie temu zjawisku, rozpowszechniają informacje o instytucjach, osobach i możliwościach udzielania pomocy w środowisku lokalnym, inicjują działania w stosunku do osób dotkniętych przemocą i stosujących przemoc w rodzinie. Podstawą prawną działania Gminnego Zespołu Interdyscyplinarnego jest:

- Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie z dnia 29 lipca 2005 roku,
- Uchwała Nr XXII/86/2011 Rady Gminy Rajcza z dnia 28 listopada 2011 roku w sprawie trybu i sposobu powoływania i odwoływania członków Zespołu Interdyscyplinarnego w Rajczy oraz szczegółowych warunków jego funkcjonowania,

- Uchwała Nr XXII/85/2011 Rady Gminy Rajcza z dnia 28 listopada 2011 roku w sprawie „Programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie w Gminie Rajcza”,
- Zarządzenie Nr GOPS.0050.79.2011 Wójta Gminy Rajcza z dnia 21 grudnia 2011 roku w sprawie powołania Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie.

W roku 2020 odbyły się 2 posiedzenia Gminnego Zespołu ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, a spotkania odbywały się w trybie interwencyjnym w celu pomocy rodzinom w sytuacjach kryzysowych. Skład członków spotkań był ruchomy z uwagi na stan epidemiczny.

W 2019 roku wypełniono 12 formularzy „Niebieskich Kart – C” oraz 12 „Niebieskich Kart – D”. „Niebieską Kartę – B” otrzymało zaś 12 osób.

W okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2020 roku do ZI wpłynęły 23 „Niebieskie Karty – A” – to prawie dwukrotnie więcej niż w 2019 roku. W 2020 roku 21 kart zostało złożonych przez funkcjonariuszy Policji, natomiast 2 karty przez pracowników socjalnych GOPS. W 2019 roku zakończono prowadzenie procedury „Niebieskie Karty” w 12 środowiskach, w 2019 roku w 11, w 2018 roku w 15, natomiast w 2017 roku w 11 środowiskach.

Tabela 27. Liczba Niebieskich Kart w latach 2017-2020

Lp.	wyszczególnienie	2017	2018	2019	2020
1.	Liczba Niebieskich Kart A, w tym:	21	11	12	23
	Komisariat Policji w Rajczy	20	11	9	21
	GOPS w Rajczy	1	-	2	2
	oświata	-	-	1	-
2.	Liczba zakończonych procedur	11	15	11	12

Źródło: Sprawozdanie z działalności Gminnego Zespołu Interdyscyplinarnego do Spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Gminie Rajcza za lata 2017-2020

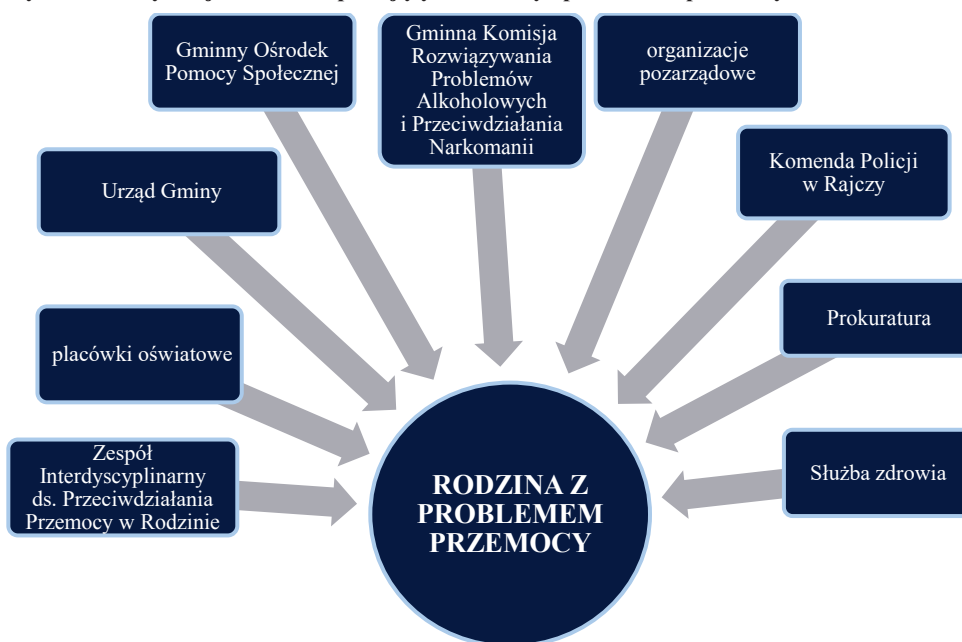
W 2020 roku 18 osób podejrzanych o stosowanie przemocy w rodzinie zostało skierowanych do GKRPA na leczenie odwykowe, 4 osoby podejrzane o stosowanie przemocy w rodzinie zostało skierowanych na Program korekcyjno-edukacyjny dla sprawców przemocy domowej realizowany w PCPR w Żywcu (o 1 więcej niż w 2019 roku). Ponadto 6 razy zwrócono się do Sądu Rodzinnego w Żywcu z prośbą o nadanie kuratora rodzinnego, 1 sprawca przemocy odbywa karę pozbawienia wolności za znęcanie się nad rodziną, 13 ofiar

przemocy w rodzinie złożyło zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa na Komisariacie Policji w Rajczy, a 4 rodziny były objęte dozorem kuratorów sądowych.

Na terenie Gminy Rajcza istnieje dobrze rozwinięta sieć instytucji zajmujących się bezpośrednio przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie. Zasoby instytucjonalne tworzą instytucje i organizacje zajmujące się problemem przemocy w rodzinie oraz instytucje pełniące funkcję wspierającą. Należą do nich w szczególności:

Rysunek 5. Wykaz jednostek wspierających rodzinę z problemem przemocy

Działania mające na celu przeciwdziałanie przemocy w rodzinie oraz ochronę ofiar tej przemocy zawarte zostały w *Gminnym Programie Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie*. Celem głównym Programu jest zmniejszenie występowania skali zjawiska przemocy w rodzinie na terenie Gminy Rajcza. Do celów szczegółowych należy:

- podnoszenie świadomości społeczeństwa na temat szkodliwości zjawiska przemocy,
- ograniczenie negatywnych skutków przemocy wobec jej ofiar,
- zapobieganie stosowania przemocy w rodzinie,
- poprawa skuteczności działań i poszerzenie wiedzy osób zobowiązanych do przeciwdziałania przemocy.

W ramach Punktu Konsultacyjno-Terapeutycznego udzielana była również pomoc osobom doznającym przemocy w rodzinie. W 2020 roku udzielono 30 porad dla 10 osób doznających przemocy oraz 25 porad dla 9 osób stosujących przemoc. W porównaniu do 2019 roku zmniejszyła się liczba osób doznających przemocy w rodzinie, którym udzielono porad w ramach Punktu Konsultacyjno-Terapeutycznego, natomiast minimalny wzrost zauważalny jest w przypadku osób stosujących przemoc w rodzinie, którym udzielono porad.

Tabela 28. Liczba osób i liczba porad udzielonych w Punkcie Konsultacyjno-Terapeutycznym w latach 2018-2020

wyszczególnienie	2018	2019	2020
Liczba osób doznających przemocy w rodzinie	14	15	10
Liczba porad udzielonych osobom doznającym przemocy w rodzinie	39	45	30
Liczba osób stosujących przemoc w rodzinie	9	8	9
Liczba porad udzielonych osobom stosującym przemoc w rodzinie	27	26	25

Źródło: Sprawozdanie z działalności samorządów gminnych w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych PARPA-G1 za 2019 i 2020 rok

Obszary problemowe

W oparciu o wnioski wynikające z prezentowanej analizy oraz diagnozy problemów społecznych, wyróżniono najważniejsze obszary problemowe w dziedzinie planowania strategicznego, tj.:

- zwiększająca się ilość wszczętych procedur „Niebieskiej Karty”,
- wzrost rodzin, które złożyły zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa znęcania się nad rodziną,
- wzrost liczby porad oraz liczby osób doznających przemocy.

Korelacje

Dziedzinami szczególnie powiązanymi z obszarem „Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie” są:

- wspieranie rodziny – działania instytucji zaangażowanych w pracę z rodziną, profilaktyka wystąpienia przemocy poprzez bezpłatny dostęp do poradnictwa specjalistycznego, poradnictwa rodzinnego i terapii, usługi asystenta rodziny, oddziaływań profilaktycznych wpływają wzmacniająco na funkcjonowanie rodziny zmniejszając ryzyko wystąpienia dysfunkcji, w tym zachowań przemocowych w rodzinie, ale pozwalają także podejmować wczesną interwencję i udzielanie

stosownej pomocy w sytuacji zdiagnozowania problemu przemocy w rodzinie,

- profilaktyka i rozwiązywanie problemów uzależnień od substancji psychoaktywnych – przede wszystkim poprzez wpływ skuteczności profilaktyki nadużywania alkoholu, a tym samym zapobieganie wystąpieniu czynników osłabiających relacje rodzinne i jednocześnie sprzyjających wystąpieniu przemocy w rodzinie,
- aktywność i integracja społeczna seniorów – wzmacnianie pozycji osób starszych poprzez promowanie projektów rozwijających integrację międzypokoleniową, co sprzyja podmiotowemu traktowaniu seniorów w ich otoczeniu, powyższe działania mogą wpłynąć na obniżenie ryzyka wystąpienia negatywnych zachowań wobec seniorów, w tym stosowania przemocy w rodzinie,
- ubóstwo oraz promocja zatrudnienia – brak poczucia bezpieczeństwa ekonomicznego, powoduje narastanie napięcia związanego z utratą stałego dochodu przyczyniając się do powstania okoliczności sprzyjających odczuwaniu braku wpływu na otaczającą rzeczywistość, tym samym sprzyjając wystąpieniu zachowań przemocowych w rodzinie,
- edukacja – poprzez wpływ działań edukacyjnych z zakresu bezpiecznego życia w rodzinie, kształtowania relacji bez przemocy, a także przekazywanie wiedzy o instytucjach pomagających w sytuacji przemocy w rodzinie kierowanych do dzieci i młodzieży, uczniowie zyskają wiedzę podnoszącą świadomość ich praw oraz będą potrafili poszukiwać pomocy w sytuacji przemocy w rodzinie. Ponadto szkoła powinna pełnić aktywną rolę obserwatora funkcjonowania dziecka oraz instytucji mającej możliwość reakcji w sytuacji przemocy w rodzinie wobec ucznia,
- ochrona zdrowia – poprzez udzielanie pomocy medycznej i właściwe reagowanie w sytuacji kontaktu osoby dotkniętej przemocą w rodzinie z instytucjami ochrony zdrowia, w połączeniu z niezwłocznym udzieleniem pomocy przez instytucje realizujące pomoc w formie interwencji kryzysowej zwiększy się skuteczność reagowania wskazanych instytucji w sytuacji przemocy w rodzinie.

Cele operacyjne**Cel operacyjny nr 1**

Zwiększenie wrażliwości oraz skali reakcji społecznej i instytucjonalnej na obserwowane przejawy przemocy w rodzinie, a także wzrost świadomości rodziców na temat negatywnych konsekwencji stosowania kar fizycznych wobec dzieci.

Lp.	Zadania	Miernik realizacji celu
1.	Prowadzenie działań informacyjno-edukacyjnych dla rodziców w celu podnoszenia ich kompetencji wychowawczych oraz promowania metod wychowawczych bez użycia przemocy.	Liczba rodziców uczestniczących w spotkaniach informacyjno-edukacyjnych oraz szkoleniach.
2.	Organizacja spotkań informacyjno-edukacyjnych oraz szkoleń z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie dla pracowników instytucji publicznych.	Liczba pracowników instytucji publicznych uczestniczących w spotkaniach informacyjno-edukacyjnych oraz szkoleniach.
3.	Zintensyfikowanie działań edukacyjnych dotyczących przemocy/agresji skierowanych do dzieci i młodzieży – realizacja warsztatów psychoedukacyjnych.	Liczba uczestników warsztatów psychoedukacyjnych w szkole.
4.	Rozwijanie współpracy międzyinstytucjonalnej na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie.	Liczba podjętych działań na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie przy współpracy międzyinstytucjonalnej.
5.	Realizowanie programów rekomendowanych skoncentrowanych na zjawisku przemocy rówieśniczej w placówkach oświatowych.	Liczba uczestników programów rekomendowanych w szkołach.
6.	Monitorowanie i diagnozowanie zjawiska przemocy w rodzinie.	Liczba działań podjętych w celu diagnozy zjawiska przemocy w rodzinie.
7.	Realizacja działań mających na celu podniesienie świadomości społecznej na temat przemocy w rodzinie, a także uwrażliwienie społeczności lokalnej na występowanie tego problemu.	Liczba zrealizowanych działań mających na celu podniesienie świadomości społecznej na temat przemocy w rodzinie, a także uwrażliwienie społeczności lokalnej na występowanie tego problemu.
8.	Organizowanie lokalnych kampanii społecznych przeciw przemocy w rodzinie.	Liczba zorganizowanych kampanii społecznych przeciw przemocy w rodzinie.

Strategia realizacji celu

Z uwagi na wielowymiarowość zjawiska, ważnym elementem przeciwdziałania przemocy w rodzinie jest systemowe podejście do zagadnienia i interdyscyplinarna współpraca specjalistów i instytucji. Interdyscyplinarny charakter działań pozwala angażować różne instytucje w celu udzielania skutecznej pomocy osobom dotkniętym przemocą, a także w zakresie propagowania wiedzy czym jest przemoc i jak reagować w sytuacji, gdy doświadcza się przemocy lub jest się jej świadkiem. W zakresie przeciwdziałania nasileniu zjawiska oraz jego skutków, wskazane jest prowadzenie działań, mających na celu podnoszenie społecznej świadomości w zakresie reagowania na przemoc w rodzinie, zapobieganie dalszemu krzywdzeniu osób dotkniętych przemocą oraz podnoszenie kompetencji wychowawczych rodziców w celu zapobiegania stosowania kar fizycznych wobec dzieci. Działania informacyjne i edukacyjne kierowane powinny być zarówno do mieszkańców społeczności lokalnej, jak również do instytucji i osób, które z racji wykonywanych obowiązków mogą przyczynić się do ujawniania i skutecznej pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie. Przyczyni się to do zwiększenia świadomości w zakresie właściwego i wczesnego reagowania na zagrożenie przemocą w rodzinie. Działania edukacyjne mają także na celu zwiększenie świadomości mieszkańców na temat stosowania przemocy wobec dzieci, natomiast warsztaty psychoedukacyjne na zmniejszenie problemu przemocy rówieśniczej w szkołach.

Realizowane interdyscyplinarne działania będą skutkowały inicjowaniem lub rozszerzeniem współpracy w celu wypracowania propozycji nowych, wspólnych rozwiązań w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz w zakresie pracy z rodzinami dotkniętymi przemocą.

Wdrażanie

Podmioty odpowiedzialne	Podmioty współpracujące	Źródła finansowania
GOPS, UG, Oświata, Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie.	NGO, wszystkie instytucje zaangażowane w realizację Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie.	Środki własne, budżet państwa.

Cel operacyjny nr 2

Poprawa dostępu do usług i poszerzenie oferty wsparcia skierowanej do osób i rodzin dotkniętych problemem przemocy w rodzinie.

Lp.	Zadania	Miernik realizacji celu
1.	Funkcjonowanie Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i grup roboczych.	Liczba ofiar przemocy określona na podstawie diagnozy problemów społecznych.
2.	Zamieszczanie informacji z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w lokalnych mediach, Internecie oraz kolportaż materiałów informacyjnych dotyczących form specjalistycznej pomocy możliwej do uzyskania w sytuacji wystąpienia przemocy w rodzinie.	Liczba podjętych działań informacyjnych z zakresu przeciwdziałania przemocy.
3.	Udzielanie pomocy w ramach procedury „Niebieskie Karty”.	Liczba uruchomionych procedur „Niebieskie Karty” w stosunku do liczby przestępstw związanych z przemocą w rodzinie.
4.	Organizacja szkoleń dla pracowników w zakresie przepisów prawa regulujących problematykę przemocy w rodzinie oraz procedury „Niebieskie Karty”.	Liczba uczestników szkoleń.
5.	Bezpośrednia pomoc osobom w sytuacji przemocy w rodzinie, w tym interwencja kryzysowa, udzielanie pomocy finansowej, psychologicznej i prawnej.	Liczba osób doświadczających przemocy w rodzinie, którym została udzielona bezpośrednia pomoc na przykład w postaci interwencji kryzysowej, pomocy finansowej, psychologicznej i prawnej.
6.	Pomoc w formie grupowych form wsparcia dla osób dotkniętych przemocą.	Liczba osób dotkniętych przemocą objętych grupową formą wsparcia.

Strategia realizacji celu

Realizacja zadań skupiona zostanie na zapewnieniu pomocy członkom rodzin dotkniętych przemocą, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i młodzieży. Dostęp do usług będzie realizowany poprzez udzielanie adekwatnej pomocy przez instytucje i organizacje zapewniające bezpieczne funkcjonowanie osób dotkniętych przemocą w rodzinie.

Istotne znaczenie ma szybkość podjętych działań, w tym możliwość udzielenia pomocy przez instytucje zobowiązane do pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie, przez podjęcie działań mających na celu przerwanie przemocy w rodzinie, zapewnienie całodobowego schronienia osobom doświadczającym przemocy w rodzinie oraz zaangażowanie różnych instytucji zobowiązanych do podejmowania działań w obszarze

przeciwdziałania przemocy w rodzinie poprzez realizację procedury „Niebieskie Karty”. W tym celu ważne są również szkolenia dla pracowników oświaty oraz ochrony zdrowia w zakresie realizacji procedury „Niebieskie Karty”, gdyż procedurę tą instytucje te wszczynają zdecydowanie najrzadziej.

Ponadto w celu osiągnięcia zmiany w funkcjonowaniu rodziny, w taki sposób, by jej członkowie mogli żyć w środowisku wolnym od przemocy, realizowana będzie praca socjalna. Podejmowane w tym zakresie działania mają na celu wsparcie osoby dotkniętej przemocą w rodzinie poprzez wzmacnianie posiadanych zasobów, motywowanie do korzystania z pomocy specjalistów dostępnych na terenie Gminy i towarzyszenie osobie w rozwiązywaniu trudnych sytuacji pojawiających się podczas pracy nad problemem.

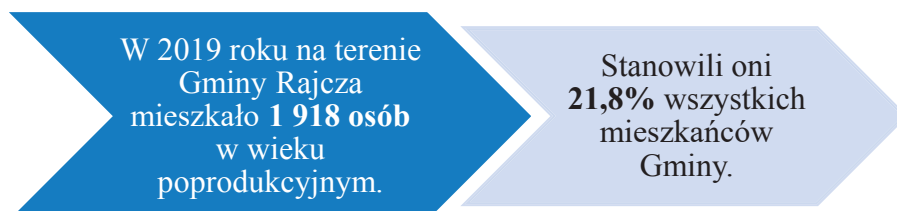
Wdrażanie

Podmioty odpowiedzialne	Podmioty współpracujące	Źródła finansowania
GOPS, UG, Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie.	KP, Placówki oświatowe, NGO, wszystkie instytucje zaangażowane w realizację programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.	Środki własne, budżet państwa.

Aktywność i integracja społeczna seniorów

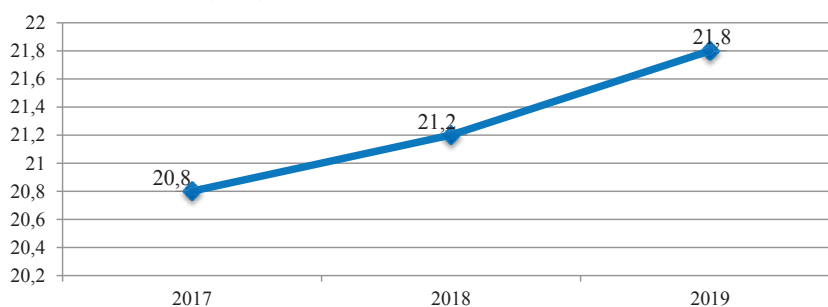
Podstawowe informacje, skala problemu i działań interwencyjnych

Aktywność i integracja społeczna seniorów stanowią niezwykle ważny i wymagający obszar dla Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych. Dzięki postępowi medycznemu żyjemy coraz dłużej, coraz dłużej chcemy być aktywni i korzystać z życia w pełni. Pomimo tego w starszych osobach często nie dostrzega się potencjału i korzyści płynących dla społeczności lokalnej. Należy pamiętać, że to właśnie seniorzy dzięki swej wiedzy i życiowemu doświadczeniu mogą stanowić niezwykle cenne źródło nauki dla młodych pokoleń. Równie często projektując infrastrukturę rekreacyjną pomija się potrzeby osób starszych, co negatywnie wpływa na ich samopoczucie, a co za tym idzie – na ich odbiór przez resztę społeczeństwa. Należy kreować zupełnie nowy wizerunek osoby starszej – jako osoby aktywnej, sprawnej i będącej pełnoprawnym obywatelem Gminy.

Na przestrzeni lat 2017-2019 można zauważyć systematyczny wzrost udziału osób, które ukończyły 60 lat w populacji ogólnej. Zjawisko nazywane starzejącym się społeczeństwem ma miejsce zarówno w Polsce, jak i w większości uprzemysłowionych krajów. Niesie to za sobą konieczność intensyfikacji działań skierowanych w stronę wsparcia i integracji seniorów. W 2019 roku osoby w wieku poprodukcyjnym stanowiły 21,8% wszystkich mieszkańców Gminy. W porównaniu do roku 2017 udział ludności w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności wzrósł o 1,0 pp.

Wykres 6. Udział ludności w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności na przestrzeni lat 2017-2019 (w %)

Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl>

Ogólna liczba osób w wieku poprodukcyjnym korzystająca z pomocy społecznej w 2020 roku wyniosła 28 osób – jest to najwyższa liczba od 2017 roku. Ponad połowę osób stanowiły kobiety – 57,1% (16 osób), natomiast korzystających ze wsparcia mężczyzn było 12. Szczegółowe dane przedstawione zostały w tabeli nr 29.

Tabela 29. Liczba osób w wieku poprodukcyjnym korzystających z pomocy społecznej w podziale na płeć w latach 2017-2020

wyszczególnienie	2017	2018	2019	2020
Kobiety	13	15	20	16
Mężczyźni	12	12	0	12
Ogółem	25	27	20	28

Źródło: Ocena Zasobów Pomocy Społecznej za 2018 i 2020 rok

Osobom starszym, które nie są w stanie samodzielnie funkcjonować w życiu codziennym przysługuje prawo do opieki w Domu Pomocy Społecznej. Zgodnie z ustawą o pomocy społecznej koszty pobytu w DPS pokrywa zainteresowany w wysokości 70% swojego dochodu (najczęściej jest to renta bądź emerytura). Uzupełnienie kwoty do 100% (całkowite koszty utrzymania) to zadanie rodziny bądź gminy, gdy rodzina nie jest wydolna finansowo. Pobyt w Niepublicznym Domu Seniora opłacany jest przez samych jego pensionariuszy ze środków własnych (rent, emerytur, oszczędności, dochodów z innych tytułów), bądź przez rodzinę osoby zamieszkującej.

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Rajczy w 2020 roku poniósł odpłatność za pobyt w DPS 3 mieszkańców na łączną kwotę 60 014 zł. Warto zaznaczyć, że to najniższa liczba osób przebywających w DPS na przestrzeni analizowanych lat.

Tabela 30. Liczba osób przebywająca w DPS oraz koszt ich utrzymania w latach 2017-2020

wyszczególnienie	2017	2018	2019	2020
Liczba osób	6	5	4	3
Kwota świadczeń (zł)	54 003	66 099	66 804	60 014

Źródło: Ocena Zasobów Pomocy Społecznej za 2018 i 2020 rok

Na terenie Gminy Rajcza znajduje się Dom Aktywnego Seniora „CuratioW” – dom spokojnej starości, który oferuje usługi o podwyższonym standardzie i innowacyjne podejście do potrzeb starszych osób. Dom Aktywnego Seniora działa na podstawie zgody Wojewody Śląskiego pod pozycją PSII.9420.1.1.2018 i posiada 28 miejsc w pokojach 1 lub 2 – osobowych. W programie znajduje się hortiterapia (leczenie przyrodą), warsztaty stolarskie, garncarstwo, pielęgnacja roślin, spacer, robienie przetworów.

W ramach Polskiego Związku Emerytów, Rencistów i Inwalidów KOŁO nr 1 Rajcza organizowane są także wycieczki, wczasy i sanatoria.

Obszary problemowe

W oparciu o wnioski wynikające z analizy sytuacji, wyróżniono najważniejsze obszary problemowe w dziedzinie planowania strategicznego, tj.:

- zagrożenie izolacją społeczną i samotnością osób starszych,
- stały wzrost na przestrzeni lat udziału osób starszych w ogólnej liczbie ludności.

Korelacje

Dziedzinami, szczególnie powiązanymi z obszarem „Aktywność i integracja seniorów” są:

- wsparcie osób niepełnosprawnych – przede wszystkim poprzez związane z wiekiem i starzeniem się organizmu, stopniowe i postępujące ograniczenie pełnej sprawności i samodzielności w codziennym funkcjonowaniu i konieczność zapewnienia adekwatnej pomocy;
- zdrowie psychiczne – przede wszystkim w kontekście pojawiających się zaburzeń psychicznych typowych dla osób w podeszłym wieku np. zespoły otępienne, demencja itp., wskazane są działania realizowane we współudziale z placówkami ochrony zdrowia w zakresie wymiany informacji o dostępnych formach wsparcia, w szczególności w zakresie dostępnych usług.
- zdrowie – osoby starsze w większości są osobami cierpiącymi na różnego rodzaju schorzenia wynikające z ich wieku, a poprzez wspólne działania podmiotów leczniczych oraz pomocy społecznej możliwe jest jak najdłuższe utrzymanie osoby w jej środowisku naturalnym, bez konieczności zapewniania opieki całodobowej.
- wspieranie rodziny – osoby starsze są osobami o ogromnym potencjale, posiadają wiedzę i doświadczenie potrzebne osobom młodszym do dobrego funkcjonowania w życiu rodzinnym i zawodowym.

Cele operacyjne

Cel operacyjny nr 1

Wspieranie rozwoju aktywności i integracji społecznej seniorów.

Lp.	Zadania	Miernik realizacji celu
1.	Organizacja zajęć edukacyjnych, mających na celu rozwijanie kompetencji i umiejętności seniorów (wykłady, spotkania, warsztaty komputerowe).	Liczba uczestników zajęć edukacyjnych.
2.	Organizacja zajęć rekreacyjno-sportowych oraz kulturalnych dla seniorów.	Liczba uczestników zajęć rekreacyjno-sportowych oraz kulturalnych.
3.	Wspieranie i rozwój miejsc przyjaznych seniorom, w których prowadzone będą różnorodne aktywności.	Liczba dostępnych miejsc, w których prowadzone są różnorodne aktywności wspierające seniorów.

4.	Ułatwianie dostępu do informacji przydatnych dla seniorów (o dostępnych usługach dla osób starszych) poprzez prowadzenie ogólnodostępnych serwisów internetowych, wydawanie informatorów oraz rozpowszechnianie ulotek, broszur.	Ilość udostępnionych dla mieszkańców publikacji i informacji przydatnych dla seniorów.
5.	Zacieśnianie współpracy instytucji i organizacji działających na rzecz osób starszych.	Liczba działań podjętych we współpracy z organizacjami pozarządowymi na rzecz osób starszych.
6.	Promowanie pozytywnego wizerunku osoby starszej w społeczności lokalnej poprzez organizowane zajęć edukacyjno-informacyjnych dla dzieci i młodzieży dotyczących starzenia się i starości.	Liczba osób biorących udział w zajęciach informacyjno-edukacyjnych.

Strategia realizacji celu

Realizacja celu odbywać się będzie w ramach pięciu głównych obszarów: wspieranie aktywności edukacyjnej, promowanie aktywnego i zdrowego trybu życia, aktywności ruchowej, budowanie aktywności społecznej promującej integrację międzypokoleniową oraz rozwijanie wolontariatu i partycypacji społecznej seniorów. Tworzenie płaszczyzn współpracy osób starszych z młodzieżą w szkołach i poza nią będzie kompensacją braku rodzin wielopokoleniowych, wzbogaci życie osób starszych oraz przygotuje młodzież do lepszego funkcjonowania na rynku pracy w związku z nabyciem kompetencji potrzebnych do współpracy z osobami starszymi. Realizowane działania budować także będą aktywność społeczną osób starszych.

Wdrażanie

Podmioty odpowiedzialne	Podmioty współpracujące	Źródła finansowania
GOPS, UG.	NGO, placówki kulturalne, placówki oświatowe.	Środki własne, budżet państwa.

Cel operacyjny nr 2

Zapewnienie warunków możliwie pełnego i adekwatnego wsparcia dla osób starszych umożliwiającego funkcjonowanie w środowisku lokalnym.

Lp.	Zadania	Miernik realizacji celów
1.	Udzielanie pomocy materialnej i niematerialnej osobom w wieku poprodukcyjnym.	Liczba osób w wieku poprodukcyjnym objęta pomocą materialną i niematerialną.
2.	Podniesienie jakości i dostępności usług opiekuńczych i rehabilitacyjnych dla osób starszych.	Liczba osób starszych objętych usługami opiekuńczymi.
3.	Propagowanie i organizowanie wolontariatu w odpowiedzi na potrzeby osób starszych.	Liczba podjętych w formie wolontariatu działań nakierowanych na potrzeby seniorów.
4.	Organizowanie szkoleń dla opiekunów osób starszych.	Liczba osób biorących udział w szkoleniach dla osób starszych.
5.	Prowadzenie akcji informacyjnych/ warsztatów dla seniorów w zakresie bezpieczeństwa osób starszych.	Liczba podjętych akcji informacyjnych/ przeprowadzonych warsztatów.

Strategia realizacji celu

Działania na rzecz osób starszych, których stan zdrowia oraz sytuacja rodzinna nie determinuje konieczności umieszczenia w placówce całodobowej opieki, będą nakierowane na to aby system wsparcia osób starszych umożliwiał tym osobom możliwość jak najdłuższego funkcjonowania w środowisku lokalnym.

Wdrażanie

Podmioty odpowiedzialne	Podmioty współpracujące	Źródła finansowania
GOPS, UG.	placówki kulturalne, placówki oświatowe, NGO.	Środki własne, budżet państwa, środki pozyskane z Unii Europejskiej.

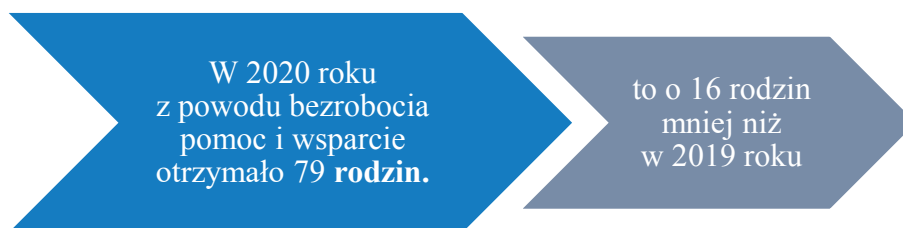

Promocja zatrudnienia, reintegracja zawodowa i społeczna osób podlegających wykluczeniu społecznemu

Podstawowe informacje, skala problemu i działań interwencyjnych

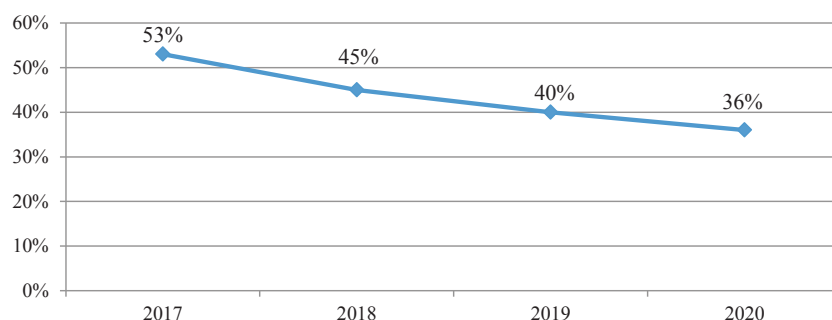
Wśród głównych zjawisk kryzysowych zachodzących w sferze społecznej jest bezrobocie. Bezrobocie, w szczególności długotrwałe (przekraczające 12 miesięcy), jest bardzo niekorzystne społecznie, gdyż wpływa negatywnie zarówno na warunki bytowe jednostki lub rodziny (długotrwały brak stałego wynagrodzenia, uzależnienie od wsparcia z systemu pomocy społecznej), jak również kondycję psychofizyczną (zaburzenia zdrowia psychicznego, dolegliwości psychosomatyczne) oraz społeczną (pogłębiająca się izolacja społeczna, spadek aktywności osoby pozostającej bez pracy). Czynniki te bardzo często skutkują wzrostem ubóstwa, pogłębiają stan wykluczenia zawodowego i społecznego (np. zanik posiadanych kwalifikacji zawodowych i trudności w przystosowaniu się do zmieniających się zasad funkcjonowania rynku pracy), a także mogą prowadzić do pojawienia się patologicznych zjawisk takich jak: nadużywanie alkoholu i przestępczość. Negatywne skutki bezrobocia odciskają również piętno na funkcjonowaniu rodziny osoby pozostającej bez pracy. W szczególności dotyczy to dzieci osoby bezrobotnej, które odczuwając własną sytuacją materialną jako gorszą, w porównaniu do swoich rówieśników, stopniowo mogą izolować się, co jest dotkliwym ograniczeniem naturalnych potrzeb związanych z rozwojem intelektualnym i społecznym. Bezrobocie jest również przyczyną zaniechania uczestnictwa w życiu kulturalnym i społecznym.

Według danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej z 2020 roku, bezrobocie jako powód udzielenia pomocy i wsparcia z pomocy społecznej, znalazło się na drugim miejscu pod względem liczby korzystających z pomocy rodzin.

Dostrzegalna jest pozytywna tendencja jeśli chodzi o zmianę wskaźnika bezrobocia wśród beneficjentów pomocy społecznej. Wskaźnik ten obliczany jest jako stosunek liczby osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej z powodu bezrobocia do liczby osób w rodzinach korzystających z pomocy ogółem. W 2017 roku kształtował się on na poziomie 53%, natomiast w 2020 roku spadł do 36%.

Wykres 7. Wskaźnik bezrobocia wśród beneficjentów pomocy społecznej na przestrzeni 2017-2020

Źródło: Ocena Zasobów Pomocy Społecznej za 2020 rok

Liczba bezrobotnych z Gminy Rajcza pod koniec 2019 roku wynosiła 282 osoby, z czego kobiety stanowiły 56,7% (160 osób), a mężczyźni 43,3% (122 osoby). Pod koniec 2018 roku kobiety stanowiły zaś 63,9% wszystkich osób bezrobotnych, a pod koniec 2017 roku 59,2%. Liczba bezrobotnych mieszkańców już od kilku lat systematycznie spada – w ciągu roku spadła o 28 osób, a w przeciągu dwóch lat o 39 osób. Struktura wiekowa osób bezrobotnych przedstawia się następująco:

- 11,7% stanowią osoby w wieku 18-24 lat (33 osoby: 15 kobiet i 18 mężczyzn),
- 25,2% stanowią osoby w wieku 25-34 lat (71 osób: 52 kobiety i 19 mężczyzn),
- 25,2% stanowią osoby w wieku 35-44 lat (71 osób: 44 kobiety i 27 mężczyzn),
- 21,3% stanowią osoby w wieku 45-54 lat (60 osób: 33 kobiety i 27 mężczyzn),
- 11% stanowią osoby w wieku 55-59 lat (31 osób: 16 kobiet i 15 mężczyzn),
- 5,6% stanowią osoby w wieku 60-64 lat (16 mężczyzn).

Pod koniec 2019 roku największa część osób bezrobotnych miała wykształcenie zasadnicze zawodowe – 36,2% (102 osoby). Osoby z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym lub niższym stanowiły 22,3% (63 osoby), z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym – 22% (62 osoby), z wykształceniem średnim ogólnokształcącym – 11,7% (33 osoby), natomiast z wykształceniem wyższym 7,8% (22 osoby). W porównaniu do

2018 roku zauważalny jest wzrost osób bezrobotnych z wykształceniem wyższym i zasadniczo zawodowym, natomiast spadek dostrzegalny jest wśród osób z wykształceniem średnim ogólnokształcącym, policealnym, średnim zawodowym oraz gimnazjalnym/podstawowym lub niższym.

Tabela 31. Struktura osób bezrobotnych w Gminie Rajcza w latach 2017-2019

wyszczególnienie		Stan na koniec 2019 roku		Stan na koniec 2018 roku		Stan na koniec 2017 roku	
		Bezrobotni ogółem	Kobiety	Bezrobotni ogółem	Kobiety	Bezrobotni ogółem	Kobiety
Liczba bezrobotnych ogółem		282	160	310	198	321	190
WIEK	18-24	33	15	37	28	39	23
	25-34	71	52	87	67	82	58
	35-44	71	44	78	51	101	60
	45-54	60	33	64	33	57	33
	55-59	31	16	35	19	30	16
	60 lat i więcej	16	-	9	0	12	0
WYKSZTAŁCENIE	wyższe	22	17	21	14	20	16
	policealne i średnie zawodowe	62	38	79	56	69	47
	średnie ogólnokształcące	33	26	39	32	38	30
	zasadnicze zawodowe	102	50	94	57	103	55
	gimnazjalne/podstawowe i poniżej	63	29	77	39	91	42

Źródło: Dane udostępnione przez Powiatowy Urząd Pracy w Żywcu

Osoby, zarejestrowane w Powiatowym Urzędzie Pracy, oprócz określenia profilu pomocy i przygotowania indywidualnego planu działania mogą uzyskać również status osoby będącej w szczególnej sytuacji na rynku pracy. Osoba w szczególnej sytuacji na rynku pracy, to:

- bezrobotny do 30 roku życia,
- bezrobotny długotrwale,
- bezrobotny powyżej 50 roku życia,
- bezrobotny korzystający ze świadczeń pomocy społecznej,
- bezrobotny posiadający co najmniej jedno dziecko do 6. roku życia lub co najmniej jedno dziecko niepełnosprawne do 18. roku życia,

→ bezrobotny niepełnosprawny.

Pod koniec 2019 roku osoby bezrobotne w szczególnej sytuacji na rynku pracy stanowiły 23% ogółu osób bezrobotnych w Gminie, w tym 11,7% to osoby do 25 roku życia, natomiast powyżej 50 roku życia było 77 osób – 27,3% ogółu. Osoby długotrwale bezrobotne pod koniec 2019 roku stanowiły aż 50,7% ogółu osób bezrobotnych. Liczba osób długotrwale bezrobotnych w całkowitej liczbie osób bezrobotnych uległa zmniejszeniu – pod koniec 2018 roku wynosiła 58,1%, natomiast pod koniec 2017 roku 57,6%. Końcem 2019 roku 51 osób posiadało co najmniej jedno dziecko do 6 roku życia – 18,1% ogółu bezrobotnych, a 17 osób było niepełnosprawnych (6%). W stosunku do lat 2017-2018 zauważyć można spadek liczby osób niepełnosprawnych – zarówno w 2017 roku, jak i 2018 było ich po 11.

W okresie od 01.01.2019 do 31.12.2019 roku w stosunku do 50 osób bezrobotnych, zarejestrowanych z Gminy Rajcza zastosowano następujące działania aktywizujące:

- szkolenia – 9 osób,
- staże – 21 osób,
- prace społecznie użyteczne – 6 osób,
- przyznanie jednorazowych środków na podjęcie działalności gospodarczej – 14 osób.

W roku 2018 działania aktywizacyjne zastosowano w stosunku do 67 osób, natomiast w 2017 roku – 84 osób:

- szkolenia – w 2018 roku - 20 osób, w 2017 roku – 18 osób,
- staże – w 2018 roku - 22 osoby, w 2017 roku – 30 osób,
- prace społecznie użyteczne – w 2018 roku - 8 osób, w 2017 roku – 20 osób,
- przyznanie jednorazowych środków na podjęcie działalności gospodarczej – w 2018 roku - 15 osób, w 2017 roku – 9 osób,
- roboty publiczne – w 2018 roku - 2 osoby, w 2017 roku – 7 osób.

Z powyższych danych wynika, iż liczba osób wobec których zastosowano działania aktywizacyjne w Gminie Rajcza maleje.

Obszary problemowe

W oparciu o wnioski wynikające z prezentowanej powyższej analizy, wyróżniono najważniejsze obszary problemowe w dziedzinie planowania strategicznego, tj.:

- wysoki poziom wskaźnika bezrobocia wśród beneficjentów pomocy społecznej oraz znaczny udział osób długotrwale bezrobotnych w ogólnej liczbie osób zarejestrowanych jako bezrobotne,

- niski poziom aktywizacji zawodowej bezrobotnych, wycofanie z pełnienia ról społecznych i rodzinnych.

Korelacje

Dziedzinami, szczególnie powiązanymi z obszarem „Promocja zatrudnienia, reintegracja zawodowa i społeczna osób podlegających wykluczeniu społecznemu”, są:

- wspieranie rodziny – utrata pracy zawodowej jest szczególnie dotkliwa dla osób, które mają na utrzymaniu rodzinę, skutki bezrobocia dotyczą wówczas nie tylko jednostki, ale również najbliższego otoczenia – rodziny, utrata pracy zawodowej wpływa najczęściej na powstanie atmosfery napięcia i zagrożenia, prowadzącej do lęku, niepewności czy beznadziejności, a ograniczenie możliwości materialnego zabezpieczenia rodziny prowadzi do ograniczenia stopnia zaspokojenia poszczególnych potrzeb; opisane sytuacje w sposób szczególny mają wpływ na dzieci w rodzinach,
- ubóstwo – brak pracy, a w związku z tym wynagrodzenia, bezpośrednio wpływa na obniżenie poziomu życia i niesamodzielność finansową; podstawowym czynnikiem odpowiedzialnym za powstawanie biedy jest brak pracy, czyli bezrobocie lub bierność zawodowa, brak dochodów z pracy często uniemożliwia zaspokajanie podstawowych potrzeb,
- wsparcie osób niepełnosprawnych – przede wszystkim w kontekście ograniczonej liczby ofert pracy skierowanej do osób niepełnosprawnych,
- profilaktyka i rozwiązywanie problemów uzależnień od substancji psychoaktywnych – przede wszystkim w kontekście używania nałogowych schematów rozładowania napięcia wynikającego z doświadczenia problemu bezrobocia,
- zdrowie psychiczne – przede wszystkim w kontekście występowania bezrobocia jako tzw. czynnika wyzwalającego zaburzenia psychiczne,
- edukacja – w kontekście możliwości wykorzystania narzędzi przekwalifikowania, podniesienia kompetencji, kształcenia ustawicznego, zmiany profilu zawodowego jako czynniki zapobiegające utracie pracy oraz mający wpływ na szybki powrót na rynek pracy w sytuacji jej utraty.

Cele operacyjne**Cel operacyjny nr 1**

Aktywizacja społeczna i zawodowa osób bezrobotnych, a także zwiększanie szans na podjęcie lub utrzymanie zatrudnienia mieszkańców.

Lp.	Zadania	Miernik realizacji celu
1.	Pozyskiwanie i przekazywanie bezrobotnym ofert pracy.	Liczba osób, które podjęły zatrudnienie w wyniku wydanego skierowania do pracy do liczby zgłoszonych wolnych miejsc.
2.	Organizacja szkoleń podnoszących kwalifikacje zawodowe osób bezrobotnych oraz zwiększające szansę na podjęcie lub utrzymanie zatrudnienia.	Liczba zorganizowanych szkoleń oraz osób biorących w nich udział.
3.	Prowadzenie działalności informacyjnej w zakresie dostępnych form wsparcia i aktywizacji osób bezrobotnych.	Liczba podjętych działań informacyjnych.
4.	Organizowanie prac interwencyjnych, robót publicznych oraz prac społecznie użytecznych dla osób bezrobotnych.	Liczba osób biorących udział w pracach interwencyjnych, robotach publicznych oraz pracach społecznie użytecznych.
5.	Prowadzenie poradnictwa zawodowego wśród uczniów.	Liczba osób objętych poradnictwem zawodowym.

Strategia realizacji celu

Planowane do realizacji zadania kierowane są do najliczniejszej grupy osób bezrobotnych. Są to osoby nie potrafiące samodzielnie poradzić sobie z problemami utrudniającymi podjęcie pracy. Planuje się realizację zadań dotyczących poprawy funkcjonowania społecznego tych osób jak i podniesienia ich możliwości dla funkcjonowania zawodowego. Działania o charakterze aktywizacji społecznej skoncentrowane zostaną na podniesieniu kompetencji osobistych w tym: w odniesieniu do pełnionych ról społecznych w rodzinie i pozostałych środowiskach funkcjonowania. Działania o charakterze aktywizacji zawodowej skoncentrowane zostaną na wspieraniu motywacji do poszukiwania pracy oraz podnoszeniu kompetencji w zakresie poruszania się po rynku pracy oraz kompetencji zawodowych. Ważne jest również doradztwo zawodowe osób młodych, które niedługo wkroczą na rynek pracy. Zakłada się również podejmowanie działań o charakterze promocyjnym, służących wspieraniu społecznej odpowiedzialności biznesu oraz rozwój wsparcia rodziców w powrocie na rynek pracy po urodzeniu dziecka oraz wsparcie w utrzymaniu pracy, w szczególności rodziców samotnie wychowujących dzieci. Konieczny

jest dalszy rozwój form opieki nad dzieckiem do lat trzech oraz rozwój form opieki na uczniami w dni wolne od nauki realizowane m.in. przez placówki oświatowe, placówki wsparcia dziennego.

Wdrażanie		
Podmioty odpowiedzialne	Podmioty współpracujące	Źródła finansowania
PUP, GOPS, pracodawcy i inne instytucje oraz organizacje lokalnego rynku pracy.	UG, NGO, placówki oświatowe.	Środki własne, środki pozyskane z Unii Europejskiej, budżet państwa.

Wsparcie osób z problemem ubóstwa

Ubóstwo definiuje się na podstawie tzw. kryterium dochodowego. Ośrodek pomocy społecznej jest zobowiązany do pomocy osobom i rodzinom, których miesięczny dochód nie przekracza kwoty określonej w ustawie o pomocy społecznej na podstawie kryterium dochodowego.

Diagnozy w zakresie poziomu ubóstwa dokonano na podstawie danych statystycznych dotyczących liczby beneficjentów pomocy społecznej oraz przyznanych świadczeń z pomocy społecznej dzięki informacjom udostępnionym przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Rajczy. Ich zakres umożliwił zarówno opis stanu najbardziej aktualnego (status quo), jak również porównanie dynamiki zachodzących procesów poprzez porównanie zmian na przestrzeni lat. W tym celu analizie poddano liczbę osób, które uprawnione były do korzystania ze świadczeń ogółem oraz tych, które uprawnione były do pomocy z tytułu ubóstwa.

Ubóstwo pozostaje najczęstszym powodem udzielania pomocy i wsparcia z pomocy społecznej mieszkańcom Gminy Rajcza. Z tego powodu w 2020 roku wsparcie otrzymało 168 rodzin.

Dane źródłowe, które zostały przekazane przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Rajczy pokazują, że liczba rodzin, którym została udzielona pomoc i wsparcie z powodu ubóstwa ulegała na przestrzeni analizowanych lat zmniejszeniu. W porównaniu do roku 2018, liczba rodzin objętych pomocą zmniejszyła się o 32, natomiast w stosunku do 2019 roku zauważalny jest spadek w wysokości 12 rodzin.

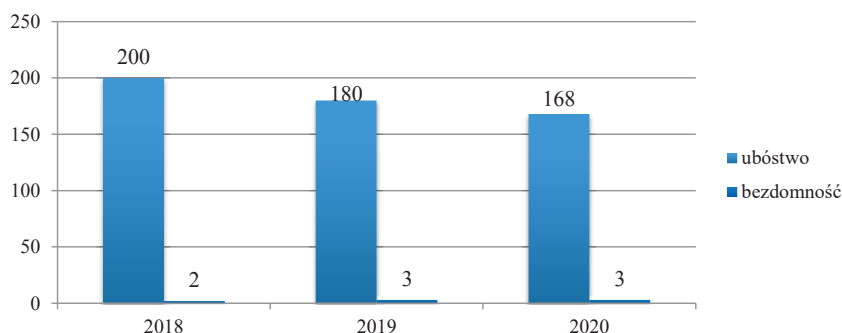
Bezpośrednio z ubóstwem wiąże się problem bezdomności – jest często zarówno przyczyną ubóstwa, jak i jego skutkiem. W 2019 roku z powodu bezdomności pomoc i wsparcie otrzymały 3 rodziny, natomiast w roku poprzednim – 2 rodziny. Na przestrzeni

ostatnich 3 lat tj. 2017-2019, nie udzielono schronienia osobom zagrożonym bezdomnością oraz wsparcia rzeczowego.

Wykres 8. Liczba rodzin, którym została udzielona pomoc i wsparcie z powodu ubóstwa i bezdomności w latach 2018-2020

Źródło: Ocena Zasobów Pomocy Społecznej za 2018 i 2020 rok, Sprawozdanie roczne z udzielonych świadczeń pomocy społecznej – pieniężnych, w naturze i usługach za I-XII 2019 r.

W 2020 roku zasiłki stałe pobierały 44 osoby na łączną kwotę 276 785 zł. Na przestrzeni analizowanych lat liczba zasiłków stałych uległa spadkowi. W przypadku zasiłków okresowych, w 2020 roku liczba ich świadczeniobiorców kształtowała się na poziomie 49 – co oznacza spadek o 26,9% w porównaniu do roku 2017 oraz o 16,9% w porównaniu do 2019 roku. Na zasiłki okresowe w 2020 roku wydatkowano kwotę 71 239 zł. Zasiłki celowe natomiast pobierało 148 osób – zauważalny jest również spadek w porównaniu do poprzednich lat. Przyznano ich o 18,2% mniej niż w 2019 roku oraz o 28,5% mniej niż w roku 2017.

Tabela 32. Liczba osób i kwota świadczeń (w złotych), którym przyznano zasiłki stałe, celowe i okresowe na przestrzeni lat 2017-2020

wyszczególnienie		2017	2018	2019	2020
ZASIŁEK STAŁY	Liczba osób	56	50	47	44
	Kwota świadczeń	263 166	260 519	286 944	276 785
ZASIŁEK OKRESOWY	Liczba osób	67	65	59	49
	Kwota świadczeń	87 544	91 152	88 503	71 239
ZASIŁEK CELOWY	Liczba osób	207	193	181	148
	Kwota świadczeń	152 004	136 849	152 651	146 229

Źródło: Ocena Zasobów Pomocy Społecznej za 2018 i 2020 rok

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Rajczy od stycznia 2019 roku realizuje program „Posiłek w szkole i w domu”, który zastąpił realizowany w latach poprzednich program „Pomoc państwa w zakresie dożywiania”. Celem Programu jest ograniczenie zjawiska niedożywienia dzieci i młodzieży z rodzin o niskich dochodach lub znajdujących się trudnej sytuacji materialnej, osób samotnych, w podeszłym wieku i niepełnosprawnych. W 2020 roku świadczenie pieniężne w ramach tego Programu przyznane zostało 49 osobom, natomiast niepieniężne w formie posiłku – 189 dzieciom. W porównaniu do 2019 roku zauważalny jest spadek liczby osób korzystających z Programu zarówno z form pieniężnych, jak i niepieniężnych

Tabela 33. Liczba osób korzystających ze świadczenia pieniężnego i niepieniężnego w ramach programu wieloletniego „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” i „Posiłek w szkole i w domu” w latach 2017-2020

wyszczególnienie	2017	2018	2019	2020
świadczenie pieniężne	30	47	93	49
świadczenie niepieniężne	258	242	223	189

Źródło: Ocena Zasobów Pomocy Społecznej za 2018 i 2020 rok

Obszary problemowe

W oparciu o wnioski wynikające z prezentowanej analizy wyróżniono najważniejsze obszary problemowe w dziedzinie planowania strategicznego, tj.:

- ograniczenie możliwości zaspokajania podstawowych potrzeb bytowych w wyniku niedoboru środków finansowych, skutkujące funkcjonowaniem w sytuacji zagrożenia egzystencji,
- ograniczona aktywność zawodowa i społeczna wśród osób dorosłych; przyjmowanie pozycji społecznej „osoby ubogiej” jako stałej formy funkcjonowania społecznego, która prowadzi do zjawiska wyuczonej bezradności,
- ubóstwo jako główny powód przyznawania świadczeń w Gminie.

Korelacje

Problem ubóstwa pozostaje w ścisłej korelacji z innymi problemami społecznymi. Główne obszary korelacji można uznać za determinanty ubóstwa.

- bezrobocie – czynnikiem decydującym o sytuacji materialnej jednostki i rodziny, jest miejsce zajmowane na rynku pracy, a ubóstwem zagrożone są przede wszystkim osoby bezrobotne i rodziny osób bezrobotnych;
- niepełnosprawność – obecność osoby niepełnosprawnej w gospodarstwie domowym znacznie zwiększa ryzyko zagrożenia ubóstwem;

- wiek – w Polsce najczęściej ubóstwem ekonomicznym zagrożeni są ludzie młodzi, w tym dzieci jako członkowie rodzin. Niezależnie od niższej niż w pozostałych przedziałach wiekowych częstotliwości zagrożenia ubóstwem, szczególnie trudna sytuacja dotyczy osób starszych, których możliwości podejmowania aktywnych działań zmierzających do poprawy swojej sytuacji materialnej są znacznie ograniczone z powodu stanu zdrowia, wieku oraz funkcjonowania w jednoosobowych gospodarstwach domowych;
- wykształcenie – ważnym wskaźnikiem warunkującym zagrożenie ubóstwem jest (niskie) wykształcenie, kompetencje zawodowe członków gospodarstwa domowego.

Cele operacyjne

Cel operacyjny nr 1

Zapewnienie możliwości społecznego włączenia osób z problemem ubóstwa poprzez podniesienie ich kompetencji aktywnością wspieraną.

Lp.	Zadania	Miernik realizacji celu
1.	Podnoszenie skuteczności wsparcia przez pracę socjalną, ukierunkowaną na wzmacnianie potencjału osób i rodzin w przezwyciężaniu trudnej sytuacji życiowej z wykorzystaniem ich uprawnień, zasobów i możliwości.	Liczba osób objętych wsparciem ukierunkowanym na wzmacnianie potencjału w przezwyciężaniu trudnej sytuacji życiowej z wykorzystaniem ich uprawnień, zasobów i możliwości.
2.	Zapewnienie pomocy osobom bezdomnym na podstawie indywidualnych programów wychodzenia z bezdomności.	Liczba osób objętych indywidualnym programem wychodzenia z bezdomności.
3.	Wdrożenie programów wyrównywania szans edukacyjnych dla dzieci i młodzieży z rodzin dotkniętych problemem ubóstwa.	Liczba osób objętych programem wyrównywania szans edukacyjnych.
4.	Organizacja i dofinansowywanie szkoleń podnoszących kwalifikacje zawodowe osób z problem ubóstwa.	Liczba zorganizowanych szkoleń i osób biorących w nich udział.
5.	Rozpowszechnianie wśród mieszkańców informacji dotyczących możliwych form pomocy w przypadku doświadczenia problemu ubóstwa.	Liczba podjętych działań informacyjnych.

Strategia realizacji celu

Dla osiągnięcia celu, działania zostaną skoncentrowane na umożliwieniu wyjścia z trudnej sytuacji finansowej osobom i rodzinom za pomocą aktywności wspieranej. Wspieranie polegać będzie na inicjowaniu, ukierunkowaniu i podtrzymaniu aktywności osób i rodzin dotkniętych oraz zagrożonych problemem ubóstwa, za pomocą zadań realizowanych

przez pracowników socjalnych, w tym pracy socjalnej oraz wsparcia pozamaterialnego. Szczególnie istotną rolę pełnią w tym obszarze pracownicy socjalni. Podnoszenie kompetencji społecznych i zawodowych beneficjentów pomocy społecznej odbywać się będzie z wykorzystaniem obecnie dostępnych usług w tym prac społecznie użytecznych i robót publicznych, usług asystenta rodziny, asystenta osoby niepełnosprawnej, wolontariusza, itp.

Poszukiwanie skutecznych rozwiązań o charakterze aktywizacji wspieranej warunkowane jest przede wszystkim holistycznym charakterem problemu ubóstwa – które jest zjawiskiem społecznym stanowiącym układ podlegający zasadom niedającym się wywnioskować z prawidłowości rządzących jego składnikami. W rzeczywistości często przyczyna problemu ubóstwa jest jednocześnie jego skutkiem (utrata pracy skutkuje brakiem środków finansowych prowadzących do deprywacji potrzeb, obniżenia poczucia własnej wartości i sprawczości, a w efekcie do długotrwałego pozostawania bez pracy). Dlatego też efektywna aktywność wspierana nie może dotyczyć wyłącznie jednego aspektu funkcjonowania osoby. Ponieważ działania w zakresie aktywności wspieranej mają na celu podniesienie kompetencji osób i rodzin w obszarach społecznym i zawodowym, przez bezpośredni, ukierunkowany wpływ na pełnione role, dla celów niniejszej strategii proponowany katalog usług zbudowany jest z usług dostępnych w ramach innych dziedzin planowania strategicznego.

Wdrażanie

Podmioty odpowiedzialne	Podmioty współpracujące	Źródła finansowania
GOPS.	NGO, PUP.	Środki własne, powiatu.

Cel operacyjny nr 2

Zapewnienie dostępu do skutecznej pomocy w formie wsparcia o charakterze materialnym ograniczającej zasięg i głębokość ubóstwa przy uwzględnieniu współudziału beneficjentów pomocy w rozwiązywaniu trudnej sytuacji.

Lp.	Zadania	Miernik realizacji celu
1.	Zapewnienie bezpieczeństwa socjalnego rozumianego jako dostęp do świadczeń pomocy społecznej w celu umożliwienia zaspokojenia przez osoby i rodziny podstawowych potrzeb bytowych z uwzględnieniem współpracy w rozwiązywaniu trudnej sytuacji życiowej.	Liczba osób objętych pomocą społeczną w formie świadczeń.
2.	Zwiększenie skali pomocy w zakresie dożywiania – zwiększenie wymiaru udzielanej pomocy w formie zasiłków na zakup żywności oraz w formie pomocy niepieniężnej.	Liczba osób, którym udzielono pomocy w zakresie dożywiania.
3.	Udzielanie uczniom z rodzin dotkniętych problemem ubóstwa pomocy w formie stypendiów i zasiłków szkolnych.	Liczba uczniów, którym została udzielona pomoc w formie stypendiów i zasiłków szkolnych.
4.	Pomoc osobom i rodzinom dotkniętym problemem ubóstwa oraz związaną z tym bezradnością w prowadzeniu gospodarstwa domowego, poprzez udzielanie zasiłków celowych.	Liczba osób i rodzin, które otrzymały pomoc w formie zasiłków celowych.

Strategia realizacji celu

Działania zostaną skoncentrowane na organizacji dostępu do skutecznej pomocy o charakterze materialnym, w formie świadczeń wynikających z obowiązujących przepisów prawa oraz na zapewnieniu skali i zakresu pomocy umożliwiających zaspokojenie podstawowych potrzeb bytowych osób i rodzin, dotkniętych i zagrożonych problemem ubóstwa. Dla uzyskania skuteczności udzielanego wsparcia materialnego, konieczne jest wypełnianie założeń ustawowych w zakresie udzielania pomocy finansowej, w szczególności dążenie do udzielania pomocy w wysokości stanowiącej uzupełnienie różnicy pomiędzy dochodem gospodarstwa domowego a kryterium ustawowym. Natomiast w celu zapobiegania ubóstwu skrajnemu, niezbędne jest utrzymanie rozszerzonej grupy docelowej objętej pomocą w formie dożywiania. Istotnym elementem w realizacji tego celu jest pełne wykorzystanie cechy szczególnej świadczeń pomocy społecznej, którą jest powiązanie ich otrzymywania z obowiązkiem współpracy w rozwiązywaniu trudnej sytuacji rodzinnej. Na realizację zadań: pomoc w formie zasiłków okresowych i w formie dożywiania, część środków pozyskiwana jest z budżetu państwa.

Wdrażanie		
Podmioty odpowiedzialne	Podmioty współpracujące	Źródła finansowania
GOPS.	NGO, UG.	Środki własne, budżet państwa, środki pozyskane z Unii Europejskiej.

Problem przestępczości

Podstawowe informacje, skala problemu i działań interwencyjnych

Bezpieczeństwo publiczne jest to ogół warunków i instytucji chroniących życie, zdrowie, mienie obywateli oraz majątek ogólnonarodowy, ustrój i suwerenność państwa przed zjawiskami groźnymi dla ładu prawnego. Bezpieczeństwo publiczne umożliwia sprawne funkcjonowanie społeczeństwa.

Zadania w zakresie bezpieczeństwa publicznego w Rajczy realizowane są przez Komisariat Policji w Rajczy przynależący do Komendy Powiatowej Policji w Żywcu.

Na przestrzeni lat 2016-2019 funkcjonariusze Policji w Rajczy przeprowadzili łącznie 7 567 interwencji. Najwięcej z nich odbyło się w 2019 roku, a najmniej w 2016. W porównaniu do 2016 roku liczba interwencji wzrosła o 22,2%. W stosunku do 2016 roku wzrosła również liczba osób osadzonych do wytrzeźwienia – o 41,5%. Szczegółowo zostało to zobrazowane w poniższej tabeli.

Tabela 34. Liczba interwencji i osób osadzonych do wytrzeźwienia w latach 2016-2019

wyszczególnienie	2016	2017	2018	2019
Liczba interwencji	1 697	1 842	1 829	2 199
Liczba osób osadzonych do wytrzeźwienia	131	157	192	224

Źródło: Informacja z realizacji zadań przez Komendę Powiatową Policji w Żywcu i podległe jej jednostki w okresie od 1 stycznia 2015 roku do 31 grudnia 2019 roku

W 2019 roku Komenda Policji zarejestrowała 88 przestępstw, natomiast w roku poprzednim było ich o 36 mniej:

- 6 kradzieży (o 2 mniej niż w 2018 roku),
- 13 kradzieży z włamaniem (o 7 więcej niż w 2018 roku),
- 1 bójka i pobicie (tyle samo co w 2018 roku),
- 4 uszkodzenia ciała (o 4 więcej niż w 2018 roku),
- 3 uszkodzenia mienia (o 5 mniej niż w 2018 roku),
- 3 znęcania się (o 3 więcej niż w 2018 roku),
- 9 nie alimentacji (o 7 więcej niż w 2018 roku),

- 5 oszustw oraz przestępstw internetowych (o 1 mniej niż w 2018 roku),
- 5 gróźb karalnych, stalking (o 3 więcej niż w 2018 roku),
- 24 nietrzeźwych kierujących (o 12 więcej niż w 2018 roku),
- 15 innych przestępstw (o 6 więcej niż w 2018 roku).

Komenda Policji w Rajczy prowadzi akcje i działania prewencyjne: Bezpieczny Pieszy, Trzeźwość, Pasy, Fotelik, Telefon, Prędkość, Niechronieni Użytkownicy Ruchu Drogowego, Alkohol i Narkotyki. Dzielnicy KP Rajcza prowadzili prelekcje i pogadanki z uczniami szkół: Bezpieczne Ferie, Bezpieczna droga do szkoły, Agresja i przemoc, Cyberprzemoc, a w przypadku seniorów: Bezpieczeństwo w sieci, oszustwa.

Obszary problemowe

W oparciu o wnioski wynikające z analizy sytuacji, wyróżniono najważniejsze obszary problemowe w dziedzinie planowania strategicznego, tj.:

- wzrost ilości interwencji policyjnych,
- wzrost liczby osób osadzonych do wytrzeźwienia,
- wzrost zarejestrowanych przestępstw.

Korelacje

Dziedzinami, szczególnie powiązanymi z obszarem „Przestępczość” są:

- bezrobocie i ubóstwo – długotrwałe bezrobocie prowadzić może do obniżenia poczucia własnej sprawczości, z kolei ubóstwo skutkować może przeniesieniem odpowiedzialności za swoje życie i czyny na obecnie panujący ustrój/władze/konkretne instytucje,
- wspieranie rodziny – w zakresie przekazywania pozytywnych norm i wartości życia w bezpiecznym, nie przestępczym społeczeństwie,
- przemoc – przemoc ściśle związana jest z pojęciem przestępczości; przemoc w rodzinie, która nie jest zgłaszana, utwierdzać może sprawcę w poczuciu bezkarności,
- uzależnienia – zarówno w kontekście handlu nielegalnymi towarami, jak i zwiększeniem dokonywanych przestępstw pod wpływem substancji psychoaktywnych.

Cele operacyjne**Cel operacyjny nr 1**

Zwiększenie bezpieczeństwa w przestrzeni publicznej oraz miejscu zamieszkania.

Lp.	Zadania	Miernik realizacji celu
1.	Szeroko rozumiana aktywizacja społeczności lokalnej oraz edukacja mieszkańców na rzecz bezpieczeństwa zarówno w miejscu zamieszkania jak i w miejscach publicznych.	Liczba mieszkańców biorących udział w działaniach edukacyjnych dotyczących bezpieczeństwa publicznego.
2.	Podnoszenie kompetencji organów działających w obszarze bezpieczeństwa publicznego.	Liczba uczestników warsztatów i szkoleń podnoszących kompetencje.
3.	Zwiększenie bezpieczeństwa na terenie Gminy poprzez częste patrole Policji	Liczba patroli Policji.

Strategia realizacji celu

Realizacja celu odbywać się będzie w ramach dwóch głównych obszarów: wspierania aktywności lokalnej i zwiększenia czujności organów odpowiedzialnych za bezpieczeństwo publiczne. Wspieranie aktywności lokalnej wychodzi z założenia, że wspólnota wyznająca podobne wartości i wewnętrznie spójna generuje mniej przestępców, niż wspólnota anonimowa. Zintegrowana społeczność lokalna podnosi poczucie odpowiedzialności za inne osoby poszczególnych jednostek oraz poniekąd zmusza do liczenia się z konsekwencjami ponoszonymi za swoje czyny (potencjalny sprawca zdaje sobie sprawę, że z łatwością może być zidentyfikowany). Jest to szczególnie istotne w przypadku kierowania pojazdami w stanie nietrzeźwości. Zwiększona odpowiedzialność całej społeczności lokalnej, zmniejszy ilość osób, które będą się podejmować takich zachowań, z uwagi na mogące wystąpić z tego powodu sankcje społeczne. Zwiększanie czujności organów odpowiedzialnych za bezpieczeństwo publiczne dotyczy również udostępniania mieszkańcom informacji gdzie mogą zgłosić się w poczuciu zagrożenia. Zwiększanie czujności wiąże się również z otwartością na problemy społeczne i aktywną integracją organów bezpieczeństwa w życie społeczności lokalnej – tak, by być postrzeganym jako osoba godna zaufania. Ważne również wydaje się podnoszenie kompetencji służb (szkolenia, warsztaty).

Wdrażanie

Podmioty odpowiedzialne	Podmioty współpracujące	Źródła finansowania
UG, KP.	NGO, GOPS.	Środki własne, budżet państwa/europejski.

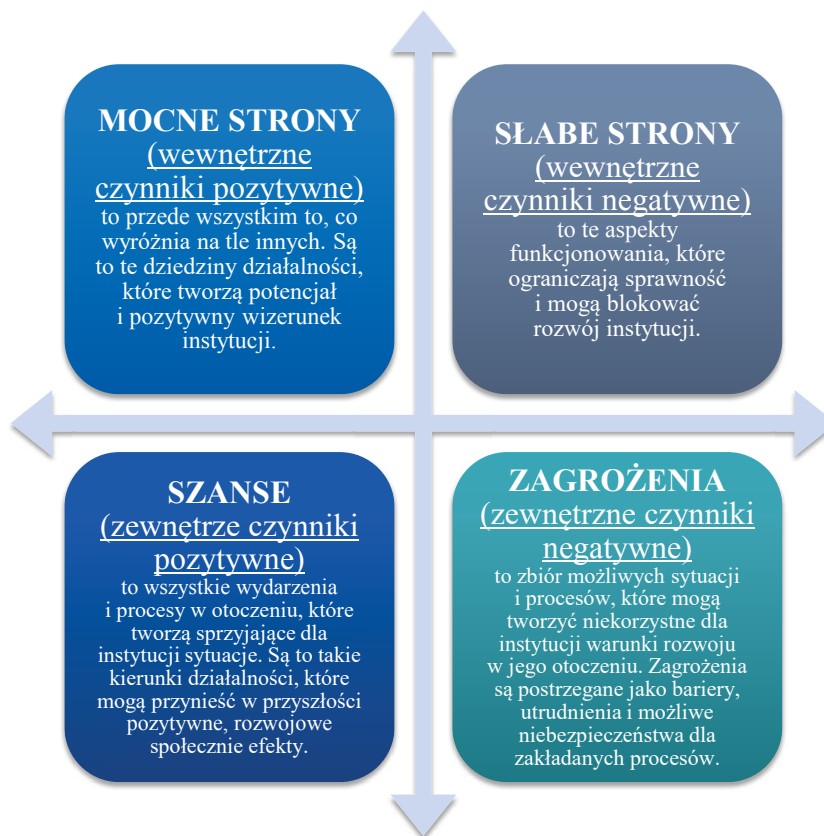

Analiza SWOT

Jedną z najbardziej powszechnie stosowanych metod i technik służących budowaniu Strategii jest analiza SWOT. Analiza SWOT polega na zbadaniu silnych i słabych podmiotów działających w sferze polityki społecznej, a następnie ich konfrontacji z szansami i zagrożeniami tkwiącymi w jej bliższym i dalszym otoczeniu. Pozwala oszacować możliwości i potencjał, jakim dysponuje dany podmiot.

**GRUPY CZYNNIKÓW W METODZIE SWOT SĄ DEFINIOWANE
W NASTĘPUJĄCY SPOSÓB:**

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> → Atrakcyjne położenie geograficzne – bliskość granicy ze Słowacją. → Wzrastająca liczba podmiotów gospodarki. → Różnorodna oferta kulturalna skierowana do mieszkańców, w tym: Centrum Kultury i Sportu oraz Biblioteka wraz z filiami. → Cyklicznie organizowane imprezy. → Różnorodność terenów przeznaczonych do rekreacji i wypoczynku (rezerwaty, ścieżki dydaktyczne). → Rozwinięta oferta edukacyjna, w tym szkoły podstawowe, przedszkola. → Funkcjonujące świetlice środowiskowe (7 na terenie całej Gminy). → Wysoki stopień wyposażenia budynków w instalacje techniczno-sanitarne. → Większa przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę niż w województwie. → Funkcjonujące na terenie Gminy kluby, stowarzyszenia sportowe oraz organizacje pozarządowe. → Wzrost wydatków z budżetu na oświatę i wychowanie. → Zmniejszająca się liczba osób korzystających ze świadczeń pieniężnych i niepieniężnych. → Funkcjonowanie GKRPAiPN, Zespołu Interdyscyplinarnego, asystenta rodziny oraz Punktu Konsultacyjno-Terapeutycznego. → Znajdujący się na terenie Gminy Dom Aktywnego Seniora „CuratioW”. → Funkcjonuje ośrodek podstawowej opieki zdrowotnej. 	<ul style="list-style-type: none"> → Duży wzrost udziału osób starszych w ogólnej liczbie ludności. → Niewystarczająca (biorąc pod uwagę szybki wzrost udziału osób starszych w ogólnej liczbie ludności) ilość miejsc integracji oraz wsparcia seniorów. → Ujemny przyrost naturalny. → Ujemne saldo migracji. → Duży odsetek osób ubogich i bezrobotnych wśród beneficjentów GOPS. → Brak dużych przedsiębiorstw z większą liczbą miejsc pracy. → Wzrost wszczętych procedur „Niebieskie Karty”. → Wzrost interwencji funkcjonariuszy Policji. → Brak placówki zapewniającej opiekę dla dzieci do 3 roku życia (żłobek). → Wzrastająca liczba rodzin z problemami opiekuńczo-wychowawczymi. → Wysoka liczba osób korzystająca ze świadczeń pomocy społecznej długotrwale. → Brak jednostek pomocy udzielających wsparcia w zakresie zdrowia psychicznego. → Brak programów profilaktycznych dla dzieci, młodzieży oraz dorosłych. → Wzrost liczby zatrzymanych nietrzeźwych kierowców oraz liczby osób osadzonych do wytrzeźwienia. → Wzrost wartości sprzedanego alkoholu. → Wzrost złożonych wniosków o leczenie odwykowe. → Znaczna liczba osób długotrwale pozostających bez pracy. → Niewystarczająca opieka specjalistyczna.

SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> → Możliwość pozyskania środków zewnętrznych na realizację projektów. → Aktywizacja społeczna mieszkańców. → Poszerzenie oferty zajęć pozalekcyjnych dla dzieci i młodzieży. → Doradztwo zawodowe w placówkach oświatowych. → Wzrost aktywności i integracji osób starszych. → Rozwój usług społecznych na rzecz osób starszych. → Promocja Gminy. → Współpraca z sąsiadującymi gminami. → Rozwój turystyki poprzez wykorzystanie walorów przyrodniczych. → Szkolenia i podnoszenie kompetencji kadry działającej w obszarze rozwiązywania problemów społecznych. → Współpraca z Powiatowym Urzędem Pracy w ramach wspierania zatrudnienia. → Dostępność do pomocy w przypadku doświadczenia przez mieszkańców problemów przemocy lub uzależnień. → Dostęp mieszkańców do informacji na temat możliwych form pomocy w przypadku problemów uzależnień i przemocy. → Skuteczność w rozwiązywaniu problemów społecznych oraz przeciwdziałaniu im dzięki współpracy międzyinstytucjonalnej. 	<ul style="list-style-type: none"> → Starzejące się społeczeństwo. → Emigracja zarobkowa młodych i wykształconych osób. → Wzrost zapotrzebowania na ośrodki wsparcia oraz zakłady opiekuńczo-lecznicze dla osób starszych. → Dziedziczenie marginalizacji i wykluczenia społecznego. → Zagrożenie wykluczeniem społecznym osób długotrwale bezrobotnych. → Narastanie zjawiska wyuczonej bezradności. → Zagrożenie izolacją społeczną i samotnością osób starszych. → Podejmowanie zachowań ryzykownych przez dzieci i młodzież. → Zagrożenie problemem uzależnień wśród dzieci i młodzieży. → Konsekwencje gospodarcze i zdrowotne spowodowane pandemią koronawirusa. → Rozwój problemów uzależnień behawioralnych wynikających z długotrwałej izolacji i ograniczeń spowodowanych pandemią COVID-19.

Misja i wizja rozwiązywania problemów społecznych

Wizja rozwiązywania problemów społecznych dla Gminy Rajcza została opracowana w oparciu o analizę sytuacji społecznej oraz identyfikację obszarów strategicznych.

Gmina Rajcza dąży do niekonfliktowego rozwiązania problemów wspólnoty, poprzez właściwe działania administracji samorządowej, stowarzyszeń i mieszkańców; dostrzegająca potencjał tkwiący w lokalizacji, historii i mieszkańcach; wspierająca lokalne inicjatywy, w szczególności: społeczne, kulturalne i edukacyjne. Tak sformułowana wizja pozwala na zdefiniowanie misji, w brzmieniu:

Misją Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Rajcza jest –
uświadomienie aktualnej sytuacji społecznej oraz wytyczenie kierunków zmian do budowania Gminy wspierającej i właściwie wykorzystującej aktywność oraz potencjał społeczności lokalnej, z uwzględnieniem istotnych uwarunkowań lokalnych.

Prognoza zmian w zakresie objętym Strategią

Zakłada się, że realizacja Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Rajcza przyniesie:

- stałą i pełną diagnozę problemów społecznych i ocenę stopnia zaspokojenia zdiagnozowanych potrzeb wraz z ich stałym monitoringiem,
- wzrost aktywności na rzecz rozwiązywania problemów społecznych innych podmiotów niż jednostki pomocy społecznej oraz poprawę przepływu i wymiany informacji między tymi podmiotami,
- poprawę dostępu do informacji i stałą aktualizację wiedzy o oferowanych usługach społecznych, w tym o charakterze specjalistycznym dla rozmaitych grup adresatów w formie dla nich przyjaznej z wykorzystaniem elektronicznego dostępu do informacji,
- zwiększenie udziału obywateli, wspólnot mieszkańców i organizacji pozarządowych w tworzeniu lokalnych rozwiązań poprawiających jakość życia,
- wzrost atrakcyjności Rajczy jako przyjaznego dla rodzin z dziećmi i seniorów miejsca życia,
- opracowanie i wdrożenie programów rewitalizacji w tym społecznej szczególnie zaniedbanych rejonów Gminy z udziałem samych mieszkańców i podmiotów ich reprezentujących,

- wzrost aktywności własnej obywateli i rodzin w tym na rzecz najbliższego otoczenia lokalnego,
- wzrost liczby osób objętych instrumentami aktywizacji zawodowej w podmiotach ekonomii społecznej,
- poprawę dostępu do takich ofert dla osób ze szczególnymi ograniczeniami z racji wieku, niepełnosprawności, długotrwałego bezrobocia i niskich kwalifikacji zawodowych.

System wdrażania Strategii

Aby narzędzie jakim jest Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Rajcza mogło być określane mianem skutecznego – musi zostać logistycznie wdrażane do realizacji. Konieczne jest wyznaczenie lidera, który będzie pracował nad komunikacją, motywacją i kształtem realizacji zapisów. W procesie wdrażania dokumentu uwzględnić należy również udział zewnętrznych partnerów społeczno-gospodarczych.

Podstawowe założenia:

1. Liderem i koordynatorem Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych jest Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Rajczy.
2. Głównym partnerem w jej realizacji jest Gmina Rajcza.
3. Przyjęty system wdrożeniowy wyposażony musi być w narzędzia, które m.in. mają służyć systematycznej kontroli i korekcie zapisów niniejszej Strategii.

Plan komunikacji społecznej dokumentu

Obszary problemowe Strategii zostały przedstawione przed przystąpieniem do jej opracowywania Wójtowi Gminy Rajcza. Po uchwaleniu go przez Radę Gminy zostanie umieszczony na stronie internetowej Urzędu Gminy.

Monitoring

Proces monitoringu wdrażania Strategii będzie służył identyfikacji osiągniętych rezultatów oraz porównaniu ich zgodności z założeniami. Dane zebrane i opracowane w procesie monitoringu posłużą do ewaluacji Strategii. Będzie ona polegała na gromadzeniu i opracowywaniu informacji i danych zebranych od wszystkich podmiotów zaangażowanych w realizację działań strategicznych. Punktem odniesienia będą przede wszystkim wskaźniki określone w Strategii odnoszące się do poszczególnych celów. Dla oceny zmian zachodzących w wybranych, niemożliwych do opisu za pomocą wskaźników bazowych

obszarach, służyć będą wskaźniki kontekstowe (pokazujące dane zjawisko w szerszym kontekście, zwykle w odniesieniu do dłuższych okresów czasu). Dane do pomiaru wskaźników pozyskiwane będą z: danych statystycznych GUS, jednostek organizacyjnych UG, Komendy Policji, PUP, ze sprawozdań GOPS i GKRPAiPN, sprawozdań z realizacji gminnych programów i projektów oraz od organizacji pozarządowych. Monitorowanie umożliwi bieżącą ocenę realizacji zaplanowanych kierunków działań lub też pozwoli na modyfikację i dokonywanie korekt w przypadku istotnych zmian społecznych, które mogą zaistnieć w wyniku, np. zmiany regulacji prawnych lub nasilenia niektórych problemów społecznych. Informacja nt. realizacji Strategii oraz osiągniętych efektów przygotowywana będzie przez GOPS przy ścisłej współpracy z Gminą Rajcza w formie raportów rocznych. Raport roczny może zawierać również propozycje nowych rozwiązań bądź modyfikację dotychczasowych działań stosownie do zmieniających się potrzeb. Monitoring będzie dokonywany w trakcie prac nad rocznym raportem z wdrażania Strategii, który będzie corocznie przekazywany Wójtowi i Przewodniczącemu Rady Gminy. Wnioski z monitoringu i rekomendacje na przyszłość będą stanowić jeden z elementów aktualizacji Strategii (która obowiązuje co 2 lata).

Do oceny stopnia wdrożenia Strategii zostaną wykorzystane poniższe wskaźniki monitoringowe. W tabelach określono dla każdego wskaźnika jego wartość początkową (z 2019 bądź 2020 roku) oraz docelową w ostatnim roku realizacji dokumentu.

Wskaźniki celu operacyjnego

Zapewnienie możliwości nabycia i rozwoju kompetencji rodzicielskich oraz umiejętności przezwycięzania sytuacji kryzysowych rodzinom mającym trudności opiekuńczo-wychowawcze, a także poprawa funkcjonowania społecznego dzieci i młodzieży.

Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa 2020 r.	Wartość docelowa 2027 r.
Liczba rodzin korzystających z pomocy i wsparcia z powodu bezradności opiekuńczo-wychowawczej.	liczba	34	29
Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej.	liczba	220	200
Liczba rodzin objętych pracą socjalną.	liczba	176	185

Wskaźniki celu operacyjnego

Zapewnienie warunków służących możliwie pełnej integracji osób niepełnosprawnych oraz zwiększenie dostępności do usług opiekuńczych i pielęgnacyjnych.

Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa 2020 r.	Wartość docelowa 2027 r.
Liczba osób korzystających z usług opiekuńczych.	liczba	0	4
Liczba osób korzystających ze specjalistycznych usług opiekuńczych.	liczba	0	2
Liczba zorganizowanych imprez integracyjnych.	liczba	0	2
Liczba zlikwidowanych barier architektonicznych.	liczba	0	3

Wskaźniki celu operacyjnego

Zwiększenie świadomości społecznej na temat zdrowia psychicznego oraz zapewnienie dostępności do pomocy osób z zaburzeniami psychicznymi.

Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa 2020 r.	Wartość docelowa 2027 r.
Liczba uczniów biorących udział w warsztatach profilaktycznych dotyczących zdrowia psychicznego.	liczba	0	20
Liczba przeprowadzonych kampanii społecznych na temat zdrowia psychicznego.	liczba	0	1

Wskaźniki celu operacyjnego

Zwiększenie dostępności do terapii oraz grup samopomocowych dla osób uzależnionych od substancji psychoaktywnych oraz ich rodzin.

Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa 2020 r.	Wartość docelowa 2027 r.
Liczba rodzin objętych pomocą społeczną z powodu alkoholizmu.	liczba	4	1
Liczba rodzin objętych pomocą społeczną z powodu narkomanii.	liczba	0	0
Liczba osób z problemem alkoholowym objętych pomocą Punktu Konsultacyjno-Terapeutycznego.	liczba	75	85
Liczba dorosłych członków rodziny osoby z problemem alkoholowym objętych pomocą Punktu Konsultacyjno-Terapeutycznego.	liczba	26	35

Liczba osób uzależnionych od alkoholu, z którymi przeprowadzono rozmowy.	liczba	50	40
Liczba członków rodzin osób uzależnionych, z którymi przeprowadzono rozmowy.	liczba	75	60
Liczba osób w stosunku, do których podjęto czynności zmierzające do orzeczenia o zastosowaniu wobec osoby uzależnionej od alkoholu obowiązku poddania się leczeniu w placówce leczenia uzależnień.	liczba	12	8
Liczba osób wobec, których wystąpiono do sądu z wnioskiem o zobowiązanie do podjęcia leczenia odwykowego.	liczba	26	18

Wskaźniki celu operacyjnego

Budowanie systemu profilaktyki i wczesnej pomocy dla dzieci i młodzieży w zakresie uzależnienia od substancji psychoaktywnych.

Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa 2020 r.	Wartość docelowa 2027 r.
Liczba uczniów uczestniczących w rekomendowanych programach profilaktycznych.	liczba	0	50
Liczba rodziców uczestniczących w szkoleniach i warsztatach z zakresu profilaktyki.	liczba	0	25
Liczba nauczycieli biorących udział w szkoleniach/warsztatach w obszarze profilaktyki.	liczba	0	20
Liczba dzieci z rodzin z problemem alkoholowym korzystających z kolonii i obozów z programem socjoterapeutycznym.	liczba	0	10
Liczba dzieci biorących udział w koloniach lub obozach z programem zajęć profilaktycznych.	liczba	0	20
Liczba sprzedawców napojów alkoholowych objętych szkoleniami.	liczba	0	10

Wskaźniki celu operacyjnego

Wzrost poziomu wiedzy w zakresie profilaktyki i terapii uzależnień oraz wzrost świadomości mieszkańców na temat możliwych form pomocy w przypadku problemu uzależnień.

Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa 2020 r.	Wartość docelowa 2027 r.
Liczba pracowników pomocy społecznej uczestniczących w szkoleniach lub innych formach szkoleniowych w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom.	liczba	0	20
Liczba działań z zakresu edukacji publicznej.	liczba	0	5

Wskaźniki celu operacyjnego

Zwiększenie wrażliwości oraz skali reakcji społecznej i instytucjonalnej na obserwowane przejawy przemocy w rodzinie, a także wzrost świadomości rodziców na temat negatywnych konsekwencji stosowania kar fizycznych wobec dzieci.

Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa 2020 r.	Wartość docelowa 2027 r.
Liczba zorganizowanych kampanii społecznych dotyczących przeciwdziałania przemocy w rodzinie.	liczba	0	2
Liczba dzieci biorących udział w warsztatach psychoedukacyjnych.	liczba	0	40
Liczba rodziców uczestniczących w działaniach informacyjno-edukacyjnych dotyczących przemocy.	liczba	0	15
Liczba pracowników instytucji publicznych uczestniczących w spotkaniach informacyjno-edukacyjnych i szkoleniach dotyczących przemocy.	liczba	0	10

Wskaźniki celu operacyjnego

Poprawa dostępu do usług i poszerzenie oferty wsparcia skierowanej do osób i rodzin dotkniętych problemem przemocy w rodzinie.

Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa 2020 r.	Wartość docelowa 2027 r.
Liczba rodzin, którym udzielono pomocy i wsparcia z powodu przemocy.	liczba	0	0
Liczba uruchomionych procedur „Niebieskie Karty”.	liczba	23	18
Liczba zakończonych procedur „Niebieskie Karty”.	liczba	12	15
Liczba osób doznających przemocy w rodzinie, którym udzielono porad w Punkcie Konsultacyjno-Terapeutycznym.	liczba	10	14
Liczba osób stosujących przemoc w rodzinie, którym udzielono porad w Punkcie Konsultacyjno-Terapeutycznym.	liczba	9	13

Wskaźniki celu operacyjnego

Wspieranie rozwoju aktywności i integracji społecznej seniorów.

Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa 2020 r.	Wartość docelowa 2027 r.
Liczba organizowanych wydarzeń na rzecz integracji międzypokoleniowej.	liczba	0	4

Wskaźniki celu operacyjnego

Zapewnienie warunków możliwie pełnego i adekwatnego wsparcia dla osób starszych umożliwiające funkcjonowanie w środowisku lokalnym.

Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa 2020 r.	Wartość docelowa 2027 r.
Liczba seniorów objętych pomocą społeczną.	liczba	28	40
Liczba wolontariuszy wspierających osoby starsze.	liczba	0	4

Wskaźniki celu operacyjnego

Aktywizacja społeczna i zawodowa osób bezrobotnych, a także zwiększanie szans na podjęcie lub utrzymanie zatrudnienia mieszkańców.

Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa 2020 r.	Wartość docelowa 2027 r.
Liczba rodzin, którym udzielono pomocy i wsparcia z powodu bezrobocia.	liczba	79	70
Wskaźnik bezrobocia wśród beneficjentów pomocy społecznej.	%	36%	30%
Liczba osób bezrobotnych w Gminie.	liczba	219	200
Udział osób długotrwale bezrobotnych w ogólnej liczbie osób bezrobotnych.	%	50,7	40
Liczba osób biorących udział w stażach.	liczba	16	25
Liczba osób biorących udział w szkoleniach.	liczba	4	10

Wskaźniki celu operacyjnego

Zapewnienie możliwości społecznego włączenia osób z problemem ubóstwa poprzez podniesienie ich kompetencji aktywnością wspieraną.

Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa 2020 r.	Wartość docelowa 2027 r.
Liczba osób objętych indywidualnym programem wychodzenia z bezdomności.	liczba	0	2
Liczba dzieci objętych programem wyrównywania szans edukacyjnych.	liczba	0	10
Liczba organizowanych szkoleń podnoszących kwalifikacje zawodowe osób z problemem ubóstwa.	liczba	0	3

Wskaźniki celu operacyjnego

Zapewnienie dostępu do skutecznej pomocy w formie wsparcia o charakterze materialnym ograniczającej zasięg i głębokość ubóstwa przy uwzględnieniu współudziału beneficjentów pomocy w rozwiązywaniu trudnej sytuacji.

Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa 2020 r.	Wartość docelowa 2027 r.
Liczba rodzin, którym udzielono pomocy i wsparcia z powodu ubóstwa.	liczba	168	150
Liczba osób, którym udzielono pomocy i wsparcia z powodu bezdomności.	liczba	3	1
Liczba osób, którym udzielono pomocy w zakresie dożywiania.	liczba	189	200
Liczba mieszkań komunalnych.	liczba	23	25

Wskaźniki celu operacyjnego

Zwiększenie bezpieczeństwa w przestrzeni publicznej oraz miejscu zamieszkania.

Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa 2019 r.	Wartość docelowa 2027 r.
Liczba przeprowadzonych interwencji.	liczba	2 199	2 000
Liczba osób osadzonych do wytrzeźwienia.	liczba	224	200
Liczba zarejestrowanych przestępstw.	liczba	88	75

Ewaluacja

Ewaluacja oznacza systematyczne zbieranie, analizę i interpretację danych w celu określenia wartości Strategii. W szerokim pojęciu proces ten musi odpowiadać na pytanie, w jakim stopniu Strategia rozwiązuje realne problemy społeczności lokalnej, w wąskim zaś aspekcie ewaluacja koncentruje się na realizacji oceny zapisów Strategii np. wskaźników realizacji celów i zadań Strategii oraz rozwiązywanie problemów.

Zakres ewaluacji

Ewaluacji podlegać będzie:

- materiał empiryczny stanowiący podstawę do analiz i ocen,
- ocena trafności, skuteczności, efektywności, użyteczności, trwałości i spójności.

Sposób ewaluacji

Analiza przeprowadzona zostanie w szczególności pod kątem identyfikacji obszarów ryzyka i barier dla skutecznej i efektywnej realizacji procesów monitorowania i ewaluacji i określenia nowych zagrożeń. Do ewaluacji zostanie wykorzystana metoda samodzielnej oceny stopnia realizacji Strategii i osiągniętych efektów, dokonywana siłami własnymi na podstawie zbioru informacji pochodzących z monitoringu, wsparta dodatkowymi narzędziami oceny.

Narzędzia ewaluacji

Planuje się stosowanie szerokiego zakresu metod i technik badań społeczno-ekonomicznych służących pomiarowi efektów oraz wyjaśnieniu mechanizmów interwencji publicznej z wykorzystaniem:

- ilościowych metod badawczych – pozwoli to na gromadzenie i analizę informacji liczbowych, poznanie częstości występowania badanego zjawiska oraz określenie poziomu zależności, jakie występują pomiędzy różnymi danymi,
- technik: ankiety, zestawienia danych (np. koszty, ilość świadczeniobiorców, ilość usług),
- narzędzi: tabel, wykresów, diagramów.

Okres ewaluacji

Raz do roku, może być też zastosowana przed rozpoczęciem realizacji interwencji publicznej, w trakcie i po zakończeniu - zwłaszcza w odniesieniu do nowych zadań.

Ramy finansowe

Potrzeba określenia ram finansowych strategii rozwiązywania problemów społecznych wynika z treści art. 16b. ust 2 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 1876 z późn. zm.). Jednym z warunków realizacji wskazanych celów w strategii rozwiązywania problemów społecznych jest jej finansowanie.

Podstawowym źródłem finansowania powyższej Strategii będą środki pochodzące z budżetu gminy Rajcza. Zaplanowane zadania w niniejszej Strategii będą finansowane także przez:

- budżet Wojewody,
- budżet Samorządu Województwa,
- Fundusz Pracy,

- projekty konkursowe w ramach środków z Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej,
- środki z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych,
- środki Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego,
- środki finansowe pozyskiwane przez organizacje pozarządowe
- środki własne podmiotów uczestniczących w realizacji Strategii.

Ramy finansowe Strategii uzależnione są od możliwości finansowych gminy Rajcza. Realizacja poszczególnych celów i zadań wymienionych w Strategii uzależniona będzie od środków posiadanych przez Gminę oraz pozyskanych ze źródeł zewnętrznych. Prognozy wykorzystane do sporządzenia ram finansowych Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Rajcza przyjęto w oparciu o procentową strukturę wydatków socjalnych w latach 2018-2020, która została opracowana na podstawie oceny zasobów pomocy społecznej. Prognoza uwzględnia także ryzyka finansowe tj. zmianę przepisów, wzrost wydatków, inflację.

W prognozie na lata 2021-2027 zastosowano średnią wzrostu 2,5% w skali roku wydatków na pomoc społeczną przewidywanego na podstawie danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Rajczy.

Lp.	rok	Wysokość środków finansowych w zakresie pomocy społecznej (dział 852) i pozostałych zadań w zakresie polityki społecznej (dział 853)
1	2018	1 229 596
2	2019	1 162 826
3	2020	1 078 204
Lp.	rok	Prognoza wydatków finansowych w zakresie pomocy społecznej (dział 852) i pozostałych zadań w zakresie polityki społecznej (dział 853)
4	2021	1 105 159,10
5	2022	1 132 788,1
6	2023	1 161 107,8
7	2024	1 190 135,5
8	2025	1 219 888,9
9	2026	1 250 386,1
10	2027	1 281 645,7

Lp.	rok	Wysokość środków finansowych w zakresie przeciwdziałania alkoholizmowi i narkomanii (dział 851: 85153 przeciwdziałanie narkomani, 85154 przeciwdziałanie alkoholizmowi)
1	2018	196 840
2	2019	217 621
3	2020	224 237
Lp.	rok	Prognoza wydatków finansowych w zakresie przeciwdziałania alkoholizmowi i narkomanii (dział 851: 85153 przeciwdziałanie narkomani, 85154 przeciwdziałanie alkoholizmowi)
4	2021	229 842,9
5	2022	235 589,0
6	2023	247 478,7
7	2024	247 515,7
8	2025	253 703,6
9	2026	260 046,2
10	2027	266 547,3
Lp.	rok	Wysokość środków finansowych w zakresie edukacyjnej opieki wychowawczej (dział 854) i rodziny (dział 855)
1	2018	9 981 295
2	2019	11 100 253
3	2020	13 243 421
Lp.	rok	Prognoza wydatków finansowych w zakresie edukacyjnej opieki wychowawczej (dział 854) i rodziny (dział 855)
4	2021	13 574 506,5
5	2022	13 913 869,2
6	2023	14 261 715,9
7	2024	14 618 258,8
8	2025	14 983 715,3
9	2026	15 358 308,1
10	2027	15 742 265,9

Ocena ryzyka

Dokument Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych poddany został analizie pod kątem zgodności przyjętych postanowień i sposobu ich realizacji. Kluczową okolicznością jest fakt wyznaczenia przez Strategię celów, wskazania działań dla poszczególnych obszarów wsparcia i interwencji, określenia wskaźników stopnia ich realizacji oraz szeroko zakrojony zakres konsultacji tego dokumentu dla wyeliminowania ryzyka sprzeczności z innymi strategicznymi ustaleniami i opracowaniami. Ponadto przyjęcie

tego dokumentu istotnie ograniczy ryzyko planowania zadań budżetowych w sferze społecznej bez uwzględnienia rzeczywiście zdiagnozowanych problemów i potrzeb. Analiza taka przeprowadzana będzie także okresowo z wykorzystaniem danych z monitoringu, a ewentualne stwierdzone ryzyko, w szczególności wynikające ze zmiany zewnętrznych okoliczności i zdarzeń mających wpływ na realizację wyznaczonych celów i zadań na podstawie tego monitoringu i ewaluacji, będą mogły być identyfikowane i ograniczane poprzez dopuszczalną aktualizację.

IV. WNIOSKI I PODSUMOWANIE

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Rajcza jest dostosowana do zidentyfikowanych w procesie badawczym potrzeb społecznych. Planowane sposoby ich zaspokajania są kontynuacją istniejącego systemu wsparcia i tworzą możliwość jego uzupełnienia o nowe rozwiązania. W związku z powyższym, z jednej strony Strategia proponuje zmianę stosowanych metod tak, by chronić przed zagrożeniami społecznymi, z drugiej zaś wskazuje na konieczność przejścia do prewencji trudnych sytuacji życiowych, tak aby nie dopuścić do ich wystąpienia lub maksymalnie skrócić czas ich trwania.

Cele strategiczne i kierunki działań sformułowane zostały w oparciu o analizę systemu pomocy społecznej, edukacji, ochrony zdrowia, profilaktyki uzależnień i sytuację na lokalnym rynku pracy. Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych zakłada rozszerzenie i pogłębienie form pracy socjalnej, szeroką współpracę z różnymi instytucjami i organizacjami pozarządowymi działającymi w obszarze polityki społecznej. W myśl ustawy o pomocy społecznej, podejmowane działania powinny doprowadzić, w miarę możliwości, do życiowego usamodzielnienia się objętych nią osób i rodzin oraz do ich integracji ze środowiskiem.

W ramach wypracowanej Strategii przyjmuje się podejście nastawione przede wszystkim na: wzmocnienie postaw aktywnych; wdrożenie modelu pomocy zintegrowanej; partnerskich działań instytucji i organizacji pozarządowych w stworzeniu lokalnego systemu rozwiązywania problemów społecznych.

Analiza problemów społecznych będących przedmiotem niniejszej Strategii zwraca również uwagę na tzw. nowe ryzyka socjalne czyli trudne sytuacje, nie tylko materialne, które pojawiły się w efekcie zmian zwłaszcza demograficznych. Zapisy zawarte w Strategii realizowane będą zgodnie z wytyczonymi działaniami, ale w skali i harmonogramie zależnych od możliwości finansowych. Będzie podlegać okresowym weryfikacjom

i niezbędnym modyfikacjom związanym ze zmieniającą się rzeczywistością społeczno-ekonomiczną, zidentyfikowanymi potrzebami mieszkańców Gminy Rajcza i przepisami prawa. Wielość i różnorodność potrzeb społecznych, przy istniejących ograniczeniach budżetowych, oznacza potrzebę zwiększenia efektywności pomocy społecznej poprzez racjonalne określanie wydatków, maksymalne wykorzystanie istniejącego potencjału oraz stosowanie rozwiązań o charakterze bardziej systemowym niż akcyjnym. Przyjmuje się w niniejszym dokumencie, że osiągnięcie zamierzonego rezultatu będzie możliwe dzięki:

- podejmowaniu działań wspierających rozwój przedsiębiorczości mieszkańców oraz ścisłej korelacji tych działań z potrzebą zapewnienia osobom pracującym warunków do wychowywania dzieci,
- dostosowaniu oferty usług do potrzeb starzejącego się społeczeństwa; działania będą ukierunkowane na wspieranie rozwoju rynku usług dla seniorów, ale również na ich wszechstronną aktywizację,
- podniesieniu kapitału społecznego poprzez wzmacnianie potencjału istniejących i nowopowstających organizacji pozarządowych i podmiotów pożytku publicznego, które swoją działalnością wspierają społeczeństwo,
- wspieraniu działań prospołecznych, wolontarystycznych i samopomocowych oraz rozwijaniu umiejętności współpracy, w tym relacji Gmina – Obywatel,
- promowaniu i rozwijaniu inicjatyw z zakresu ekonomii społecznej,
- doskonaleniu dialogu społecznego poprzez badanie opinii i potrzeb lokalnych, propagowaniu działań profilaktycznych i edukacyjnych dla dzieci i młodzieży,
- zwiększeniu dostępu do informacji o działaniach w zakresie szeroko rozumianej polityki społecznej oraz wsparciu rodzin i opiekunów osób niepełnosprawnych, chorych i starszych,
- interdyscyplinarnej i wielosektorowej współpracy z instytucjami i organizacjami mającymi wpływ na budowanie kolejnych narzędzi na rzecz zabezpieczenia potrzeb mieszkańców Gminy.

Zgodnie z celami strategicznymi głównym założeniem niniejszego dokumentu jest to, że jego realizacja powinna przyczynić się do dobrej jakości życia mieszkańców Gminy Rajcza, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci, młodzieży, osób starszych oraz grup osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym. Należy zaznaczyć, że zadania z zakresu szeroko rozumianej polityki społecznej realizowane są za pomocą wszelkich dostępnych kompetencji i możliwości Gminy, natomiast Strategia Rozwiązywania

STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH DLA GMINY RAJCZA NA LATA 2021-2027

Problemów Społecznych jest wyborem priorytetowych obszarów i kierunków działań, które uznane zostały za kluczowe, a więc umożliwiające najskuteczniejsze i najbardziej efektywne osiągnięcie założonych rezultatów.

V. BIBLIOGRAFIA

1. <http://sejm.gov.pl/Sejm7.nsf/BASLeksykon.xsp?id=06F226039DB0C772C1257A80003297FE&litera=C>
2. <http://www.rajcza.naszgok.pl/o-gminie-rajcza/polozenie>
3. <http://www.polskawliczbach.pl>
4. <https://bdl.stat.gov.pl>
5. www.gov.pl/web/rodzina
6. Europa 2020 Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu.
7. Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii na 2020 rok.
8. Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie.
9. Informacja z realizacji zadań przez Komendę Powiatową Policji w Żywcu i podległe jej jednostki w okresie od 1 stycznia 2015 roku do 31 grudnia 2019 roku.
10. Kinney J., Leaton G., Zrozumieć alkohol, Warszawa 1996 r.
11. Kwartałne sprawozdanie rzeczowo-finansowe z wykonywania zadań z zakresu świadczeń rodzinnych za IV kwartał 2019 r.
12. Kwartałne sprawozdanie rzeczowo-finansowe z realizacji zadań przewidzianych w ustawie o pomocy osobom uprawnionym do alimentów za IV kwartał 2019 r.
13. Narodowy Spis Powszechny 2011.
14. Ocena Zasobów Pomocy Społecznej za 2018 rok.
15. Oniszczyk J. (red.) Współczesne państwo w teorii i praktyce. Wybrane elementy, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2008 r.
16. Sprawozdanie roczne z udzielonych świadczeń pomocy społecznej – pieniężnych, w naturze i usługach za I-XII 2019 r.
17. Sprawozdanie rzeczowo-finansowe z wykonywania przez gminę zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej za okres od 1.07.-31.12.2019 r.
18. Sprawozdanie z działalności samorządów gminnych w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych PARPA-G1 za 2018 i 2019 rok.
19. Sprawozdanie z działalności Gminnego Zespołu Interdyscyplinarnego do Spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Gminie Rajcza za lata 2017-2019.

20. Staręga-Piasek J., Metodologia strategicznego rozwiązywania problemów społecznych, Warszawa 2013.
21. Ustawa z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (Dz. U. z 2020 r. poz. 1876 z późn. zm.).
22. Yaziji M., Doh J. *Organizacje pozarządowe a korporacje*, PWN, Warszawa 2011 r.

VI. SPIS RYSUNKÓW, WYKRESÓW I TABEL

Spis rysunków:

Rysunek 1. Położenie Gminy Rajcza na mapie powiatu żywieckiego	13
Rysunek 2. Liczba podmiotów zarejestrowanych na terenie Gminy Rajcza według klas wielkości (stan na koniec 2019 roku)	18
Rysunek 3. Stopa bezrobocia pod koniec lutego 2020 roku dla powiatu żywieckiego, w porównaniu z województwem śląskim i Polską	24
Rysunek 4. Wartość sprzedanego alkoholu na terenie Gminy Rajcza w 2020 roku	63
Rysunek 5. Wykaz jednostek wspierających rodzinę z problemem przemocy	70

Spis tabel:

Tabela 1. Liczba mieszkańców Gminy Rajcza według grup wiekowych i płci (stan na 30 czerwca 2020 roku)	14
Tabela 2. Przyrost naturalny dla Gminy Rajcza w latach 2017-2019	15
Tabela 3. Migracje na pobyt stały według typu i kierunku w Gminie Rajcza	16
Tabela 4. Podmioty gospodarcze działające na terenie Gminy Rajcza w latach 2017-2019	17
Tabela 5. Rodzaj prowadzonej działalności osób fizycznych w Gminie Rajcza (stan na koniec 2019 roku)	17
Tabela 6. Struktura dochodów budżetu Gminy Rajcza według działów w latach 2017-2019 (w złotych)	21
Tabela 7. Struktura wydatków budżetu Gminy Rajcza według działów w latach 2017-2019 (w złotych)	22
Tabela 8. Liczba osób w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym, poprodukcyjnym w latach 2017-2019	23
Tabela 9. Ludność Gminy według edukacyjnych grup wieku w podziale na płeć pod koniec 2019 roku	25
Tabela 10. Zasoby mieszkaniowe w Gminie Rajcza w latach 2017-2019	29
Tabela 11. Mieszkania wyposażone w instalacje techniczno-sanitarne w latach 2017-2019	30
Tabela 12. Ochrona zdrowia na terenie Gminy Rajcza w latach 2017-2019	34
Tabela 13. Dane o korzystających z pomocy i wsparcia w latach 2017-2020	39
Tabela 14. Typy rodzin objętych pomocą społeczną w 2019 roku	39
Tabela 15. Liczba osób długotrwale pobierających świadczenie w latach 2017-2020 w podziale na płeć	40
Tabela 16. Liczba świadczeń pieniężnych i niepieniężnych przyznanych z pomocy społecznej w Rajczy w latach 2017-2020	41
Tabela 17. Kwota wypłaconych świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej w latach 2017-2020 (w złotych)	41
Tabela 18. Powody udzielania świadczeń (liczba rodzin) w latach 2018-2020	42
Tabela 19. Liczba osób i rodzin, z którymi przeprowadzono wywiady środowiskowe na przestrzeni lat 2017-2020	43
Tabela 20. Liczba rodzin korzystających z zasiłków rodzinnych wraz z dodatkami na przestrzeni lat 2017-2020	46
Tabela 21. Liczba oraz kwota świadczeń wychowawczych 500+ na przestrzeni lat 2017-2019	47
Tabela 22. Świadczenia z funduszu alimentacyjnego przyznane na przestrzeni lat 2017-2020 (w złotych)	48
Tabela 23. Zasiłek pielęgnacyjny dla niepełnosprawnego dziecka w latach 2017-2020 (w złotych) ...	52

STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH DLA GMINY RAJCZA NA LATA 2021-2027

Tabela 24. Zasiłek pielęgnacyjny dla osoby niepełnosprawnej w wieku powyżej 16 roku życia o znacznym stopniu niepełnosprawności w latach 2017-2020 (w złotych)	53
Tabela 25. Zasiłek pielęgnacyjny dla osoby niepełnosprawnej w wieku powyżej 16 roku życia o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, która powstała przed 21 rokiem życia w latach 2017-2020 (w złotych).....	53
Tabela 26. Liczba świadczeń pielęgnacyjnych w latach 2017-2020	53
Tabela 27. Liczba Niebieskich Kart w latach 2017-2020	69
Tabela 28. Liczba osób i liczba porad udzielonych w Punkcie Konsultacyjno-Terapeutycznym w latach 2018-2020	71
Tabela 29. Liczba osób w wieku poprodukcyjnym korzystających z pomocy społecznej w podziale na płeć w latach 2017-2020	77
Tabela 30. Liczba osób przebywająca w DPS oraz koszt ich utrzymania w latach 2017-2020	78
Tabela 31. Struktura osób bezrobotnych w Gminie Rajcza w latach 2017-2019	84
Tabela 32. Liczba osób i kwota świadczeń (w złotych), którym przyznano zasiłki stałe, celowe i okresowe na przestrzeni lat 2017-2020	89
Tabela 33. Liczba osób korzystających ze świadczenia pieniężnego i niepieniężnego w ramach programu wieloletniego „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” i „Posiłek w szkole i w domu” w latach 2017-2020	90
Tabela 34. Liczba interwencji i osób osadzonych do wytrzeźwienia w latach 2016-2019	94

Spis wykresów:

Wykres 1. Stan cywilny mieszkańców Gminy Rajcza	15
Wykres 2. Dochody i wydatki Gminy Rajcza ogółem w latach 2017-2019 (w milionach złotych)	20
Wykres 3. Poziom wykształcenia mieszkańców Gminy Rajcza	25
Wykres 4. Udział wydatków z budżetu Gminy Rajcza na oświatę i wychowanie w latach 2017-2019	29
Wykres 5. Asystenci rodziny oraz rodziny objęte ich wsparciem na przestrzeni lat 2017-2020	48
Wykres 6. Udział ludności w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności na przestrzeni lat 2017-2019 (w %).....	77
Wykres 7. Wskaźnik bezrobocia wśród beneficjentów pomocy społecznej na przestrzeni 2017-2020	83
Wykres 8. Liczba rodzin, którym została udzielona pomoc i wsparcie z powodu ubóstwa i bezdomności w latach 2018-2020	89